

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
MYKOLO ROMERIO TEISĖS MOKYKLA
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

IVONA KIJEVIČ
BAUDŽIAMOJI TEISĖ IR KRIMINOLOGIJA

VAIKO ĮTRAUKIMAS KAIP NUSIKALSTAMA VEIKA VAIKUI IR ŠEIMAI:
LYGINAMASIS ASPEKTAS
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Dr. Kristina Grinevičiūtė

Vilnius, 2018

TURINYS

ĮVADAS	3
1. NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ VAIKUI IR ŠEIMAI IŠTAKOS BEI KRIMINALIZAVIMO ASPEKTAI	14
2. VAIKO ĮTRAUKIMO Į NUSIKALSTAMĄ VEIKĄ, GIRTAVIMĄ, VAISTŲ AR KITŲ APKVAIŠINANČIŲ MEDŽIAGŲ VARTOJIMĄ, KVAIFIKAVIMO PROBLEMOS LIETUVOJE IR PASIRINKTOSE UŽSIENIO VALSTYBĖSE	23
2.1. Objektvieji vaiko įtraukimo sudėčių požymiai	23
2.1.1. Įstatymo saugoma vertybė.....	23
2.1.2. Įtraukimo samprata	29
2.1.3. Įtraukimo padariniai.....	41
2.1.4. Priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių.....	44
2.1.5. Subjektas, įtraukiantis vaiką	47
2.2. Subjektyvieji vaiko įtraukimo sudėčių požymiai	55
2.2.1. Kaltininko kaltės turinys	55
2.2.2. Fakultatyvieji subjektyvieji įtraukimo veikų požymiai	65
3. VAIKO ĮTRAUKIMO KAIP NUSIKALSTAMOS VEIKOS ATRIBOJIMAS NUO PANAŠIŲ ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ IR KITŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ	68
IŠVADOS	82
PASIŪLYMAI	84
LITERATŪROS SĄRAŠAS	86
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR VOKIEČIŲ KALBOMIS	102
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	103
SANTRAUKA VOKIEČIŲ KALBA	104
PRIEDAI	106
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ	114

ĮVADAS

Visame pasaulyje pripažįstama, jog vaikas yra tas subjektas, kuriam būtina padidinta apsauga. Taip yra todėl, kad vaikas dėl savo amžiaus, patirties bei įgūdžių stygiaus, fizinės, socialinės ir psichologinės nebrandos yra labiau pažeidžiamas nei kuris kitas asmuo. Dėl šių priežasčių tarptautinė bendruomenė laikosi vaiko teisių apsaugos pamatinio principo – geriausių vaiko interesų principo¹. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija įtvirtindama šį principą, nustatė, jog „imantis bet kokių vaiką liečiančių veiksmų, <...> svarbiausia yra vaiko interesai“². Vadovaujantis šiuo principu buvo priimti ir kiti teisės aktai, numatantys specialias normas vaikų apsaugai esant ypatingoms sąlygoms³. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (toliau ir EŽTK) nors tiesiogiai neišskirdama vaiko kaip subjekto, nurodo, jog visos EŽTK įtvirtintos teisės garantuojamos visiems nepriklausomai nuo asmens statuso, taip tik patvirtindama, kad vaikas yra ginamas ir saugomas EŽTK lygiai tap pat kaip ir suaugusysis⁴. Europos Sąjungos (toliau ir ES) mastu vaiką kaip didžiausią pasaulio vertybę saugo ES pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnis, numatantis, kad būtina atsižvelgti į vaiko nuomonę, paisyti jo interesų sprendžiant su juo susijusius klausimus⁵. Atskirus klausimus dėl nusikalstamų

---

¹ Murauskienė, D. *Parrens patriae doktrinos raiška baudžiamajame procese, kuriame dalyvauja vaikai*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2017, p. 50.

² *Vaiko teisių konvencija* 3 str. 1 d., Valstybės žinios, 1995-07-21, Nr. 60-150, [žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 10 d.] <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848>.

³ *Jungtinių Tautų Organizacijos Minimalių tipinių taisyklių dėl teisingumo vykdymo nepilnamečiams (Pekino taisyklės)*. [žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 11 d.]

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:u8wPT_g6bR8J:www.elibrary.lt/resursai/NPLC/nepilnameciu_justicija/Jungtiniu%2520Tautu%2520standartines%2520minimalios%2520nepilnameciu%2520teisenos%2520igyvendinimo%2520taisykles.pdf. *Jungtinių Tautų nepilnamečių, iš kurių atimta laisvė, apsaugos taisyklės (Havanos taisyklės)*. [žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 11 d.]

https://www.google.com/url?sa=t&ret=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUK_EwitIn0hJHfAhXvIYsKHViPAToQFjAAegQIAhAC&url=http%3A%2F%2Felibrary.lt%2Fresursai%2FNPLC%2Fnepilnameciu_justicija%2FJungtiniu%2520Tautu%2520nepilnameciu.pdf&usg=AOvVaw22wjixHytXzPf6DMwbZaWT.

⁴ *Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija* 14 str. Valstybės žinios, 1995-05-16, Nr. 40-987.

⁵ *Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija*. [žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 11 d.] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A12012P%2FTXT>.

veikų prieš vaikus, dėl vaikų kaip aukų apsaugos reglamentuoja įvairios ES direktyvos⁶. Nacionaliniu lygiu vaiko apsaugą numato Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau ir Konstitucija) 38 straipsnis⁷. Konstitucija numato išskirtinę nepilnamečių vaikų apsaugą, 39 str. 3 dalyje numatydamą, kad vaiką gina būtent įstatymas. Vaiko teises ir jų apsaugą detalizuoja Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (toliau ir LR vaiko teisių apsaugos įstatymas)⁸. Be to, Lietuvos įstatymų leidėjas norėdamas apsaugoti vaiką nuo nusikalstamo kėsinosi Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau ir BK) numatė iš esmės naują nusikalstamų veikų rūšį – nusikalstamas veikas vaikui ir šeimai⁹. BK XXIII skyrius nustato baudžiamąją atsakomybę už labiausiai pavojingas veikas vaiko ir šeimos interesams: už vaiko pagrobimą, sukeitimą, pirkimą, pardavimą, palikimą, įtraukimą į nusikalstamą veiką, vaistų, alkoholio ar kitų apsvaiginančių priemonių vartojimą, išnaudojimą pornografijai, piktnaudžiavimą tėvų ar kitų teisėtų vaiko atstovų teisėmis ar pareigomis, vengimą išlaikyti vaiką. Taip buvo nuspręsta, kad siekiant visapusiškai ginti vaiką būtina griebtis ultima ratio priemonių – įtvirtinti nusikaltimus prieš vaiką atskirame BK skyriuje.

Siekiant visapusiškai apsaugoti vaiką nuo neigiamos kitų asmenų įtakos vaiko vystymuisi, įstatymų leidėjas pripažino būtinybę numatyti veikų, susijusių su vaiko įtraukimu, baudžiamumą. Informatikos ir ryšių departamento duomenimis, 2017 metais buvo užregistruota 20 vaiko įtraukimo į nusikalstamą veiką atvejų, 7 atvejai įtraukimo girtauti (tik vienas pagal BK

---

⁶Pavyzdžiui, 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/92/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR. [žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 11 d.] <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:j7ETQGnEWfwJ:https://eurlex.europa.eu/legalcontent/LT/TXT/%3Furi%3Dcelex%253A32011L0093+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-b-ab>; 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR. [žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 11 d.] <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:tnVWEPrDbYJ:https://eurlex.europa.eu/legalcontent/LT/TXT/%3Furi%3DCELEX%253A32011L0036+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-b-ab>; 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR. [žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 11 d.] <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:hepyDixWLY4J:https://eurlex.europa.eu/legalcontent/lt/TXT/%3Furi%3DCELEX%253A32012L0029+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-b-ab>, ir kt.

⁷Lietuvos Respublikos Konstitucija. Lietuvos aidas, 1992, Nr. 220-0.

⁸Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. Valstybės žinios, 1996, Nr. 33-807.

⁹Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 89 – 2741.

161 str. 1 d. kaip nusikaltimas, kiti – baudžiamieji nusižengimai) bei 2 – įtraukimo vartoti vaistus¹⁰. Tokie skaičiai neturėtų nustebinti, kadangi šios veikos pasižymi dideliu latentišku ir gali neatspindėti tikros situacijos. Atsižvelgiant į tai, jog per 2017 metus iš viso buvo užregistruotos 63846 veikos¹¹, BK 159, 160, 161 straipsniuose numatytos veikos sudaro tik 0,05 procento visų užregistruojamų veikų, galima teigti, kad įstatymų leidėjas numatė šių veikų kriminalizavimą tikrai ne dėl jų paplitimo.

Palyginimui galima pateikti kitų valstybių patirtį. Rusijoje, kurios baudžiamajame įstatyme 150 straipsnyje numatyta veika – vaiko įtraukimas į nusikalstamą veiką ir 151 straipsnyje – vaiko įtraukimas į antisuomeninius veiksmus (veikos dispozicija apima vaiko įtraukimą girtauti bei vartoti apkvaišinančias medžiagas), yra panaši situacija. Remiantis Rusijos Federacijos vidaus reikalų ministerijos pateikiamais duomenimis apie nusikalstamumą šioje šalyje 2017 metais, pažymėtina, kad šioje šalyje buvo užregistruotos 2003 veikos, susijusios su vaiko įtraukimu. Šioje valstybėje nurodytais metais iš viso buvo įregistruotos 2058476 veikos, tai reiškia, kad veikos susijusios su neigiamos įtakos vaikui darymu sudaro tik 0,1 procento visų veikų¹².

Lenkijoje, kurios BK yra tik vaiko įtraukimo girtauti nusikalstamos veikos sudėtis, numatyta 208 straipsnyje, taip pat pastebima, kad šios veikos sudaro nereikšmingą visų nusikalstamų veikų dalį. Lenkijos policijos pateikiamoje oficialioje statistikoje apie nusikalstamumą 2017 metais pažymima, kad buvo užregistruotos 175 veikos¹³, susijusios su vaiko įtraukimu girtauti. Šioje valstybėje nurodytais metais iš viso buvo įregistruotos 748 459 veikos¹⁴, tai reiškia, kad įtraukimas girtauti iš visų nurodytų valstybių sudaro mažiausią dalį –

---

¹⁰ Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje per 2017 m. sausio – gruodžio mėn. (Forma _1G), Nr. (6-2) 24St -20.

¹¹ Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie nusikalstamumą Lietuvos Respublikoje per 2017 m. sausio – gruodžio mėn. (Forma _1Ž), NR. (6-2) 24St -31.

¹² Министерство внутренних дел Российской Федерации ФКУ „Главный информационно-аналитический центр“ состояние преступности в России за январь-декабрь 2017 года, Москва.

¹³ Rozpijanie małoletniego – statystyka. [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 11 d.] <http://www.statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-7/63508.Rozpijanie-maloletniego-art-208.html>

¹⁴ Przestępstwa ogółem według jednostek podziału administracyjnego kraju - przestępstwa stwierdzone, przestępstwa wykryte, % wykrycia. [žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 11 d.] <http://www.statystyka.policja.pl/st/przestepstwa-ogolem/121940.Przestepstwa-ogolem.html>.

0,02 procento visų veikų¹⁵. Remiantis pateiktais duomenimis galima drąsiai teigti, kad veikos paplitimas nebuvo vaiko įtraukimo veikų kriminalizavimo pagrindas.

Jei nusikalstamų veikų, susijusių su vaiko įtraukimu, padaroma taip nedaug, ar jų įtvirtinimas baudžiamajame įstatyme yra būtinas ir pagrįstas? Jei taip, tai kaip turėtų būti aiškinamos šios veikos, už kokius veiksmus gali grėsti baudžiamoji atsakomybė? Atsakymus į šiuos ir kitus klausimus bus siekiama pateikti, išanalizavus Lietuvos, Lenkijos bei Rusijos nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai reglamentavimą bei vaiko įtraukimo veikos požymių interpretacijas šių valstybių teismų praktikoje.

Tiriama problema. Palyginus Lietuvos, Lenkijos ir Rusijos teisinį reguliavimą bei teismų praktiką nustatyti, kokius požymius apima vaiko įtraukimo veikos sudėtis kaip nusikalstama veika vaikui ir šeimai? Su kokiomis problemomis susiduria Lietuvos ir pasirinktų valstybių teismai taikydami baudžiamąją atsakomybę už vaiko įtraukimą į nusikalstamą veiką, alkoholinių gėrimų ar kitų apkvaišinančių medžiagų vartojimą?

Baigiamojo darbo aktualumas. Vaiko teisių apsaugos klausimai tiek tarptautiniu, tiek nacionaliniu mastu sulaukia vis daugiau dėmesio. Tai lemia globalus suvokimas, kad kiekvienas vaikas yra pasaulio ateitis, todėl jį reikia saugoti visomis įmanomomis priemonėmis. Viena kraštutinių vaiko teisių užtikrinimo priemonių yra būtent baudžiamosios atsakomybės taikymas asmenims, pažeidusiems garantuojamas vaiko teises. BK XXIII skyriuje yra įtvirtintos veikos, skirtos apsaugoti vaiką nuo nusikalstamo kėsینimosi¹⁶. Nors Lietuvoje yra atlikti keli tyrimai susiję su vaiko interesų apsaugos tiek baudžiamajoje¹⁷, tiek baudžiamojo proceso teisėje užtikrinimu¹⁸, plačiau nebuvo nagrinėjama nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai koncepcija, kriminalizavimo būtinumas, veikos, kurios turėtų būti šiame skyriuje. Nurodytame BK skyriuje yra įtvirtintos nusikalstamos veikos pažeidžiančios vaiko teisę būti apsaugotam nuo

---

¹⁶ BK XXIII skyriuje yra numatytos ne visos veikos, kuriomis kėsinama į vaiko teises. Dalis šių veikų numatyta ir kituose BK skyriuose, pavyzdžiui, BK 153 str. (XXI skyrius – „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui“), 135 str. 2 d. 1 p. (XVIII skyrius – „Nusikaltimai žmogaus sveikatai“), 131 str. (XVII skyrius – „Nusikaltimai žmogaus gyvybei“).

¹⁷Grinevičiūtė, K. *Tėvų ar kitų vaiko atstovų baudžiamoji atsakomybė už žiaurų elgesį su vaiku*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016; Žėkas, T. *Vaiko išnaudojimas pornografijai: badžiamieji teisiniai ir kriminologiniai aspektai*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011.

¹⁸Murauskienė, D. *Parens patriae doktrinos raiška baudžiamajame procese, kuriame dalyvauja vaikai*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2017.

informacijos, darančios žalą jo sveikatai, dvasiniam ir doroviniam vystymuisi (vaiko įtraukimas į nusikalstamą veiką (159 str.); vaiko įtraukimas vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias priemones (160 str.); vaiko įtraukimas girtauti (161 str.)). Moksliniame lygmenyje šios veikos iš vis nebuvo analizuojamos. Vaiko įtraukimo kaip nusikalstamos veikos vaikui ir šeimai požymių išaiškinimus pateikia tik BK komentaras¹⁹, baudžiamosios teisės vadovėliai²⁰ ir teismų praktika. Teismai taikydami baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamas veikas, numatytas BK 159, 160, 161 straipsniuose, skirtingai aiškina jų požymius. Siekiant suvokti, kodėl nusikalstamos veikos, susijusios su vaiko įtraukimu, atsirado BK, būtent atskirame skyriuje, ir kaip jos turi būti aiškinamos, būtina iširti Lietuvos bei užsienio valstybių reguliavimą bei teismų praktiką. Tyrimui pasitelkta Lenkijos ir Rusijos patirtis užtikrinant vaiko teises. Šiose valstybėse yra panašus reglamentavimas, tačiau atsižvelgiant į skirtingų teisinių sistemų specifiką tam tikrų nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai požymių išaiškinimas skiriasi. Išanalizavus vaiko įtraukimo požymių išaiškinimus pasirinktose šalyse bus suformuoti aiškūs ir nedviprasmiški šių veikų taikymo kriterijai, ypač atibojant šias veikas nuo panašių administracinių nusižengimų ir kitų nusikalstamų veikų. Palyginus Lietuvos, Lenkijos ir Rusijos nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai koncepcijas bei vaiko įtraukimo veikos sudėties požymių išaiškinimus, bus išgrynintos pagrindinės šių veikų taikymo problemos bei pasiūlyti jų sprendimo būdai. Šis tyrimas padės atskleisti nacionaliniame baudžiamajame įstatyme įtvirtintą nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai sampratą, pateikti nusikalstamų veikų, susijusių su vaiko įtraukimu, vienareikšmes sudėties požymių sąvokas, bus naudingas dar tik besiformuojančiai teismų praktikai bei padės įstatymų leidėjui tobulinti baudžiamąjį įstatymą.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas. Darbo naujumą lėmė tai, jog įstatymų leidėjas naujame kodekse numatydamas ne tik tradicines nusikalstamas veikas, kurios gali būti padaromos vaiko ar kito šeimos nario atžvilgiu, bet atskirą skyrių veikoms, kurios irgi yra nukreiptos prieš vaiką ir šeimą, įvedė naują atskirą nusikalstamų veikų rūšį. Verta pastebėti, kad lyginant Lietuvos ir užsienio valstybių nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai reglamentavimą, skiriasi veikos, kurios yra įtrauktos į šį skyrių. Todėl kyla klausimas, kokios pavojingiausios veikos turėtų būti įtrauktos į šį skyrių, kaip reikia aiškinti nusikalstamas veikas - vaiko

---

¹⁹ Abramavičius, A. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 210-218.

²⁰ Bieliūnas, E. et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 291-298; Fedosiuk, O. et al. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis (Pirmoji knyga)*. Vilnius: Justitia, 2013, p. 215-223.

įtraukimas į nusikalstamą veiką, alkoholinių gėrimų ar kitų apkvaišinančių medžiagų vartojimą. Taip pat, būtina įvertinti, ar visais atvejais yra lengva rasti kriterijus, siekiant atskirti BK 159, 160, 161 straipsniuose numatytas nusikalstamas veikas nuo panašių administracinių nusižengimų ir kitų nusikalstamų veikų. Lietuvos baudžiamojoje teisėje yra keletas tyrimų susijusių su vaikų teisių apsauga, tačiau kol kas nebuvo atlikti išsamesni tyrimai dėl pačios nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai koncepcijos, atskirų veikų susijusių su vaiko teisės būti apsaugotam nuo informacijos, darančios žalą jo sveikatai, dvasiniam ir doroviniam vystymuisi, kriminalizavimo, juolab nebuvo atlikta lyginamoji analizė, sugretinant nacionalinį ir Europos Tarybos valstybių reglamentavimą bei jo taikymą. Tyrimas paremtas teismų praktikos analize. Apibendrinus teismų praktiką pateikiamos pagrindinės atskirų veikų kriminalizavimo ir kvalifikavimo problemos bei pateikiami galimi sprendimo variantai.

Tiriamos problemos ištyrimo lygis. Lietuvoje BK XXIII skyrius kaip tyrimo objektas ar atskiros jame numatytos veikos yra mažai nagrinėti. K. Grinevičiūtė savo darbuose plačiau nagrinėjo klausimus sususijusius su tėvų baudžiamąja atsakomybe už žiaurų elgesį su vaiku²¹ bei piktnaudžiavimo tėvų, globėjo ar rūpintojo arba kitų teisėtų vaiko atstovų teisėmis ar pareigomis nusikaltimo (BK 163 straipsnis) sudėtį²², G. Sagatys atkreipė dėmesį į vaiko išvežimo – pagrobimo sudėtį (BK 156 str.)²³, vengimo išlaikyti vaiką (BK 164 str.) probleminius aspektus analizavo L. Žalnierius, T. Girdenis²⁴, K. Grinevičiūtė²⁵, T. Žėkas tyrė vaiko išnaudojimą

---

²¹Grinevičiūtė, K., *Fizinio skausmo sukėlimo nustatymo ir BK 140 straipsnyje numatyto nusikaltimo pripažinimo mažareikšmiu probleminiai aspektai*, Jurisprudencija, 2014, Nr. 21(2), p. 599–614; Grinevičiūtė, K. *Fizinės bausmės vaikams: baudžiamasis teisinis vertinimas*, Socialinių mokslų studijos, 2011, Nr. 3(2), p. 721–736; Grinevičiūtė, K. *Piktnaudžiavimo tėvų, globėjų (rūpintojų) arba kitų teisėtų vaiko atstovų teisėmis ir pareigomis subjekto samprata*, Socialinių mokslų studijos, 2009, Nr. 4(4), p. 215–230; Grinevičiūtė, K. *Vaikas ir šeima kaip baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės*, Jurisprudencija, 2007, Nr.8(98), p. 81–88; Grinevičiūtė, K. *Žiauraus elgesio su vaiku samprata baudžiamojoje teisėje*, Jurisprudencija, 2008, Nr. 11(113), p. 107–113.

²²Grinevičiūtė, K. *Tėvų ar kitų vaiko atstovų baudžiamoji atsakomybė už žiaurų elgesį su vaiku*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016.

²³ Sagatys, G. *Vaiko išvežimas iš Lietuvos: teisinis reguliavimas ir praktika*. Jurisprudencija, 2017, Nr. 24(1), p. 89–110.

²⁴Girdenis, T. *Vengimo išlaikyti vaiką probleminiai aspektai ir alternatyvūs normai instrumentai*. Jurisprudencija, 2013, Nr. 20(2), p. 707–723.

²⁵Grinevičiūtė, K. *Vengimo išlaikyti vaiką baudžiamojo teisinio vertinimo problemos*. Socialinių mokslų studijos, 2014, Nr. 6(2), p. 403–420.

pornografijai kaip nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai sudedamąją dalį²⁶. Nusikalstamų veikų kriminalizavimo aspektui daug dėmesio skyrė kriminologai R. Uscila²⁷, G. Babachinaitė²⁸, I. Michailovič²⁹. Darbe remtasi ir kitų autorių – V. Piesliako³⁰, A. Dambrauskienės³¹, O. Fedosiuko³², G. Švedo³³ mokslinėmis publikacijomis. Teisinėje literatūroje buvo nagrinėti įvairūs klausimai susiję su vaikų teisėmis ir jų gynimu³⁴, smurtu prieš vaikus artimoje aplinkoje³⁵, nepilnamečių patraukimu baudžiamojon atsakomybėn³⁶. Kadangi darbe analizuojama nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai saugomos vertybės problema, verta paminėti V. Mikelėno³⁷, A. Vaišvilos, S. Arlauskio³⁸ ir kitų autorių išvalgas apie šeimos sąvokos bei jos

---

²⁶Žėkas, T. *Vaiko išnaudojimas pornografijai ir prostitucijai – nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai sudedamoji dalis*. Teisė, 2008, Nr. 66 (1).

²⁷Uscila, R. *Vaikų viktimizacija Lietuvoje. Nepilnamečių justicija Lietuvoje: teorija ir praktika*. Vilnius: Petro ofsetas, 2011, p. 73–96.

²⁸Babachinaitė, G. et al. *Kriminologija: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010.

²⁹Michailovič, I. *Viktimologijos raida ir perspektyvos: mokymo priemonė*. Vilnius: TIC, 2007, p. 131.

³⁰Piesliakas, V. *Baudžiamoji atsakomybė kaip nusikalstamos veikos padarymo teisinis padarinys*. Jurisprudencija, 2007, Nr. 8(98), p. 7–12.

³¹Dambrauskienė, A. *Ultima ratio principo samprata*, Teisė, 2015, Nr. 97; Dambrauskienė, A. *Ultima ratio principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2017.

³²Fedosiukas, O. *Dirbtinis kriminalizavimas kaip teisinės praktikos patologija*. Teisės apžvalga, 2016, Nr. 2(14), p. 28–47; Fedosiukas, O. *Neformalus baudžiamojo įstatym otaikymas: poreikis, ribos, doktrinos*. Jurisprudencija, 2014, Nr. 21(4), p. 1079–1101; Fedosiukas, O. *Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė*. Jurisprudencija, 2012, Nr. 19(2), p. 715–738.

³³Švedas, G. *Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika*. Teisė, 2012, Nr. 82.

³⁴Stripeikienė, J. *Vaiko teisė į pagarbą*. Jurisprudencija, 2017, Nr. 24(2), p. 293–310; Žiobienė, E. *Vaiko teises ginančių ombudsmenų institucijų reikalingumas ir tinkamiausias modelis*. Jurisprudencija, 2017, Nr. 24(2), p. 271–292.

³⁵Jakštienė, R. *Nukentėjusių nuo smurto artimoje aplinkoje specialių apsaugos poreikų vertinimo procedūra*. Jurisprudencija, 2017, Nr. 24(2), p. 359–386; Jakštienė, R. *Šeimos nario samprata baudžiamosiose bylose dėl smurto artimoje aplinkoje: teismų praktikos pagrįstumas*. Jurisprudencija, 2018, Nr. 25(1), p. 225–259.

³⁶Pakštaitis, L. *Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės reglamentavimo bei taikymo problemos*. Jurisprudencija, 2007, Nr. 8(98), p. 13–19; Sakalauskas, G. *Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumų prasmė*. Teisės problemos, 2013, Nr. 3(81), p. 5–55.

³⁷Mikelėnas, V. *Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2009.

kaip baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės probleminius aspektus. Apie vaiko teisių apsaugą baudžiamajame procese rašė tokie mokslininkai kaip R. Ažubalytė³⁹, D. Murauskienė⁴⁰, A. Drakšienė, R. Drakšas⁴¹.

Darbe buvo tirtas Lenkijos ir Rusijos vaiko įtraukimo kaip nusikalstamos veikos vaikui ir šeimai baudžiamasis teisinis reglamentavimas ir teismų praktika. Nagrinėjant atskirus šios veikos kriminalizavimo ir sudėties požymių aiškinimo aspektus pagal Lenkijos BK buvo analizuojami J. Sawicki⁴², M. Romańczuk-Grącka⁴³, W. Wróbel⁴⁴, A. Ratajczak⁴⁵, W. Konarska-Wrzosek⁴⁶ ir kitų šios šalies mokslininkų⁴⁷ publikacijos. Taip pat, buvo remtasi Lenkijos BK komentarais⁴⁸. Analizuojant Rusijos BK numatytas vaiko įtraukimo sudėtis buvo atsižvelgta į I. N. Danshin⁴⁹,

---

³⁸Arlauskas, S. *Santuokos ir šeimos atskyrimas Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo šviesoje. Mokslinės konferencijos „Iššūkiai konstitucinėms vertybėms šiandien“ medžiaga.* [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 4 d.] <http://www3.lrs.lt/docs2/CRLRJITC.PDF>.

³⁹Ažubalytė, R. *Baudžiamojo proceso, kuriame dalyvauja nepilnamečiai, teisinės ir faktinės diferenciacijos prielaidos ir iš jų kylantys reikalavimai.* Iš: Ancelis, P. et al. *Sąžiningas baudžiamasis procesas: probleminiai aspektai.* Vilnius: Industrias, 2009, p. 61–104.

⁴⁰Murauskienė, D. *Parens patriae doktrinos raiška baudžiamajame procese, kuriame dalyvauja vaikai.* Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2017.

⁴¹Drakšienė, A.; Drakšas, R. *Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė.* Vilnius: Eugrimas, 2008.

⁴²Sawicki, J. *Prawnokarna ochrona małoletnich przed szkodliwym działaniem alkoholu.* Wrocław: Wrocławskie Studia Erazmiańskie, Nr. VII, 2013.

⁴³Romańczuk-Grącka, M., et al. *Tożsamość polskiego prawa karnego,* Olsztyn: Pracownia Wydawnicza EISet, 2011.

⁴⁴Wróbel, W. *Czy powrót do racjonalizmu? Projekty nowelizacji Kodeksu karnego w perspektywie zmian dokonanych w prawie karnym w latach 2005-2007.* Wrocław: Szklarska Poręba, 2009.

⁴⁵Ratajczak, A. *Przestępstwa przeciwko rodzinie, opiece i młodzieży w systemie polskiego prawa karnego.* Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1980.

⁴⁶Konarska-Wrzosek, W. *Ochrona dziecka w polskim prawie karnym.* Toruń: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, 1999.

⁴⁷Czeszejko-Sochacki, Z. *Przestępstwo rozpijania małoletniego.* Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1975; Spotowski, A., *Granice bezkarności uczestnika koniecznego.* Państwo i Prawo, 1986, Nr. 9, ir kt.

⁴⁸Zawłocki, R. *Kodeks karny. Część szczególna. Tom I, Komentarz do artykułów 117–221.* Warszawa: Duże Komentarze Becka, 2010; Bojarski, J. et al. *Kodeks karny. Komentarz.* Warszawa: Lexis Nexis Polska, 2012; Zoll, A. et al. *Kodeks karny. Część szczególna. t. II, Komentarz do art. 117–277 k.k..* Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2013; Wąsek, A.; Świecki, D. *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom II, Komentarz do art. 438, teza 10.* Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2015.

⁴⁹Даньшин, И., Н., *Уголовно-правовая охрана общественного порядка.* Москва, 1973.

E. A. Chudiakov⁵⁰, E. J. Pudovochkin⁵¹, T. Nagaeva⁵², H. V. Gul⁵³, A. I. Rarog⁵⁴, N. G. Ivanov⁵⁵ darbuose pateiktus kvalifikavimo problemų sprendimo pavyzdžius.

Baigiamojo darbo reikšmė. Darbe atliktas vaiko įtraukimo kaip nusikalstamos veikos vaikui ir šeimai lyginamasis tyrimas atskleis pagrindines šios veikos reglamentavimo ir taikymo spragas bei jų sprendimų būdus. Darbe pateikiamos išvados galėtų padėti įstatymų leidėjui tobulinant vaiko įtraukimo sudėtis (BK 159, 160, 161 str.), atsižvelgiant į konkrečius pasiūlymus teismams bus lengviau aiškinti ir taikyti darbe išanalizuotų nusikalstamų veikų požymius. Šis darbas suteikia galimybę juo pagrindu tęsti mokslinius tyrimus vaiko teisių apsaugos srityje.

Tyrimo tikslas. Visapusiškai išanalizuoti baudžiamosios atsakomybės už vaiko įtraukimą kaip nusikalstamą veiką vaikui ir šeimai reglamentavimą bei palyginti, su kokiomis problemomis susiduriama Lietuvoje ir užsienio šalyse taikant baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamas veikas, susijusias su vaiko įtraukimu, bei pateikti jų sprendimų būdus.

Tyrimo uždaviniai. Siekiant įgyvendinti užsibrėžtą tikslą, šiame darbe pasitelkiami šie uždaviniai:

1. Ištirti nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai pagrindinius kriminalizavimo aspektus bei ištakas;
2. Palyginti bei įvertinti vaiko įtraukimo kaip nusikalstamos veikos vaikui ir šeimai reglamentavimą Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nustatyti pagrindinius vaiko įtraukimo sudėties požymių aiškinimo bei taikymo sunkumus, pateikti jų sprendimo būdus.
4. Pateikti nusikalstamų veikų, susijusių su vaiko įtraukimu, atbigojimo kriterijus nuo panašių administracinių nusižengimų.

---

⁵⁰ Худяков, Е., А., *Преступления против общественной безопасности, общественного порядка и здоровья населения*. Москва, 1970.

⁵¹ Пудовочкин, Ю.Е. *Ответственность за преступления против несовершеннолетних по российскому уголовному праву*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002.

⁵² Нагаева, Т. *Вовлечение несовершеннолетних в совершение преступлений и антиобщественных действий*. Уголовное право, 2011, № 3.

⁵³ Гуль, Н., В. *Уголовная ответственность за неисполнение обязанностей по воспитанию несовершеннолетнего*. Журнал российского права, 2005, № 3.

⁵⁴ Рарог, А., И. *Квалификация преступлений по субъективным признакам*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002.

⁵⁵ Иванов, Н., Г. *Принцип субъективного вменения и его реализация в УК. Государство и право, 1999, № 10.*

Tyrimo metodika. Darbe buvo naudojami sisteminės analizės, lingvistinis, lyginamasis ir dokumentų analizės, ekspertų interviu metodai.

Lingvistinis metodas padėjo perteikti atskirų nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai požymių reikšmes. Šis metodas buvo pasitelktas aiškinant kriminalizavimo, vaiko, šeimos, įtraukimo ir kitas sąvokas, formuojant atskirų veikų požymių apibrėžimus. Sisteminės analizės metodas padėjo atskiras BK XXIII skyriaus nusikalstamas veikas analizuoti neatsiejamai nuo pačio skyriaus koncepcijos. Tiek atskiros veikos, tiek jų požymiai buvo nagrinėti kaip baudžiamojo įstatymo sistemos dalis. Sisteminės analizės metodu buvo siekiama surasti kriterijus atskiriančius panašias nusikalstamas veikas nuo administracinių nusižengimų ir kitų nusikalstamų veikų.

Lyginamuoju metodu buvo tiriama mokslininkų darbai, statistikos duomenys ir teismų praktika. Šis metodas buvo plačiai taikomas lyginant Lietuvos ir kitų valstybių nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai reglamentavimą bei kriminalizavimą. Atskirų vaiko įtraukimo sudėties požymių sampratos ir taikymo aspektai pateikiami atsižvelgiant į Lietuvos, Lenkijos, Rusijos teismų baudžiamosiose bylose suformuluotus išaiškinimus. Taikant šį metodą buvo išryškinti nacionalinio ir užsienio šalių nusikalstamų veikų požymių aiškinimo skirtumai, teismų praktikoje pasitaikančių problemų panašumai bei šių problemų sprendimo būdai. Dokumentų analizės metodu buvo tiriama tarptautiniai, ES teisės aktai, Lietuvos, Lenkijos, Rusijos baudžiamieji įstatymai, numatantys baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamas veikas vaikui ir šeimai. Šis metodas padėjo atrinkti užsienio valstybių bei nacionalinių teismų sprendimus nurodančius, kaip turi būti suvokiami vaiko įtraukimo sudėties požymiai. Buvo atrinkta apie 70 teismų nutarčių, kuriose teismai pateikė vaiko įtraukimo sudėčių požymių išaiškinimus bei probleminių kvalifikavimo klausimų sprendimų variantus. Darbe buvo analizuojami įvairių valstybių ir skirtingų grandžių – pirmosios, apeliacinės ir kasacinės instancijų teismų sprendimai baudžiamosiose bylose. Taip pat, buvo analizuojama administracinė bei konstitucinė jurisprudencija siekiant išaiškinti tam tikrų sąvokų reikšmę baudžiamojoje teisėje.

Darbe papildomai buvo pasitelktas empirinis tyrimo metodas – kokybinis ekspertų interviu. Apklausiant ekspertus taikyta tikslinė ir sniego gniūžtės atranka⁵⁶, siekiant apklausti ekspertus baudžiamosios teisės mokslininkus bei praktikus. Tyrimo metu apklausti trys ekspertai (baudžiamosios teisės daktarai), sukaupę didelę (ne mažiau kaip dešimt metų) mokslinę, pedagoginę patirtį, paskelbę įvairių publikacijų baudžiamosios teisės ir vaiko teisių aspektais.

---

⁵⁶ Gaižauskaitė, I.; Mikėnė, S. *Socialinių tyrimų metodai: apklausa*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014, p. 38.

Tyrimas buvo baigtas, kai nebebuvo gaunama naujų ar prieštaraujančių duomenų, tai yra buvo pasiektas teorinis prisotinimas. Struktūruoto interviu metu buvo pateikta dešimt atvirų klausimų (priedas Nr. 1). Tiesioginio pokalbio metu buvo paaiškinama klausimų esmė, užduodami papildomi klausimai ekspertui ir tyrėjui aktualiais aspektais, paliekama galimybė pačiam ekspertui papildyti interviu. Tyrimo metu buvo gautas visų ekspertų žodinis sutikimas dalyvauti interviu. Interviu buvo anonimiškas, todėl ekspertams buvo suteikti atitinkami numeriai. Ekspertų mintys panaudotos visame darbe, atsižvelgiant į nagrinėjamus vaiko įtraukimo kaip nusikalstamos veikos probleminius aspektus. Visi interviu duomenys užtikrinant ekspertų konfidencialumą pateikti darbo priede Nr. 2.

Tyrimo struktūra. Šis darbas susideda iš įvado, trijų dalių, kelių poskyrių, bei išvadų su pasiūlymais.

Pirmame skyriuje detaliai nagrinėjamas nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai kriminalizavimas per vaiko teisių apsaugos prizmę. Ieškoma kriterijų leidžiančių nustatyti, už kokias veikas vaikui ir šeimai būtina nustatyti griežčiausią atsakomybę. Įvertinant nurodytų veikų baudžiamumą nagrinėjamos jų ištakos.

Antrame skyriuje analizuojama nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai, numatytų LR BK 159, 160, 161 straipsniuose, sudėties požymių visuma. Skyriuje nagrinėjami pasirinktų nusikalstamų veikų sudėties požymiai, pateikiami kvalifikavimo probleminiai momentai, teisingos kvalifikacijos siūlymai. Naudojant teismų praktikos pavyzdžius, bandoma atskleisti įtraukimo kaip pavojingos veikos turinį, šios veikos subjekto nustatymo problematiką, jo kaltės turinį ir kitus požymius.

Trečiame skyriuje ieškoma baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atirbojimo kriterijų už vaiko teisių pažeidimus. Šie kriterijai plačiau aptariami analizuojant administracinių ir baudžiamųjų teismų priimtuose sprendimuose pateikiamus tam tikrų požymių apibrėžimus.

Ginamieji teiginiai.

1. Baudžiamoji atsakomybė už vaiko įtraukimą į nusikalstamą veiką, vaistų ir kitų apkvaišinančių medžiagų vartojimą, girtavimą turi būti taikoma tik už pavojingiausių įtraukimo būdų panaudojimą vaiko atžvilgiu.

2. Vaiko įtraukimo subjektu yra pilnametis fizinis asmuo.

3. Atribojant nusikalstamas veikas, susijusias su vaiko įtraukimu, nuo panašių administracinių nusižengimų būtina atsižvelgti į ultima ratio ir proporcingumo principus bei didesnę veikos pavojingumą rodančius požymius.

1. Nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai ištakos bei kriminalizavimo aspektai

Baudžiamosios teisės teorijoje baudžiamoji atsakomybė apibrėžiama kaip „asmens, padariusio nusikalstamą veiką, pareigos, kilusios būtent dėl padarytos veikos, būti teismo pasmerktam valstybės vardu priimant apkaltinamąjį nuosprendį, atlikti bausmę, turėti teistumą, įgyvendinimas“⁵⁷. Būtent kai asmuo atlieka nusikalstamą veiką, valstybei kyla pareiga pradėti to asmens baudžiamąjį persekiojimą bei taikyti jam pačias griežčiausias prievartos priemonės.

Baudžiamosios atsakomybės taikymas yra galimas tik už BK specialiojoje dalyje numatytų veikų padarymą. Jas nustato įstatymų leidėjas kriminalizuodamas tam tikrus teisės pažeidimus. Jis privalo numatyti tik pavojingiausių veikų baudžiamumą. Dažniausiai tam tikri veiksmai kriminalizuojami, kai valstybė negali su tokiu visuotinai žalingu elgesiu susitvarkyti kitomis, ne baudžiamosiomis, priemonėmis. Taip susiduriama su simboline kriminalizacija⁵⁸. „Simbolinė kriminalizacija – tai tokia kriminalizacija, kai baudžiamosios teisės instrumentas naudojamas ne turint tikslą apsaugoti ginamą vertybę, o tik siekiant nuraminti visuomenę ir parodyti, kad su atitinkamu reiškiniu yra kovojama baudžiamosios teisės priemonėmis“⁵⁹. Kriminalizuojant veikas pirmiausiai būtina apsibrėžti teisinį gėrį, kurį bus siekiama apsaugoti bei įvertinti, ar tikrai reikalingas šio gėrio gynimas būtent baudžiamosiomis priemonėmis⁶⁰. Kriminologinėje literatūroje pažymima, kad baudžiamosios atsakomybės nustatymas nėra socialinės problemos sprendimo būdas. Kadangi kriminalizacija neišsprendžia problemos, o tik ją paslepia. Tokiu būdu yra paveikiamos ne problemos priežastis, o dėl jos kilę padariniai.⁶¹

Kriminalizuojant veikas būtina surasti kriterijus, pagal kuriuos įvertinus kriminalizavimo būtinumą, pagrįstumą bei proporcingumą, galima būtų nustatyti atsakomybę būtent baudžiamajame įstatyme. Kriminologai bei baudžiamosios teisės mokslininkai nagrinėdami kriminalizavimą kaip teisinį reiškinį bei baudžiamosios atsakomybės taikymą tam tikrose

---

⁵⁷ Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga*. Vilnius: Justitia, 2008, p. 125.

⁵⁸ Sawicki, J. *Prawnokarna ochrona małoletnich przed szkodliwym działaniem alkoholu*. Wrocław: Wrocławskie Studia Erazmiańskie, 2013, Nr. 7, s. 115.

⁵⁹ Nessi, G. et al. *Child Labour in a Globalized World*. Hampshire: „Ashgate Publishing Limited“. 2008, p. 321, iš Veršekys, P. *Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, p. 31; Romańczuk-Grącka, M., et al. *Tożsamość polskiego prawa karnego*, Olsztyn: Pracownia Wydawnicza EISet, 2011, s. 76.

⁶⁰ Wróbel, W. *Czy powrót do racjonalizmu? Projekty nowelizacji Kodeksu karnego w perspektywie zmian dokonanych w prawie karnym w latach 2005-2007*. Wrocław: Szklarska Poręba, 2009, s. 104.

⁶¹ Justickis, V. *Kriminologija. I dalis*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001, p. 97.

situacijose išskiria kelis kriterijus, į kuriuos, manytina, reikia atsižvelgti nustatant tam tikros veikos baudžiamumą. Pagrindiniais rodikliais įvardijami veikos pavojingumas, veikos paplitimas bei ultima ratio principo laikymasis⁶². Tai reiškia, kad teisinės atsakomybės rūšies parinkimas teisės pažeidėjui priklauso nuo pažeidžiamos vertybės, pažeidimo pavojingumo ir poveikio pažeidėjui būdų gausos⁶³. Kriminalizuojant ar dekriminalizuojant tam tikrą elgesį būtent šie kriterijai turi lemti naujos nusikalstamos veikos BK atsiradimą ar esamos panaikinimą.

Baudžiamojo įstatymo vertybės įtvirtinimas turi didelę reikšmę ne tik kriminalizuojant veikas, bet ir nustatant jų vietą BK. Baudžiamosios teisės teorijoje pripažįstamas, kad vienas pamatinių nusikalstamų veikų klasifikavimo bei grupavimo į BK specialiojoje dalyje esančius skyrius, yra įstatymo saugoma vertybė. Būtent jos kaip tam tikro skyriaus ginamo gėrio įvardijimas, leidžia į atskirą skyrių įtraukti giningas nusikalstamas veikas⁶⁴. Šis aspektas yra svarbus nustatant, kaip istoriškai kito nusikalstamų vaikui ir šeimai kriminalizavimas.

Nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai atsiradimas valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose siejamas su vaiko teisių apsauga. Nuo seno pripažįstama, kad vaikas kaip neturintis patirties, socialiai nesubrendęs asmuo turi būti apsaugotas nuo neigiamos kitų asmenų įtakos, nesvarbu, ar tai būtų šeimos nariai, artimieji, ar nepažįstami, svetimi žmonės. Tokiu būdu įstatymų leidėjas turėjo galimybę nustatyti teisinę atsakomybę asmenims nepaisiusiems šios taisyklės⁶⁵. Vaiko teisių gynybos klausimai pirmiausiai pradėti kelti tarptautiniu mastu, galiausiai įtvirtinant konkrečias vaiko teisių apsaugos gaires tarptautiniuose dokumentuose.‘

---

⁶² Švedas, G. *Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika*. Vilnius: Teisė, 2012, Nr. 82, p. 18; Dambrauskaitė, A. *Ultima ratio principo samprata*. Vilnius: Teisė, 2015, Nr. 97, p. 117; Fedosiuk, O. *Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė*. Vilnius: Jurisprudencija, 2012, Nr. 19 (2), p. 715-738.

⁶³ Šiame darbe nagrinėjant nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai atskirus kriminalizavimo aspektus kiekviename skyriuje, atsižvelgiant į konkretaus skyriaus tematiką, bus vertinamas šių veikų kriminalizavimo pagrindumas pagal baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės, veikos pavojingumo ir kitų alternatyvių teisinių priemonių kaltininkui taikymo galimybių kriterijus.

⁶⁴ Bieliūnas, E. et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 283.

⁶⁵ Lenkijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1976 m. birželio 9 d. nutarimas Nr. VI KZP 13/75 „Teismų praktikos gairės dėl baudžiamosios teisinės šeimos apsaugos“. [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 20 d. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:zfaO3CN7Pc0J:www.boz.org.pl/wp/kalisz/wytyczne_sn_1976.pdf+&cd=2&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-b-ab].

Jungtinių Tautų vaiko teisių deklaracija, kaip vienas pagrindinių žmogaus teisių dokumentų, numato valstybių pareigą visomis įmanomomis priemonėmis apsaugoti vaiką nuo visų žalingo, žiauraus bei pavojingo elgesio su vaiku būdų. Toks įpareigojimas yra nukreiptas į ypatingos vaiko teisių apsaugos visapusišką užtikrinimą. Jis yra įtvirtintas ir Vaiko teisių konvencijoje. Šio tarptautinio dokumento 6 straipsnio 2 dalyje yra numatyta, kad „valstybės dalyvės užtikrina didžiausią galimybę vaikui gyventi ir sveikai vystytis“⁶⁶. Taip pripažįstama kiekvieno vaiko teisė turėti tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jo fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam ir socialiniam vystymuisi. Tai galima padaryti ne tik apibrėžiant vaiko teisių turinį, bet ir lygiagrečiai numatant teisinę atsakomybę už vaiko teisių pažeidimus. Vaiko teisių konvencijos 19 straipsnio 1 dalis skelbia, jog „valstybės dalyvės, siekdamos apginti vaiką nuo įvairiausio pobūdžio fizinio ar psichologinio smurto, įžeidimų ar piktnaudžiavimo, priežiūros nebuvimo ar nerūpestingo elgesio, grubaus elgesio ar išnaudojimo, įskaitant seksualinį piktnaudžiavimą, kuriuos jis gali patirti iš tėvų, teisėtų globėjų ar kurio nors kito jį globojančio asmens, imasi visų reikiamų teisinių, administracinių, socialinių ir švietimo priemonių“⁶⁷. Siekiant optimalios ir efektyvios vaiko teisių gynimo sistemos, nurodytos nuostatos turi būti taikomos ne tik vaiku besirūpinantiems asmenims, bet ir visiems visuomenės nariams. Vaikas turi būti ginamas nuo visų asmenų neigiamos įtakos. Tokią visapusišką vaiko teisių apsaugą lemia Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 3 straipsnyje numatytas prioritetinis vaikų teisių bei interesų apsaugos ir gynimo principas⁶⁸.

Šis principas yra įtvirtintas ir nacionalinėje teisėje. Pagal LR CK 3.155 straipsnį tėvai turi teisę ir pareigą dorai auklėti ir prižiūrėti savo vaikus, rūpintis jų sveikata, išlaikyti juos, sudaryti palankias sąlygas visapusiškai ir harmoningai vystytis, kad vaikas būtų parengtas savarankiškam gyvenimui. „Vaiko interesus nulemia vaiko, kaip sveikos, dorovingos, tvirtos bei intelektualios asmenybės, raida, jam turi būti suteikta galimybė turėti savo aplinką (tiek fizine, tiek socialine prasme), kurioje jis galėtų būti, užsiimti vaiko vystymuisi reikalingais dalykais, todėl kiekvienu konkrečiu atveju sprendžiant dėl vaiko interesų turi būti įvertinama reikšmingų faktų visuma“⁶⁹.

---

⁶⁶ *Vaiko teisių konvencija*, Valstybės žinios, 1995, Nr. 60-150.

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ Murauskienė, D. *Parens patriae doktrinos raiška baudžiamajame procese, kuriame dalyvauja vaikai*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2017, p. 50.

⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-444/2014.

Teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad specifinis nukentėjusysis – vaikas, lemia, jog, atliekant tam tikras nusikalstamas veikas vaikui iš šeimai (pavyzdžiui, BK 157 str.) baudžiamasis įstatymas nereikalauja nustatyti nukentėjusiojo valią palenkiančių būdų panaudojimo, nes vaikas dėl savo amžiaus yra savaime pažeidžiamas⁷⁰. Ši nuostata yra pagrįsta tuo, kad vaikai yra labiau pažeidžiami nei suaugusieji, todėl jiems kyla didesnis pavojus tapti nusikalstamų veikų aukomis. Atsižvelgiant į tai, žmogaus pardavimo ar pirkimo veiksmai, jei tai susiję su vaikais (nepilnamečiais), yra laikomi nusikalstamais net ir tais atvejais, kai nepanaudotas nė vienas iš BK 147 straipsnyje nurodytų veikos padarymo būdų. BK 157 straipsnio dispozicija irgi nereikalauja vaiko valios palenkimo būdų nustatymo. Teismų praktikoje sutinkami atvejai, kai vaiko amžius nėra vienintelis vaiko požymis, taip pat atsižvelgiama į asmens socialinį brandumą⁷¹. Tokiu būdu teismai naudoja plečiamąjį vaiko teisių apsaugos aiškinimą.

Nacionalinėje teisėje vaiko teisių apsauga yra laikoma valstybės prioritetu. Lietuvai, ratifikavus Vaiko teisių konvenciją, kilo pareiga nacionalinėje teisėje numatyti vaiko teisių užtikrinimo priemones. Tai pakartoja ir Konstitucija, numatydamą įstatyminę vaiko apsaugą⁷². Viena vaiko teisių užtikrinimo priemonių pripažįstamas pavojingų veikų vaikui, pažeidžiančių jo teises, kriminalizavimas. Analizuojant nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai kriminalizavimo pagrįstumą, reikia atsakyti į klausimus - ar būtina baudžiamajame įstatyme būtent atskirame skyriuje numatyti nusikalstamas veikas vaikui ir šeimai, ir jei reikia, tai kokios tai turėtų būti veikos, ar visos pavojingiausios veikos prieš vaiko interesus yra kriminalizuotos?

Įstatymų leidėjas vykdydamas įsipareigojimą tiek tarptautinei bendruomenei, tiek savo šalies gyventojams dėl visapusiškos vaiko teisių apsaugos, savarankiškame BK skyriuje – „Nusikalstamos veikos vaikui ir šeimai“ numatė griežčiausią atsakomybę už vaiko teisių pažeidimus. Iki 2003 metų, kai įsigaliojo naujasis BK, šios veikos buvo išdėstytos įvairiuose BK skirniuose, taip nesudarant vieningos vaiko teisių pažeidimų sistemos.

Maždaug prieš šimtmetį nepriklausomoje Lietuvoje 1918-1940 metais galiojęs Baudžiamasis statutąs numatė atskirą skyrių, įtvirtinantį veikas prieš šeimą ir vaiką. 1903 m.

---

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-417-697/2016; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. spalio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-232-942/2018.

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-197-1073/2018.

⁷² Lietuvos Respublikos Konstitucijos 39 str. 3 dalyje numatyta, kad vaiką gina būtent įstatymas.

Baudžiamojo statuto XIX skyriuje „Nusikalstamieji darbai, liečią šeimos teises“ buvo įtvirtintos tokios veikos kaip bigamija (412 str.); vengimas išlaikyti tėvus (419 str. 1 d.); tėvų, globėjų, rūpintojų arba nepilnametį prižiūrinčio žmogaus žiaurus elgesys su nepilnamečiu, kuriam nesukako septyniolikos metų, jei nepadarytas labai sunkus ar sunkus kūno sužalojimas (420 str.); nepilnamečio vertimas elgetauti ar daryti kitą nedorą darbą, arba jo atidavimas kam tokiu tikslu, arba tėvų ar globėjų, rūpintojų valdžios panaudojimas piktam, verčiant susituokti 21 metų nesukakusį žmogų, jei santuoka įvyko (422 str.) ir kitos veikos⁷³. Jau tuomet buvo poreikis atskirame skyriuje numatyti veikas vaikui ir šeimai.

Sovietiniu laikotarpiu galiojęs tarybinis BK nenumatė vieningos nusikalstamų vaikui ir šeimai sistemos. Nusikalstamos veikos, kuriomis pažeidžiami šeimos interesai bei nepilnamečių auklėjimo, jų natūralaus vystymosi sąlygos, buvo numatytos keliuose skirtinguose BK skirsniuose: „Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui“; „Nusikaltimai valdymo tvarkai“; „Nusikaltimai visuomenės saugumui ir viešajai tvarkai“⁷⁴. Nurodyti BK skirsniai buvo didelės apimties bei apėmė labai skirtingas nusikalstamas veikas, kuriomis kėsintasi į skirtingas baudžiamojo įstatymo saugomas vertybes. Dėl šios priežasties kildavo problemų nustatant pažeidžiamą baudžiamojo įstatymo saugomą vertybę⁷⁵. Siekiant įvesti aišką sisteminių požiūrį į BK įtvirtintas nusikalstamas veikas, teisinėje literatūroje buvo pasitelkiami įvairūs nusikalstamų veikų grupavimo būdai. Plačiausiai buvo naudojamas grupavimas pagal baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės požymį⁷⁶. Pavyzdžiui, BK skirsnyje „Nusikaltimai visuomenės saugumui ir viešajai tvarkai“ nusikalstamos veikos buvo skirstomos į tokias grupes:

- 1) Nusikaltimai viešajai tvarkai;
- 2) Nusikaltimai, dėl nustatytų saugumo taisyklių pažeidimo keliantys pavojų žmonių saugumui;
- 3) Nusikaltimai žmonių sveikatai, susiję su neteisėta psichotropinių ar narkotinių medžiagų apyvarta;
- 4) Nusikaltimai, keliantys pavojų žmonių saugumui dėl neteisėtos ginklų, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų ir pavojingų medžiagų apyvartos;
- 5) Nusikaltimai žmonių sveikatai dėl medicinos aptarnavimo tvarkos pažeidimo;

---

⁷³ Gelumbauskienė, R., Šapoka, G. *Lietuvos teisės istorijos chrestomatija*. Vilnius: Justitia, 2012, p. 303.

⁷⁴ Bieliūnas, E. et al., *supra note*, 7 - p. 283.

⁷⁵ Abramavičius, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Antroji knyga*. Vilnius: Eugrimas, 2000, p. 132.

⁷⁶ Bieliūnas, E. et al., *op. cit.*, p. 284.

- 6) Nusikaltimai nepilnamečiams ir visuomenės dorovei;
- 7) Nusikaltimai gamtai;
- 8) Nusikaltimai eismo saugumui⁷⁷.

Toks reguliavimas atspindėjo įstatymo leidėjo požiūrį, jog nurodytame BK skirsnyje numatytomis veikomis buvo keliamas pavojus neapibrėžtos asmenų grupės teisėms į gyvybę, sveikatą, nuosavybę. Vyraavo aiškinimas, kad asmuo, atlikdamas nusikalstamus veiksmus, žinojo, kad jie yra pavojingi ne tik konkrečiam žmogui, bet ir visai visuomenei⁷⁸. Tokiu būdu konkrečių veikų baudžiamojo įstatymo saugoma vertybė buvo dvilypė, ji apėmė BK skirsnio, kuriame buvo numatyta veika, pavadinime nurodytą vertybę bei rūšinę vertybę, į kurią kaltininkas kėsinosi atitinkama veika. Tokiam baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės suvokimui turėjo įtakos tuometinių Rusijos mokslininkų darbai⁷⁹. Galima daryti išvadą, kad įstatymų leidėjas, nors ir išdėstydamas nusikalstamas veikas vaikui ir šeimai įvairiuose skirsniuose, jau tuomet pripažino, jog būtina už vaiko teisių pažeidimus numatyti baudžiamąją atsakomybę.

1961 metų BK numatė tokias nusikalstamas veikas vaikui ir šeimai: civilinės metrikacijos taisyklių pažeidimas (BK 217 str.); įvaikinimo paslapties pagarsinimas (BK 217¹ str.); nepilnamečio įtraukimas į nusikalstamą veiklą arba girtavimą (BK 240 str.); nepilnamečio įtraukimas į ne medicininių vaistų ar kitų priemonių, sukeliančių apkvaišimą, vartojimą (BK 240¹ str.); vengimas išlaikyti vaiką (BK 125 str.); vengimas išlaikyti tėvus (BK 126 str.); pagrobimas arba sukeitimas vaiko (BK 127 str.). Naujajame BK dalis nurodytų veikų buvo dekriminalizuotos (civilinės metrikacijos taisyklių pažeidimas, įvaikinimo paslapties pagarsinimas, vengimas išlaikyti tėvus), taip paliekant ir papildomai kriminalizuojant⁸⁰ tik pavojingiausias nusikalstamas veikas vaikui ir šeimai.

2000 metais įstatymų leidėjas priimdamas naująjį BK ir užtikrindamas vaiko teisių apsaugą, nacionalinėje baudžiamojoje teisėje įtvirtino atskirą nusikalstamų veikų rūšį – nusikalstamas veikas vaikui ir šeimai. Nors atsižvelgiant į tam tikrą nusikalstamų veikų pagrindinės vertybės svarbą, kai kurios veikos buvo paliktos kituose skyriuose, pavyzdžiui

---

⁷⁷ Abramavičius, A., E. et al., *supra note*, 16 - p. 134.

⁷⁸ Čepas, A. et al., *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989, p. 394.

⁷⁹ Даньшин, И., Н., *Уголовно-правовая охрана общественного порядка*. Москва, 1973, с. 140; Худяков, Е., А., *Преступления против общественной безопасности, общественного порядка и здоровья населения*. Москва, 1970, с. 52.

⁸⁰ 2000 metais priimtame BK atsirado tokios naujos veikos vaikui ir šeimai: Vaiko pirkimas arba pardavimas (BK 157 str.); Vaiko palikimas (BK 158 str.); Vaiko išnaudojimas pornografijai (BK 162 str.); Piktnaudžiavimas tėvų, globėjo ar rūpintojo arba kitų teisėtų vaiko atstovų teisėmis ar pareigomis (BK 163 str.).

šeimės nario nužudymas, mažamečio asmens seksualinis prievartavimas. Tačiau tai nepanaikina galimybės, šias veikas, esančias kituose BK skyriuose, priskirti prie nusikaltamų veikų vaikui ir šeimai. Tokios nuomonės laikomasi ir Lenkijos teismų praktikoje⁸¹. Įtvirtinant atskirą BK skyrių buvo pašalintas nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai nenuoseklus reguliavimas ir įvesta tam tikra sistema, leidžianti kalbėti apie savarankiškas nusikalstamas veikas, numatytas atskirame BK skyriuje nepriklausančiame nuo kitų saugomų vertybių. Tokiu būdu tiek vaiko, tiek šeimos teisių apsauga tapo atskira ir nedaloma baudžiamojo įstatymo saugomų vertybių sistemos dalis.

Daugelyje valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose yra numatytas skyrius - nusikalstamos veikos vaikui ir šeimai⁸². Tačiau beveik visose skiriasi veikos, kurios yra įtrauktos į šį skyrių.

Rusijos BK skyriuje „Nusikalstamos veikos prieš šeimą ir nepilnamečius“ nurodytos šios veikos: nepilnamečio įtraukimas į nusikalstamą veiką (BK 150 str.); nepilnamečio įtraukimas į antisocialinius veiksmus (BK 151 str.); alkoholinių gėrimų pardavimas nepilnamečiams (151¹ str.); vaikų sukeitimas (153 str.), neteisėtas įvaikinimas (154 str.); įvaikinimo paslapties atskleidimas (155 str.); tėvų pareigų neatlikimas (156 str.); vengimas išlaikyti vaiką (157 str.)⁸³.

Lenkijos BK skyrius „Nusikalstamos veikos prieš šeimą ir globą“ numato tokias veikas: bigamija (206 str.); tyčiojimas iš šeimos nario (207 str.); nepilnamečio įtraukimas girtauti (208 str.); vengimas išlaikyti vaiką (209 str.); nepilnamečio ar bejėgiškos būklės asmens palikimas (210 str.); nepilnamečio ar bejėgiškos būklės asmens pagrobimas ar sulaikymas (211 str.); vaikų įvaikinimo organizavimas siekiant finansinės naudos (211a str.)⁸⁴.

Toks skirtingas valstybių požiūris į tai, kokias veikas reikia numatyti baudžiamajame įstatyme, parodo, kad nusikalstamos veikos kriminalizavimą ar dekriminalizavimą lemia ne tik

---

⁸¹ Lenkijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1976 m. birželio 9 d. nutarimas Nr. VI KZP 13/75 „Teismų praktikos gairės dėl baudžiamosios teisinės šeimos apsaugos“. [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 20 d.] http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:zfaO3CN7Pc0J:www.boz.org.pl/wp/kalisz/wytyczne_sn_1976.pdf+&cd=2&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-b-ab.

⁸² Rusijos, Lenkijos ir kitų šalių BK yra numatyti savarankiški skyriai, įtvirtinantys nusikalstamas veikas prieš šeimą ir vaiką.

⁸³ Уголовный кодекс Российской Федерации. [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 4 d.] <http://base.garant.ru/10108000/>.

⁸⁴ Kodeks karny Rzeczypospolitej Polski. [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 5 d.] <https://prawo.money.pl/kodeks/karny/czescszczegolna/rozdzialxviiprzestepstwaprzeciwwkzeczypospolitej-polskiej/art-135?zobacz>.

tarptautiniai teisės aktai, įtvirtinantys vaiko teisių apsaugos principus, bet ir įvairūs politiniai, ekonominiai, socialiniai veiksniai. Jų įtaka pastebima pripažįstant tam tikrą teisės pažeidimą baudžiamosios ar administracinės teisės reguliavimo dalyku, ar konstruojant kokrečių nusikalstamų veikų sudėtis. Taip į nusikalstamos veikos sudėtį įtraukiami didesni ar mažesni veikos pavojingumą lemiantys požymiai. Tai išvelgiama analizuojant pasirinktų valstybių nusikalstamas veikas vaikui ir šeimai, susijusias su vaiko įtraukimu⁸⁵.

Įstatymų leidėjas įtraukdamas konkrečias veikas į baudžiamąjį įstatymą, pripažįsta, kad būtent toks asmens elgesys turi būti uždraustas ir už jo padarymą turi būti taikomos griežčiausios teisinės pasekmės. BK XXIII skyriuje yra devynios nusikalstamos veikos, kuriomis pažeidžiamos vaiko teisės. Tai leidžia kalbėti apie plačią vaiko teisių apsaugą. Pateikiant ekspertams klausimą, ar BK XXIII skyriuje kriminalizuotos visos pavojingiausios veikos, kuriomis pažeidžiami vaikų interesai, norėta sužinoti, kaip esamą baudžiamąją vaiko teisių apsaugą vertina teisės mokslininkai. Visi ekspertai vienbalsiai sutiko, kad papildomai kriminalizuoti tam tikrus asmens veiksmus prieš vaiką nereikia. Ekspertas Nr. 3 pažymėjo, jog vaiko teisių apsauga užtikrinama ne tik BK XXIII skyriuje, numatančiame veikas prieš vaiką ir šeimą, bet ir kituose BK skyriuose. Pritartina ekspertų nuomonei, kad BK vaiko apsauga yra tinkamai užtikrinama. Pavojingiausios veikos yra kriminalizuotos. Tačiau kyla klausimas, galbūt yra poreikis tam tikras veikas dekriminalizuoti? Ekspertas Nr. 2 išreiškė nuomonę, jog vertinant vaiko teisių pažeidimų kriminalizavimą, verta iškelti klausimą dėl tam tikrų veikų dekriminalizavimo, nes jos prarado baudžiamosios atsakomybės aktualumą. Į šį klausimą toliau bus siekiama atsakyti, vertinant baudžiamosios atsakomybės nustatymo proporcingumo už nusikalstamas veikas, susijusias su vaiko įtraukimu (BK 159, 160, 161 str.), ir kvalifikavimo problemas.

Baudžiamosios atsakomybės nustatymas už nusikalstamas veikas vaikui ir šeimai išplaukia iš tarptautinių teisės aktų, numatančių plačią vaiko teisių apsaugą. Šių veikų kriminalizavimas turi būti paremtas konkrečiais poelgio pavojingumu, didelės žalos saugomam gėriui padarymu. Būtent saugoma vertybė ir jos pažeidimo pobūdis bei laipsnis parodo, ar kaltininko veiksmai turi būti vertinami iš baudžiamosios teisės pozicijų. Nacionalinėje teisėje nusikalstamos veikos vaikui ir šeimai baudžiamajame įstatyme buvo įtvirtintos dar

---

⁸⁵ Lietuvoje BK 159 str. – įtraukimas į nusikalstamą veiką, BK 160 str. – įtraukimas girtauti, BK 161 str. įtraukimas vartoti vaistus; Rusijoje – BK 150 straipsnyje numatyta veika – vaiko įtraukimas į nusikalstamą veiką ir BK 151 straipsnyje – vaiko įtraukimas į antvisuomeninius veiksmus (veikos dispozicija apima vaiko įtraukimą girtauti bei vartoti apkvaišinančias medžiagas); Lenkijoje BK 208 str. numatytas įtraukimas girtauti.

nepriklausomoje Lietuvoje. Vėliau galiojant tarybiniam BK šios veikos nebuvo sujungtos į vieną skyrių ir nesudarė darnios nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai sistemos. Tik įsigaliojus naujam BK, į savarankišką skyrių buvo įtrauktos visos pavojingiausios veikos, pažeidžiančios vaiko ir šeimos teises. Įtvirtinant tokią BK sistemą, siekta palengvinti šių veikų taikymą ir aiškinimą.

2. Vaiko įtraukimo į nusikalstamą veiką, girtavimą, vaistų ar kitų apkvaišinančių medžiagų vartojimą, kvalifikavimo problemos Lietuvoje ir pasirinktose užsienio valstybėse

2.1. Objektiveji vaiko įtraukimo požymiai

2.1.1. Įstatymo saugoma vertybė

Baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai padarymą nustatyta įgyvendinant Konstitucijos ir tarptautinių teisės aktų reikalavimus⁸⁶, susijusius su vaiko ir šeimos apsaugos garantu. Konstitucijos 38 straipsnio 1 ir 2 dalyse numatyta, jog „Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau ir Konstitucinis Teismas) ne kartą yra pažymėjęs, kad Konstitucijos 38 straipsnio 1 ir 2 dalyse yra įtvirtinti bendriausio pobūdžio konstituciniai principai⁸⁷. Dėl šios priežasties valstybei tenka pareiga įstatymais ir kitais teisės aktais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų, kad šeima, taip pat motinystė, tėvystė ir vaikystė, kaip konstitucinės vertybės, būtų visapusiškai puoselejamos ir saugomos⁸⁸. O Konstitucijos 39 straipsnio 3 dalyje numatyta nuostata, kad „nepilnamečius vaikus gina įstatymas“. Tad šeimos

---

⁸⁶ *Visuotinė žmogaus teisių deklaracija*. Valstybės žinios, 2006, Nr. 68-2497; *Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas*. Valstybės žinios, 2002, Nr. 77-3288; *Vaiko teisių konvencija*. Valstybės žinios, 1995, Nr. 60-1501.

⁸⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 5 d. nutarimas Nr. 44/01 „Dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1990 m. rugsėjo 27 d. nutarimo Nr. I-619 „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų garantijų įstatymo taikymo“ 1 punkto, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. liepos 5 d. nutarimu Nr. 808 „Dėl Socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų Socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo nuostatų 6.1.1 punkto (1996 m. lapkričio 6 d. redakcija), 6.1.4 punkto (1996 m. lapkričio 6 d. redakcija), 6.1.5 punkto (1996 m. lapkričio 6 d. redakcija), 7 punkto (1996 m. lapkričio 6 d. redakcija), 9 punkto ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. balandžio 17 d. nutarimu Nr. 441 „Dėl Socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų Socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo nuostatų 5.1.1 punkto, 5.1.7 punkto (2000 m. balandžio 17 d. ir 2000 m. liepos 14 d. redakcijos), 5.1.8 punkto (2000 m. balandžio 17 d. ir 2000 m. liepos 14 d. redakcijos), 5.4, 5.5.2, 9 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų garantijų įstatymo 10 straipsnio (1994 m. lapkričio 3 d. redakcija) 1 daliai“.

⁸⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 13 d. Nr. 23/98 „Dėl Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 1 straipsnio 5 punkto, 10 straipsnio 3 ir 4 dalių, 15 straipsnio 1 dalies, 20 straipsnio, 21 straipsnio 2 punkto, 32 straipsnio 2 dalies, 34 straipsnio 2, 3 ir 4 dalių, 35 straipsnio 2 ir 5 punktų, 37 straipsnio 2 punkto ir 38 straipsnio 2 ir 3 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

bei vaiko apsauga, visų pirma, išplaukia iš aukščiausios teisinės galios akto, taip pripažįstant galimybę taikyti teisinę atsakomybę už šių vertybių pažeidimą.

Lietuvoje, kaip Lenkijoje⁸⁹ bei Rusijoje⁹⁰, BK visos veikos vaikui ir šeimai susijusios su kėsanimusi į konkrečią vaiko teisę. K. Grinevičiūtė pateikia tokią vaiko teisių apsaugos BK XXIII skyriuje klasifikaciją: „1) vaiko teisės gyventi su tėvais ir augti šeimoje (vaiko pagrobimas arba vaikų sukeitimas (156 str.); vaiko pirkimas arba pardavimas (157 str.); vaiko palikimas (158 str.); 2) vaiko apsauga nuo informacijos, darančios žalą vaiko sveikatai, dvasiniam ir doroviniam vystymuisi (vaiko įtraukimas į nusikalstamą veiką (159 str.); vaiko įtraukimas vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias priemones (160 str.); vaiko įtraukimas girtauti (161 str.)); 3) vaiko teisė į tinkamas gyvenimo sąlygas ir jo išlaikymo užtikrinimą (piktnaudžiavimas tėvų, globėjo ar rūpintojo arba kitų teisėtų vaiko atstovų teisėmis ar pareigomis (163 str.); vengimas išlaikyti vaiką (164 str.)); 4) vaiko teisė būti apsaugotam nuo seksualinio išnaudojimo (vaiko išnaudojimas pornografijos tikslais (162 str.)“⁹¹.

Remiantis šiuo skirstymu, galima teigti, kad baudžiamojo saugomos vertybės turinį dėl kiekvienos BK XXIII skyriuje numatytos veikos apibrėžia būtent konkrečia nusikalstama veika pažeidžiama vaiko teisė. Tai reiškia, kad kiekvienu atveju siekiant apibrėžti baudžiamojo įstatymo saugomą vertybę, į kurią kėsina kaltininkas, būtina įvardinti kokia vaiko teisė yra pažeidžiama ir koks jos turinys. BK komentare nurodoma, kad vaiko įtraukimo nusikaltimo saugoma vertybė yra saugumas nuo neigiamos socialinės aplinkos įtakos, o įtraukimo vartoti vaistus - vaiko sveikata ir saugumas nuo neigiamos socialinės aplinkos įtakos⁹². Kas pakartojama ir kituose šaltiniuose⁹³.

---

⁸⁹ Ratajczak, A. *Przestępstwa przeciwko rodzinie, opiece i młodzieży w systemie polskiego prawa karnego*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1980, s. 130-160.

⁹⁰ Пудовочкин, Ю.Е. *Ответственность за преступления против несовершеннолетних по российскому уголовному праву*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, с. 96.

⁹¹ Grinevičiūtė, K. *Vaikas ir šeima kaip baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės*. Vilnius: Jurisprudencija, 2007, Nr. 8 (98), p. 82.

⁹² Abramavičius, A. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 210-212.

⁹³ Abramavičius, A. et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 291; Fedosiuk, O. et al. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis (Pirmoji knyga)*. Vilnius: Justitia, 2013, p. 216; Fedosiuk, O. *Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai vaikui ir šeimai (BK 156 - 164 str.)*. Paskaitų tezės.

Lenkijoje vaiko įtraukimo girtauti sudėtyje numatyta, kad šia veika kėsiniama į natūralų vaiko fizinį bei psichinį vystymąsi bei sveikatą⁹⁴. Rusų autoriai nagrinėdami Rusijos BK nusikalstamų veikų sudėtis, susijusias su vaiko įtraukimu į nusikalstamą veiką, girtauti bei vartoti apkvaišinančias medžiagas, išskiria keletą baudžiamojo įstatymo saugomų vertybių, į kurias kėsiniama šiomis veikomis: vaiko interesas būti tinkamai auklėjimam bei vystytis, visuomeninė tvarka⁹⁵. Panašus požiūris į įstatymo saugomą vertybę buvo ir Lietuvoje. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš savo ankstesnių nutarčių pažymėjo, jog „*BK 159 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už baudžiamojo įstatymo saugomų teisinių gėrių – vaiko intereso dėl pozityvaus jo psichikos vystymosi (pagrindinis nusikaltimo objektas) ir visuomenės intereso formuoti nepilnamečio asmenybę (papildomas nusikaltimo objektas) pažeidimą*“⁹⁶.

E. A. Chudiakov teigia, jog įtraukiant vaiką į nusikalstamą veiką, kėsiniama ne tik į darnų vaiko vystymąsi, bet kartu pažeidžiama ir visuomeninė tvarka. Taip jis skirsto vaiko įtraukimo saugomas vertybes į pagrindinę (vaiko teisė į natūralų vystymąsi) ir papildomą (visuomeninė tvarka). Daug diskusijų kelia tai, jog pasak šio mokslininko, nuo papildomos vertybės pažeidimo priklauso ir pagrindinės vertybės pažeidimas⁹⁷. Tai reiškia, kad kaltininkas naudodamas vieną ar kelis įtraukimo būdus vaiko atžvilgiu tam, kad jis dalyvautų nusikalstamoje veikoje, pirmiausiai pažeidžia visuomenėje nustatytas elgesio taisykles, o tik po to vaiko teisę į apsaugą nuo neigiamos socialinės aplinkos ir natūralų vystymąsi. Šiai nuomonei nepritaria J. E. Pudovochkin, nurodydamas, kad būtent pagrindinės vertybės pažeidimas ir lemia konkrečios nusikalstamos veikos pavojingumą⁹⁸. Verta sutikti, kad pagrindinė vertybė parodo veikos pavojingumą. Visos BK numatytos nusikalstamos veikos pažeidžia visuomenėje esančią tvarką, todėl visuomeninės tvarkos kaip papildomos įstatymo saugomos vertybės išskyrimas ir

---

⁹⁴ Zoll, A. et al. *Kodeks karny. Część szczególna. t. II, Komentarz do art. 117–277 k.k.*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2013, s. 897; Bojarski, J. et al. *Kodeks karny. Komentarz*. Warszawa: Lexis Nexis Polska, 2012, s. 1044.

⁹⁵ Даньшин, И., Н., *Уголовно-правовая охрана общественного порядка*. Москва, 1973, с. 147; Худяков, Е., А., *Преступления против общественной безопасности, общественного порядка и здоровья населения*. Москва, 1970, с. 52.

⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-532/2006.

⁹⁷ Худяков, Е., А., *Преступления против общественной безопасности, общественного порядка и здоровья населения*. Москва, 1970, с. 50.

⁹⁸ Пудовочкин, Ю.Е. *Ответственность за преступления против несовершеннолетних по российскому уголовному праву*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, с. 96.

numatymas, kad jos pažeidimas lemia ir pagrindinės vertybės pažeidimą, neatitinka vertybių klasifikavimo tikslų. Nusikalstamos veikos, susijusios su vaiko įtraukimu, pirmiausiai yra nukreiptos į asmenį – vaiką, jo teisių pažeidimą. Užtikrinant vaiko visapusišką apsaugą, visuomenei kyla susirūpinimas, kad tokios veikos kuo mažiau pažeistų normalų vaiko brendimo ir asmenybės formavimosi procesą. Darytina išvada, kad kai nusikalstamos veikos sudėtis numato kelių vertybių apsaugą, baudžiamoji atsakomybė kaltininkui gali kilti tik pažeidus visas vertybes vienu metu.

BK XXIII yra skirtas apsaugoti vaiką ir šeimą nuo nusikalstamo kėsینimosi. Iš nurodyto skyriaus pavadinimo galima teigti, kad uždraudžiant atlikti nurodytas veikas vienodai saugomi ir vaiko, iš šeimos interesai. Didelę reikšmę nustatant baudžiamąjį įstatymo saugomą vertybę turi jų klasifikavimas.

Visos visuomenės vertybės skirstomos į 2 grupes: 1) bendras žmogiškąsias; 2) ideologines.

„Bendros žmogiškosios vertybės – tai vertybės, kurias pripažįsta visi demokratinėje visuomenėje ir jas gerbia. Prie jų priskiriamos: žmogaus gyvybė, sveikata, laisvė, orumas, nuosavybė, visuomenės saugumas. Ideologinės vertybės – tai kintančios, nepastovios vertybės, kurias kiekviena visuomenė gali vertinti skirtingai. Tai atsispindi skirtingose šalyse priimant nevienodą baudžiamąjį įstatymą, jo pakeitimus, pavyzdžiui, aborto uždraudimas, baudžiamosios atsakomybės nustatymas už neištikimybę“⁹⁹. Būtent dėl šios priežasties visų valstybių baudžiamieji įstatymai numato skirtingas nusikalstamas veikas. Ne išimtis ir nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai reglamentavimas.

Gilinantį į nusikalstamas veikas, numatytas būtent šiame skyriuje, susiduriama su problema dėl šeimos kaip įstatymo saugomos vertybės apsaugos. Analizuojant tiek visų veikų, numatytų šiame skyriuje, tiek atskirai vaiko įtraukimo (BK 159, 160, 161 str.) veikų baudžiamąjį įstatymo saugomą vertybę, natūraliai kyla klausimas, ar numatytos veikos tikrai apima ir šeimos apsaugą?

Palyginus Lietuvos, Lenkijos, Rusijos baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtintas veikas prieš vaiką bei šeimą, galima teigti, kad šios valstybės turi panašių nusikalstamų veikų sudėčių, tačiau vis dėlto daugiau yra skirtingų veikų. Lenkijos, Rusijos BK tiesiogiai numato ir šeimos apsaugą. Tai visų pirma, pastebima iš BK esančių nusikalstamų veikų. Rusijos BK skyriuje „Nusikalstamos veikos prieš šeimą ir nepilnamečius“ yra numatytos veikos - 154 str. „Neteisėtas

---

⁹⁹ Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė: Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 221-229.

įvaikinimas“, 155 str. „Įvaikinimo paslapties atskleidimas“. Lenkijos BK skyrius „Nusikalstamos veikos prieš šeimą ir globą“ numato tokias veikas: 206 str. „Bigamija“, 207 str. „Tyčiojimas iš šeimos nario“, 211a str. „Vaikų įvaikinimo organizavimas siekiant finansinės naudos“. Kaimyninėse valstybėse baudžiamuosiuose įstatymuose numatant nurodytas veikas, kuriomis tiesiogiai kėsinamasi į šeimą kaip saugomą vertybę, yra užtikrinama ne tik vaiko bei šeimos apsauga.

Nagrinėjant baudžiamajame įstatyme numatytas veikas vaikui ir šeimai bei jas lyginant su panašiomis pasirinktose valstybėse, tenka pastebėti, kad šeima kaip baudžiamojo įstatymo vertybė BK nėra išskiriama. Nustatant nusikalstamų veikų, numatytų BK 159, 160, 161 straipsniuose, saugomą vertybę, susiduriama su klausimu, ar tikrai žala daroma ne tik vaikui, bet ir šeimai. Lietuvos baudžiamajame įstatyme įtvirtintos 2 rūšių vertybės: „1) pagrindinės – tokios vertybės, kurias pirmiausiai buvo norėta apsaugoti nustatant nusikalstamos veikos baudžiamumą, 2) papildomos – vertybės, kėsinimasis, į kurias, nėra susijęs su nusikalstamos veikos esme ar kaltininko galutiniais tikslais, tačiau kuri visuomet yra pažeidžiama arba jai kyla pavojus, kėsinant į pagrindinę baudžiamojo įstatymo saugomą vertybę“¹⁰⁰. Kadangi BK skyriuje „Nusikalstamos veikos vaikui ir šeimai“ vaiko teisės saugomos tiesiogiai, o apie kitų šeimos narių bei šeimos kaip žmonių sąjungos apsaugą nėra užsiminama, galima teigti, kad šeimos negalima įvardinti kaip pagrindinės šio skyriaus saugomos vertybės.

Norint išsiaiškinti, ar BK XXIII skyrius saugo šeimą, pirmiausiai reikėtų panagrinėti šeimos sampratą. Tokia būtinybė LR Konstituciniam Teismui iškilo dar 2011 metais, sprendžiant dėl šeimos koncepcijos patvirtinimo nacionaliniu lygiu¹⁰¹.

Konstitucinis Teismas nurodė, kad „konstitucinė šeimos samprata grindžiama šeimos narių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prierašumu, pagalba ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas, tai yra santykių turiniu, o šių santykių išraiškos forma konstitucinei šeimos sampratai esminės reikšmės neturi“¹⁰². Dėl šios priežasties turi būti saugomos ir ginamos kitokios nei santuokos pagrindu sudarytos šeimos, kadangi santuokos nesudariusių vyro ir moters bendras gyvenimas, kuris grindžiamas

---

¹⁰⁰ Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė: Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 221-229.

¹⁰¹ Lietuvos Konstitucinio Teismo nutarimas 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas Nr. 21/2008 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. birželio 3 d. nutarimu Nr. X-1569 „Dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo“ patvirtintos valstybinės šeimos politikos koncepcijos nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

¹⁰² Ibid.

pastoviais emocinio prieraišumo, tarpusavio supratimo, atsakomybės, pagarbos, bendro vaikų auklėjimo ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas, išreiškia tikrąjį šeimos turinį. Pateiktas išaiškinimas leidžia daryti išvadą, kad šeima nėra siejama su santuokos postulatu. Baudžiamojoje teisėje šeima irgi turi būti laikomi ne tik sutuoktiniai ir jų vaikai (įvaikiai), bet ir bendrai gyvenantys neįregistravę santuokos asmenys. O Vokietijos Federacinis Konstitucinis Teismas, yra pažymėjęs, kad Pagrindinio Įstatymo 6 straipsnio 1 dalis, kurioje nustatyta, kad „santuokai ir šeimai taikoma ypatinga valstybės apsauga“, saugo šeimą kaip tėvų ir vaikų sąjungą, todėl neturi reikšmės, ar vaikai yra tėvų biologiniai vaikai ir ar jie yra santuokiniai ar nesantuokiniai. Šeima yra ilgalaikiai auklėjimo santykiai tarp vaikų ir tėvų, kurie yra atsakingi už vaikus¹⁰³. Tad nesantuokinis, įvaikintas ar globojamas vaikas turėtų būti saugomas lygiai taip pat, kaip ir vaikas gimęs santuokoje.

Byloje *Marckx prieš Belgiją* Europos Žmogaus Teisių Teismas konstatavo, kad šeimos gyvenimo samprata neapsiriboja santuokos pagrindu susiformavusiomis šeimomis ir gali apimti kitus faktinius santykius. Tradicinės šeimos skatinimas ir rėmimas pats savaime yra teisėtas, tačiau siekiant šio tikslo negalima imtis priemonių, kenkiančių natūraliai šeimai, nes tokios šeimos nariai naudojami Konvencijos 8 straipsnio, kuriuo reglamentuojama teisė į šeimos gyvenimo gerbimą, garantijomis taip pat, kaip ir tradicinės šeimos nariai¹⁰⁴. Įstatymų leidėjas numatydamas konstitucinę šeimos apsaugą, tuo pačiu prisiima įsipareigojimus įstatymais ir kitais teisės aktais taip sureguliuoti šeimos santykius, kad nebūtų sudaroma prielaidų diskriminuoti šeimos santykių dalyvių, pavyzdžiui santuokos neįregistravusių bendrai gyvenančių vyro ir moters, jų vaikų, vieno iš tėvų, auginančio vaiką¹⁰⁵. Apibendrinant, būtina pažymėti, kad vienareikšmės šeimos sampratos nėra. Šeima apibrėžiama atsižvelgiant į visuomenėje tam tikru laikotarpiu vyraujančią šeimos gyvenimo formų įvairovę, demografinius, ekonominius ir socialinius visuomenės gyvenimo pokyčius.

Remiantis pateiktais šeimos turinio išaiškinimais, galima teigti, kad šeima nėra vaiko įtraukimo veikų saugoma vertybė. Jeigu šeimą reikėtų laikyti papildoma nusikalstamų veikų,

---

¹⁰³ Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo 2003 m. balandžio 9 d. nutarimas Nr. 493/96, 1724/01.

¹⁰⁴ EŽTT 1979 m. birželio 13 d. sprendimas byloje *Marckx prieš Belgiją*, pareiškimas Nr. 6833/74.

¹⁰⁵ Lietuvos Konstitucinio Teismo nutarimas 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas Nr. 21/2008 „*Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. birželio 3 d. nutarimu Nr. X-1569 „Dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo“ patvirtintos valstybinės šeimos politikos koncepcijos nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai*“.

susijusių su vaiko įtraukimu vertybe¹⁰⁶ arba išvestine¹⁰⁷ iš vaiko teisių apsaugos, ši vertybė turėtų lygiai tokią pačią svarbą kaip kitos vertybės, į kurias tokiomis veikomis galima pasikėsinti. Pavyzdžiui, grasinint vaikai gali būti suvaržyta jo laisvė rinktis savo elgesio variantą, panaudojant apgaulę vaikas gali būti suklaidintas dėl atliekamų veiksmų teisėtumo, prieš vaiką gali būti smurtaujama, siekiant jį įtraukti į konkrečią nusikalstamą veiką. Tokiais atvejais pagrindinė vertybė bus vaiko apsauga nuo neigiamos įtakos, o sveikata, laisvė bus papildomos vertybės. Lygiai taip pat, tėvų interesas tinkamai auklėti vaiką bus pažeistas dėl kitų asmenų neigiamos įtakos. Tačiau tais atvejais, kai vaiką į nusikalstamą veiką įtraukia patys tėvai, sunku kalbėti apie šeimos kaip šios nusikalstamos vertybės apsaugą¹⁰⁸. Kadangi tėvai tokiu savo elgesiu pažeisdami vaiko teisę būti apsaugotam nuo neigiamos informacijos, darančios įtaką jo tinkamam dvasiniui, doroviniam vystymuisi, patys nepripažįsta šeimos kaip vertybės.

Palyginus Lietuvos ir pasirinktų valstybių baudžiamojo įstatymo skyriuose, skirtuose vaiko ir šeimos apsaugai, veikas bei atskleidus saugomų vertybių turinį, galima teigti, kad šeimos samprata baudžiamajame įstatyme apima ne patį socialinį institutą, o santykius tarp šeimos narių, bei šeimos kaip vientiso darinio, o taip pat ir atskirų šeimos narių, apsaugą. Lenkijoje ir Rusijoje šeimos ir vaiko interesų apsauga yra lygiavertė, nes šių valstybių BK yra numatytos atskiros veikos, kuriomis kėsinamasi į šeimos interesus. Lietuvoje šeima kaip baudžiamojo įstatymo saugoma vertybė neturi savarankiško turinio. Jos apsauga yra išvestinė iš vaiko kaip šeimos nario apsaugos.

2.1.2. Įtraukimo samprata

Analizuojant BK 159, 160, 161 straipsniuose įtvirtintas nusikalstamas veikas derėtų aptarti įtraukimo sąvoką. Lietuvių kalbos žodynas pateikia keletą žodžio „įtraukti“ reikšmių, tačiau bene labiausiai BK įtraukimo veikas atitinka išaiškinimai, kad įtraukimas siejamas su kito asmens padarymu kokios nors veiklos ar proceso dalyviu, nariu, įjungimas į bendrą veiklą,

---

¹⁰⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. liepos 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-175-628/2016.

¹⁰⁷ Grinevičiūtė, K. *Tėvų ar kitų vaiko atstovų baudžiamoji atsakomybė už žiaurų elgesį su vaiku*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016, p. 48.

¹⁰⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-349/2009.

asmens įpratimas daryti tam tikrus veiksmus¹⁰⁹. Iš pateiktų išaiškinimų galima daryti išvadą, kad veikos atlikimas priklauso nuo padarinių kilimo. Ekspertai atsakydami į klausimą, kaip jie supranta vaiko įtraukimo požymį, bendrai pažymėjo, jog vaiko įtraukimą galima suprasti kaip procesą ir kaip rezultatą. Analogiškai vertinamas vaiko įtraukimas dalyvauti pornografinio pobūdžio renginiuose¹¹⁰. Vaikui turi būti taikomas kryptingas poveikis, dėl kurio vaikas dalyvauja nusikalstamoje veikoje, vartoja alkoholinius gėrimus ar kitas apkvaišinančias medžiagas. Visi ekspertai pripažino, jog vaiko įtraukimo sudėtis reikalauja pavojingų padarinių atsiradimo.

Baudžiamosios teisės teorijoje nesutariama, kokio pobūdžio padarinius apima šios veikos. Iš nurodytų veikų dispozicijų padariniais tiesiogiai galima įvardinti nusikalstamos veikos padarymą, vaiko girtavimą, ar įtraukimą vartoti vaistus ne gydymo tikslais¹¹¹. Yra ir kita nuomonė, kad šių veikų padariniais reikėtų laikyti vaiko palenkimą, valios palaužimą, noro elgtis nusikalstamai sukėlimą, apsisprendimą girtauti ar dalyvauti nusikalstamoje veikoje¹¹². Tokią poziciją išreiškė ir ekspertas Nr. 1. Šis klausimas detaliau bus nagrinėjams kitame skyriuje. Be to, kartais pasisakoma ir dėl formalių šių veikų sudėčių¹¹³. Būtent nuo to, kokiomis laikytinos šių nusikalstamų veikų sudėtys – materialiomis ar formaliomis – priklauso ir šių veikų baigtumo momentas, kaltininko kaltės turinys.

Rusijos BK 150 ir 151 straipsniuose yra pateiktos vaiko įtraukimo į nusikalstamą veiką ir kitus antivisuomeninius veiksmus sudėtys. Jos konstruojamos taip, kad siekiant kaltininkui inkriminuoti vieną iš nurodytų veikų yra būtinas žalingų padarinių kilimas, konkrečiau vaikas turi kartu su jį įtraukiančiu asmeniu dalyvauti bent vienoje nusikalstamoje veikoje, ar vartojant apkvaišinančias medžiagas, valkataujant. Pažymėtina, kad šios šalies pats BK 150 straipsnio pavadinimas „Vaiko įtraukimas į nusikalstamos veikos padarymą“ suponuoja, jog vaikas turi

---

¹⁰⁹ *Lietuvių kalbos žodynas*. [žiūrėta 2018 m. lapkričio 2 d.] <http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=traukti&lns=-1&les=-1>.

¹¹⁰ Žėkas, T. *Vaiko išnaudojimas pornografijai: badžiamieji teisiniai ir kriminologiniai aspektai*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 123.

¹¹¹ Abramavičius, A. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 211-216.

¹¹² Нагаева, Т. *Вовлечение несовершеннолетних в совершение преступлений и антиобщественных действий*. Уголовное право, 2011, Нр. 3, с. 43-48.

¹¹³ Пудовочкин, Ю.Е. *Ответственность за преступления против несовершеннолетних по российскому уголовному праву*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, с. 101.

atlikti tam tikrus nusikalstamus veikmus palenktas būtent pilnamečio asmens. Tačiau šioje valstybėje irgi nėra vieningos nuomonės dėl šių veikų sudėties rūšies.

Vienu atveju pripažįstama, kad įtraukimo sudėtis yra formali, o tai reiškia, kad įtraukimo veikos baigtumo momentas yra tas momentas, kai vaiką BK nurodytais būdais buvo siekiama įtraukti į nusikalstamą veiką. Tai reiškia, kad nusikalstamos veikos, susijusios su vaiko įtraukimu, yra baigtos nuo kaltininko aktyvių įtraukimo veiksmų atlikimo, nepriklausomai nuo to, ar vaikas dėl jo atžvilgiu panaudoto poveikio padarė bet kurį iš dispozicijose nurodytų neteisėtų veiksmų¹¹⁴. Lenkijos baudžiamosios teisės mokslininkai palaikantys poziciją dėl įtraukimo kaip formalios sudėties, nurodo, kad siekiant tinkamai apsaugoti vaiką nuo pavojingo kėsینimosi įtraukiant jį į girtavimą (Lenkijos BK 208 str.), būtina šią veiką pripažinti formalia¹¹⁵. Kadangi vaiko įtraukimas girtauti Lenkijoje, taip pat kaip ir Lietuvoje, siejamas su sistemingumu, galima pritarti, kad dėl sudėtingai įrodomo kaltininko siekio įtraukti vaiką į nuolatinį girtavimą, kuris pasireiškė sistemingais, periodiškais kaltininko veiksmais susijusiais su vaiko įpratimu vartoti alkoholį, ši veika galėtų būti laikoma formali. Tačiau tiek Rusijos Federacijos Aukščiausiojo Teismo, tiek Lenkijos mokslininkų pozicija galėtų būti gana kritiškai vertinama baudžiamosios teisės teorijoje, kadangi sukelia papildomų klausimų, susijusių su nusikalstamų veikų stadijų nustatymu, kaltininko kaltės įrodymu ir pan. Jeigu vaiko įtraukimas į nusikalstamą veiką būtų apibrėžtas kaip formali sudėtis, reikėtų eliminuoti pasikėsینimo inkriminavimo galimybę, nes pats vaiko įtikinimas, poveikio jam darymas bus laikomas baigtu nusikaltimu. Tokiu atveju pasikėsینimą reikėtų konstatuoti vien už kaltininko ketinimą įtraukti vaiką į nusikalstamą veiką, o tai pernelyg išplėstų galimybę taikyti baudžiamąją atsakomybę.

Vėlesniame savo sprendime Rusijos Federacijos Aukščiausiasis Teismas vis dėlto pabrėžė, kad vaiko įtraukimo į nusikalstamą veiką sudėtis yra materialinė ir jos baigtumas priklauso nuo padarinių – vaiko dalyvavimo nusikalstamoje veikoje, alkoholio ar apkvaišinančių medžiagų vartojimo – atsiradimo¹¹⁶. Remiantis šiuo išaiškinimu, jeigu kaltininkas paveikia vaiką

---

¹¹⁴ Rusijos Federacijos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. vasario 14 d. nutarimas Nr. 7 "Dėl teisminės praktikos nepilnamečių nusikaltimų bylose". [žiūrėta 2018 m. lapkričio 20 d.] <http://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/1252078/>.

¹¹⁵ A. Ratajczak, *Przestępstwa przeciwko rodzinie, opiece i młodzieży w systemie polskiego prawa karnego*. Warszawa 1980, s. 407; Bojarski, M.; Radecki, W. *Przewodnik po pozakodeksowym prawie karnym*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1998, s. 435.

¹¹⁶ Rusijos Federacijos Aukščiausiojo Teismo plenarinės sesijos 2011 m. vasario 1 d. nutarimas Nr. 1 "Dėl teismų praktikos taikant teisės normas, reglamentuojančias nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymą ir bausmių skyrimą". [žiūrėta 2018 m. lapkričio 20 d.] <https://rg.ru/2011/02/11/nesovershennoletnie-dok.html>.

ir vaikas sutinka atlikti nusikalstamus veiksmus, bet galiausiai savo noru atsisako nusikalstamo ketinimo, kaltininkas turėtų būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn kaip už pasikėsinimą įtraukti vaiką į nusikalstamą veiką, girtavimą ir pan. Toks išaiškinimas atitinka ir Lietuvos baudžiamojoje teisėje vyraujančią nuomonę dėl vaiko įtraukimo sudėčių.

Lietuvos teismai pažymi, jog objektyviai vaiko įtraukimas į nusikalstamą veiką pasireiškia bet kokiais aktyviais veiksmais, kuriais siekiama, kad vaikas sutiktų dalyvauti darant nusikalstamą veiką, ir *vaiko dalyvavimas nusikalstamoje veikoje*¹¹⁷. Visais atvejais iniciatyva dėl įtraukimo į nusikalstamą veiką, girtavimą, vaistų ar kitų psichotropinių medžiagų vartojimą, turi kilti iš kaltininko. Jeigu kaltininkas nenaudoja jokių aktyvių veiksmų vaiko atžvilgiu, neveikia vaiko valios, o vaikas pats nutaria dalyvauti nusikalstamoje veikoje, turėtų būti nustatomas bendrininkavimas ir netaikoma baudžiamoji atsakomybė už BK 159 straipsnyje numatytą veiką. Nors vienoje byloje teismas padarė kitokią išvadą, *asmuo, nuteistas už seksualinį prievartavimą remdamasis tuo, kad kitas nuteistasis nepilnametis yra šių nusikaltimų bendravykdytojas ir veikė tiesiogine tyčia, mano, kad jo veiksmuose nėra BK 159 straipsnyje nustatyto nusikaltimo sudėties. Nuteistasis nurodė, kad asmuo būtų laikomas seksualinio prievartavimo bendravykdytoju, jo valia negali būti palaužta BK 159 straipsnio prasme. Teismo nuomone, kaltininko baudžiamoji atsakomybė už vaiko įtraukimą į nusikalstamą veiką negali būti siejama su paties vaiko baudžiamąja atsakomybe už nusikalstamą veiką, į kurią vaikas buvo įtrauktas. Kaltininko baudžiamajai atsakomybei atsirasti užtenka atlikti BK 159 straipsnio dispozicijoje nustatytus ar kitokius įtraukimo veiksmus, dėl kurių vaikas padarė nusikalstamą veiką.*

*Nuteistasis vaikas buvo sulaukęs amžiaus, nuo kurio galima baudžiamoji atsakomybė už seksualinį prievartavimą, todėl abu nuteistieji teisingai pripažinti padarę šį nusikaltimą bendrininkų grupe. Ta aplinkybė, kad vienas iš bendrininkų grupės narių įtraukė į nusikaltimą kitą bendrininkų grupės narį – vaiką, neatleidžia jo nuo baudžiamosios atsakomybės pagal LR BK 159 straipsnį*¹¹⁸. Taip pat, kaltininko bei vaiko veiksmai vertinami ir taikant Rusijos BK¹¹⁹.

---

¹¹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. liepos 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-175-628/2016.

¹¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-412/2013.

¹¹⁹ Любавина, М., А. Комментарий к постановлению Пленума Верховного Суда Российской Федерации Nr. 11 15 июня 2004 г. „О судебной практике по делам о преступлениях, предусмотренных статьями 131 и 132 Уголовного кодекса Российской Федерации (от 1 февраля 2011 года Nr. 1)“. Санкт-

Remiantis šiuo išaiškinimu, reikia pripažinti, kad tiek įtraukus vaiką į nusikalstamos veikos darymą, tiek jam savanoriškai prisijungus prie nusikalstamų veiksmų, gali būti taikomas bendrininkavimo institutas. Analogiškos nuomonės laikomasi ir vertinant įtraukimą į prostituciją¹²⁰. Atsižvelgiant į įstatymų leidėjo įtraukimo sudėčių formulavimą BK bei teismų išaiškinimus, verta pripažinti, jog tokios veikos konstrukcijos pasirinktos siekiant palengvinti nusikalstamos veikos inkriminavimą, taip pernelyg neišplečiant baudžiamosios atsakomybės taikymo.

Toliau nagrinėjant BK 159, 160, 161 straipsniuose įtvirtintas nusikalstamas veikas būtina aptarti kokie yra įtraukimo būdai ir kaip juos supranta teismai.

Skirtingai nei LR BK 159 straipsnyje, 160 ir 161 straipsniuose įtraukimo būdai betarpiškai nėra išvardijami. BK komentaro autoriai aiškinant vaiko įtraukimo girtauti ir vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias medžiagas sudėtis, jų atžvilgiu vartoja BK 159 straipsnyje nurodytus įtraukimo būdus¹²¹. Manytina, kad nors įstatymo leidėjas įtraukimo girtauti ir vartoti vaistus sudėtyse nenumatė poveikio vaikui būdų, tačiau realiai pagal sudėčių koncepciją jie yra būtinas šių veikų požymis. Teismų sprendimų dėl įtraukimo girtauti ar vartoti vaistus beveik nėra, todėl kaip įtraukimo būdų išaiškinimo pagrindas bus analizuojamos teismų nutartys dėl vaiko įtraukimo į nusikalstamą veiką. Pateikti išaiškinimai galėtų būti pritaikomi ir kitų BK 160, 161 straipsniuose įtvirtintų veikų įtraukimo būdams apibrėžti.

BK 159 straipsnio dispozicijoje įtvirtinta, kad pagal baudžiamąjį įstatymą atsako „tas, kas įtikinėdamas, prašydamas, papirkdamas, grasindamas, apgaule ar kitokiu būdu įtraukė vaiką į nusikalstamą veiką“. Tai reiškia, kad patraukimas baudžiamojon atsakomybėn galimas, kai kaltininkas veikia vaiko valią tam tikrais būdais¹²². Baudžiamajame įstatyme tiesiogiai nurodomi keli įtraukimo būdai: įtikinėjimas, prašymas, papirkimas, grasinimas, apgaulė. Šis sąrašas nėra užbaigtas. Straipsnio dispozicijoje yra numatytas saugiklis, nurodant, kad vaiką galima įtraukti ir kitais būdais. Taip yra visapusiškai apsaugoma, kad kaltininkas neišvengtų baudžiamosios

---

Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2012, с. 89.

¹²⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-364-165/2015; Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 28 d. nutartis Nr. 1A-121/2014.

¹²¹ Abramavičius, A. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 211-216.

¹²² Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-224-177/2018.

atsakomybės, net jei jis panaudoja kitokio pobūdžio būdus, kad palaužtų vaiko valią ir jį įtrauktų į nusikalstamą veiką. Toks įstatymų leidėjo žingsnis yra suprantamas, nes nekonkretinant poveikio vaikui būdų yra paprasčiau jį apginti nuo pavojingo kėsینimosi, kadangi sunku numatyti visus galimus įtraukimo būdus, o tuo labiau įtraukti juos į nusikalstamos veikos dispoziciją taip perdėtai užkraunant baudžiamąjį įstatymą. Toks reguliavimas yra panašus į BK įtvirtintų išžaginimo, seksualinio prievartavimo, plėšimo veikų atlikimo būdo - kitokios galimybės priešintis atėmimo, nustatymą¹²³.

Apklausti ekspertai pritarė, jog BK konkrečiame straipsnyje netikslinga numatyti visus įtraukimo būdus. Ekspertas Nr. 3 pridūrė, jog tai, kad už tiesiogiai įstatyme neapibrėžto būdo vaiko atžvilgiu panaudojimą gresia baudžiamoji atsakomybė, lemia vaiko kaip visiškai nesusiformavusios, nebrandžios asmenybės statusas. Ekspertas Nr. 2 pastebi, jog laikantis adekvatumo ir baudžiamosios atsakomybės, kaip kraštutinės priemonės, principų, baudžiamąją atsakomybę turi užtraukti tik pavojingiausi ir šiurkščiausi poveikio būdai. Galima palaikyti tokią eksperto nuomonę, nes ne kiekvienas poveikis turi būti vertinamas per baudžiamosios teisės normas, nors šiuo metu baudžiamąją teisinę reikšmę kaip įtraukimo būdas turi net prašymas.

Tiesiogiai įstatyme neįtvirtinant baigtinio įtraukimo būdų sąrašo, paliekama daugiau laisvės teismų interpretacijoms. Pavyzdžiui, vienoje baudžiamajoje byloje teismas nurodė, kad vaiką įtraukti į nusikalstamą veiką galima ne tik pažadėjus atlygį už tam tikrus veiksmus, bet ir įdomiu laiko praleidimu – kelionėmis, važiavimu automobiliu¹²⁴. Kitoje byloje teismas nurodė, jog kaltininkas įtraukė vaiką į vagystę asmeniniu pavyzdžiu. *Kaltininkas pirmasis paėmė du butelius viskio „Jack Daniel’s“ ir, rodydamas pavyzdį vaikui, juos paslėpė po savo rūbais. Po to paėmė dar du butelius brendžio „Gloria“ ir padavė nepilnamečiui, kuris, sekdamas kaltininko pavyzdžiu, butelius taip pat paslėpė po savo rūbais*¹²⁵.

---

¹²³ BK 149 str. 1 d. numato: „Tas, kas lytiškai santykiavo su žmogumi prieš šio valią panaudodamas fizinį smurtą ar grasindamas tuoj pat jį panaudoti, ar *kitaip atimdamas galimybę priešintis*, ar pasinaudodamas bejėgiška nukentėjusio asmens būkle“; LR BK 150 str. 1 d. numato: „Tas, kas tenkino lytinę aistrą su žmogumi prieš šio valią analiniu, oraliniu ar kitokio fizinio sąlyčio būdu panaudodamas fizinį smurtą ar grasindamas tuoj pat jį panaudoti, ar *kitaip atimdamas galimybę priešintis*, ar pasinaudodamas bejėgiška nukentėjusio asmens būkle“; LR BK 180 str. 1 d. numato: „Tas, kas panaudodamas fizinį smurtą ar grasindamas tuoj pat jį panaudoti arba *kitaip atimdamas galimybę nukentėjusiam asmeniui priešintis* pagrobė svetimą turta“.

¹²⁴ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 1A-212-209/2012.

¹²⁵ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 1A-182-557/2014.

Kaip jau buvo minėta, įtraukimo būdai yra skirstomi į tiesiogiai įstatyme įtvirtintus bei kitus būdus, kuriuos konstatuoja teismai atsižvelgdami į konkrečias bylos aplinkybes.

Prie pirmos grupės priskiriami - įtikinėjimas, prašymas, papirkimas, grasinimas, apgaulė. Vaiką įtraukti į nusikalstamą veiką galima įtikinėjimais – įvairiais veiksmais, kurie sukelia vaiko neapykantą tam tikrų asmenų atžvilgiu, skatina savanaudiškas, žemas vaiko paskatas. Asmuo gali sukelti vaiko norą sudalyvauti nusikalstamoje veikoje nurodydamas, kad jam būtina vaiko pagalba, pasiūlymais atkeršyti ar “pamokyti” kitą asmenį¹²⁶. Pažymėtina, kad nusikaltimo sudėčiai realizuoti nebūtina prievarta, pakanka vien prašymo, kurį vaikas priima, ir jo dalyvavimo, kartu darant kokį nors nusikaltimą¹²⁷. Analogiškos nuomonės laikomasi, analizuojant vaiko įtraukimo dalyvauti pornografinio pobūdžio renginiuose būdus¹²⁸. Toks reglamentavimas viena vertus visapusiškai apsaugo vaiką kaip nesubrendusį, nežinantį kaip elgtis vienoje ar kitoje situacijoje asmenį, nuo kitų asmenų neigiamos įtakos, tačiau kita vertus užtraukia griežčiausią teisinę atsakomybę už mažiau pavojingus veiksmus, pavyzdžiui, prašymus ar pažadus. Manytina, kad baudžiamoji atsakomybė už vaiko įtraukimą turėtų kilti tik už pavojingų, intensyvių įtraukimo būdų panaudojimą, susijusių būtent su fizine ir psichine prievarta.

Papirkinėjimu pripažįstami tokie kaltininko veiksmai, kai jis lenkia vaiką už pinigus ar kitas materialines vertybes dalyvauti nusikalstamoje veikoje. Tuo tarpu apgaulės pasitelkimas, skirtas palenkti vaiką, pasireiškia netikrų faktų apie aplinkybes, kurios turi esminės reikšmės vaiko apsisprendimui, pranešimu arba nutylėjimu. Kartais siekiant palenkti vaiką dalyvauti nusikalstamoje veikoje pasitelkiami keli būdai. Pavyzdžiui, vienoje iš bylų teismas nurodė, kad „nuteistosios veiksmai - siūlymas nepilnamečiui paimti iš nepažįstamo asmens paketėlį, kuriame buvo narkotinės ir psichotropinės medžiagos, tačiau jis to nežinojo, ir pažadas už tai nupirkti jam mobilaus ryšio telefoną, parodo nuteistosios siekimą, kad nepilnametis dalyvautų nusikalstamos veikos padaryme, ir leidžia daryti išvadą, kad nuteistoji apgaulės būdu vaiką įtraukė į nusikalstamą veiką“¹²⁹. Šioje byloje, taip pat, buvo atkreiptas dėmesys, kad nors vaikas

---

¹²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-519/2008.

¹²⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-224-177/2018.

¹²⁸ Žėkas, T. *Vaiko išnaudojimas pornografijai: badžiamieji teisiniai ir kriminologiniai aspektai*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 125.

¹²⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-309/2011.

nežinojo, kas yra paketėlyje, BK 159 straipsnio taikymas nepriklauso nuo į nusikalstamą veiką įtraukiamo vaiko suvokimo, ką jis daro.

Grasininimas vaikui, siekiant jį įbauginti ir taip įtraukti į nusikalstamą veiką, gali būti susijęs su vaiko gąsdinimu susidoroti su juo ar su šeimos nariais, sugadinti turta, paskelbti melagingas žinias apie jį ir panašiais veiksmais. Pavyzdžiui, vienoje byloje *asmuo organizavo vagystę, jis įkalbėjo nepilnametes, joms grasino, kad jeigu neklausys, neis vogti tai „išveš“, „pakas“ ir pan. Joms buvo žinoma, jog jis gali įvykdyti grasinimus, nes yra kažką apipylęs siero rūgštimi ir, kad jos nuteistojo bijojo, todėl bijojo atsakyti eiti vogti*¹³⁰.

BK 159 straipsnio dispozicijoje nustatyta, kad, be nurodytų būdų, vaikas gali būti įtrauktas į nusikalstamą veiką ir kitokiu būdu. Šių būdų pavyzdžių galima rasti teismų praktikoje. Kartais vaiko įtraukimas asmeniniu pavyzdžiu dėl savo intensyvumo gali sukelti kaltininko pareigą atsakyti pagal BK 159 straipsnį. *Baudžiamojoje byloje du asmenys buvo apkaltinti vaiko įtraukimu į nusikalstamą veiką, būtent, kad jiems dėl asmeninių paskatų ėmus mušti nukentėjusįjį, jie taip asmeniniu pavyzdžiu paskatino nepilnametį kartu su jais suduoti daugybinius smūgius rankomis ir kojomis nukentėjusiajam ir taip jį itin žiauriai nužudyti. Kaltinamieji vaiko akivaizdoje žiaurai mušdami nukentėjusįjį realiai savo veiksmais skatino tai daryti ir pilnametystės nesulaukusį asmenį, kuris reaguodamas į kaltinamųjų veikmus nukentėjusiojo atžvilgiu irgi naudojo smurtą*¹³¹. Taip buvo pripažinta, kad įtraukti vaiką į nusikalstamos veikos darymą galima ir konkludentiniais veiksmais, kas labai panašu į bendrininkavimo instituto taikymą, kai vienas bendrininkas savo aktyviais veiksmais prieš nukentėjusįjį skatina kitų bendrininkų nusikalstamą elgesį.

Panašiai argumentuodamas Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažino asmenį kaltu padarius nusikalstamą veiką įtvirtintą BK 159 straipsnyje. *Byloje asmuo nuteistas už tai, kad kartu su bendrininku į nusikalstamą veiką įtraukė vaiką - išgertuvių metu dėl asmeninių paskatų, kilus konfliktui tarp jų ir nukentėjusiojo, ėmė mušti bei žaloti nukentėjusįjį, žodžiais ir asmeniniu pavyzdžiu ilgą laiką skatindami mažametį daryti nusikalstamą veiką – kartu su jais suduoti*

---

¹³⁰ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-208-72/2012.

¹³¹ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. N1-109-309/2014.

*daugybinius smūgius nukentėjusiajam į įvairias kūno vietas ir jį itin žiauriai nužudyti, įtraukė vaiką į nusikalstamą veiką*¹³².

Kai šeimos nariai ar vyresni draugai įtraukia vaiką į nusikalstamą veiką, teismams kyla sudėtinga užduotis nustatyti, ar tikrai buvo atlikti kokie nors aktyvūs veiksmai vaiko atžvilgiu, galėję jį paskatinti kartu daryti nusikalstamą veiką. Dažniausiai vien giminystės ryšio ar vyresnio asmens autoriteto įtraukimo būdo konstatavimui nepakanka.

Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje moteris buvo kaltinama tuo, kad tęsdama nusikalstamus veiksmus ir pasinaudodama nepilnametės globotinės pažeidžiamumu ir priklausomumu nuo jos, nurodė vaikui polietileninį maišelį su heroinu paslėpti apatinėse kelnaitėse ir ten narkotinę medžiagą neteisėtai laikyti, taip siekiant išvengti jos aptikimo ir tokiu būdu įtraukė vaiką - į nusikalstamą veiką - neteisėtą disponavimą narkotinėmis medžiagomis, turint tikslą jas platinti. Nepilnametės įtraukimas į nusikalstamą veiką, pasireiškė tuo, kad kaltinamoji pasinaudojo savo, kaip vyresnio asmens ir giminaičio (močiutės) autoritetu, savo kaip vienintelės globėjos ryšiu su nepilnamete.

*“Kaltinamoji užkišdama paketą anūkei nieko nesakė, o nepilnametė tylėjo ir jos nieko neklausė. Ji nežinojo, kas viduje. Nėra objektyvių duomenų, patvirtinančių, kad kaltinamoji būtų skatinusi globotinę elgtis nusikalstamai. Anūkės kūną kaltinamoji, neturėdama laiko ieškoti patikimos vietos narkotinėms medžiagoms paslėpti, spontaniškai įvertino kaip tinkamą slėptuvę. Kaltinamoji su anūke nesitarė dėl pastarosios tolesnių veiksmų, todėl negalėjo žinoti bei nuspėti anūkės veiksmų, atvykus policijos pareigūnams. Vien giminystės ryšio konstatavimas negali būti pripažįstamas pakankamu įrodymu, jog kaltinamoji siekė palenkti anūkę padaryti nusikalstamą veiką. Juolab, kad bylos medžiagoje nebuvo duomenų apie tai, jog senelę nepilnametė būtų laikiusi savo autoritetu ar sektinu pavyzdžiu*¹³³”.

Teismai kaip vaiko įtraukimo būdą įvardija ir pasinaudojimą vaiko pažeidžiamumu. Dažniausiai pasinaudojimas vaiko pažeidžiamumu konstatuojamas vien dėl jo amžiaus. Tačiau teismų praktikoje galima rasti pavyzdžių, kai vaikas gali būti pažeidžiamas ir dėl kitų priežasčių – blogos materialinės ar šeimyninės padėties, socialinių problemų¹³⁴.

---

¹³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K -121/2008.

¹³³ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. gruodžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-21-478/2016.

¹³⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. liepos 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-175-628/2016.

Nustatant pasinadojimą vaiko pažeidžiamumu ar priklausomumu, kaip vaiko įtraukimo būdą, didelę reikšmę turi vaiko ir šeimos nario (kaltininko) santykiai. Lietuvos apeliacinio teismo nagrinėtoje byloje asmeniui buvo pareikšti įtarimai dėl vaiko įtraukimo į nusikalstamą veiką – narkotikų įsigijimą bei platinimą. *Byloje nepilnametė nurodė, kad narkotinių medžiagų pati nevartojo ir tam nepritarė, todėl su kaltinamuoju (patėviu) dažnai dėl to konfliktuodavo. Ji narkotinių medžiagų kaltinamajam padėdavo įgyti tik dėl to, kad jai buvo jo gaila, nes yra mačiusi jį sumuštą dėl narkotikų. Taip pat parodė, kad kaltinamojo nurodymu ji ne tik įgydavo narkotikų, tačiau, jo prašymu juos sverdavo, fasuodavo, užrašydavo narkotikų kiekį. Taip pat nepilnametė nurodė, kad jokios materialinės naudos už narkotinių medžiagų įgijimą neturėjo, tiesiog jai buvo ramiau, kad, perkant narkotines medžiagas per ją, kaltinamajam nieko blogo neatsitiks. Taigi kaltinamasis ne tik tiesiogiai prašė nepilnametės nupirkti jam narkotinių medžiagų, bet ir kitokiu būdu, tai yra sukeldamas jai gailėtį ir nerimą dėl jo sveikatos ar net gyvybės, įtikino, kad jam reikalinga vaiko pagalba ne tik įgyjant narkotinių medžiagų, bet ir ruošiant jas realizavimui*¹³⁵.

Kitoje byloje kilo klausimas, ar vyresnis brolis platindamas narkotines medžiagas galėjo į nusikalstamą veiką įtraukti nepilnametį brolių tik dėl šio jaunesnio amžiaus. Asmuo buvo kaltinamas padarius nusikaltimą, numatytą BK 159 straipsnyje dėl jaunesnio brolio, kuris buvo nepilnametis, įtraukimo į nusikalstamą veiką bei dėl neteisėto disponavimo metamfetaminu, turint tikslą jį platinti. Byloje nustatyta, kad abu broliai gamino bei platino narkotines medžiagas.

„Vyresnis brolis iš savo mobilaus ryšio telefono skambino į jaunesnio brolio mobilaus ryšio telefoną ir nurodė pasverti, supakuoti ir suskaičiuoti psichotropinę medžiagą - metamfetaminą, o pastarajam įvykdžius šį nurodymą nurodė paimti 11 maišelių metamfetamino. Teismas nustatė, kad iš pokalbių ir žinučių turinio negalima teigti, jog vyresnis brolis duoda privalomus nurodymus ar kitaip palenkia jaunesnį brolių daryti nusikalstamą veiką. Iš brolių bendravimo tvarkos teismas nustatė, kad nėra pagrindo manyti, kad jaunesnis brolis nebūtų ėmęsis psichotropinių medžiagų svėrimo ir pakavimo be vyresnio brolio kažkokio tiesioginio poveikio. Iš užfiksuotų pokalbių bei SMS žinučių akivaizdu, jog jaunesnis brolis tiekdamas narkotines ir psichotropines medžiagas kitiems asmenims veikė pakankamai savarankiškai. Jaunesnis brolis netgi reiškė pretenzijas broliui dėl narkotinių ar psichotropinių medžiagų kokybės ir pastarasis atsiprašinėdamas pažadėjo kompensuoti nuostolius. Tai rodo, kad jaunesnis brolis nebuvo nei kažkaip priklausomas nuo vyresnio brolio nei kažkokioje žemesnėje

---

¹³⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-15-396/2018.

*padėtyje. Darytina išvada, kad jie tiek įgydami narkotines ar psichotropines medžiagas, tiek jas vartodami, tiek jas platindami veikė kaip lygiaverčiai partneriai, t. y. abu buvo nusikalstamos veikos vykdytojai*¹³⁶.

Kartais galima įtraukti vaiką į nusikalstamą veiką, ne tik pasinaudojant giminystės ryšiais ir apgaule, bet ir suteikiant galimybę disponuoti nusikalstamos veikos dalyku. *Vienoje byloje nuteistasis žinodamas, kad jo sūnėnas yra vaikas, t. y. neturi 18 metų amžiaus, naudodamasis savo kaip suaugusiojo asmens autoritetu ir rodydamas kaip nesmerktingą pavyzdį ir teisėtą elgesį netikrų Lietuvos Respublikos apyvartoje esančių pinigų gaminimą, laikymą ir realizavimą, duodamas nepilnamečiui asmeninems išlaidoms du netikrus 100 litų nominalo banknotus, kurių bendra vertė 200 litų, tokiu būdu įtraukė vaiką į nusikalstamą veiką – netikrų pinigų įgijimą, laikymą ir realizavimą*¹³⁷.

Kitoje byloje nustatyta, kad du asmenys veikdami organizuotoje grupėje ir vykdydami susitarimą, sudominę vaikus galimybe gauti finansinę naudą ir kanapių asmeniniam vartojimui nemokamai, sukurstė 5 nepilnamečius dalyvaujant organizuotoje grupėje įgyti, laikyti, gabenti ir pardavinėti tiekiamą narkotinę medžiagą – kanapes ir jų dalis, tokiu būdu įtraukė vaikus į nusikalstamą veiką. *Nepilnamečių įtraukimas į nusikalstamas veikas pasireiškė tuo, kad du pilnamečiai asmenys pasinaudojo savo, kaip vyresnio amžiaus draugų autoritetu, galinčių gauti narkotinių medžiagų ir taip padėti nepilnamečiams užsidirbti ar parūpinti jų asmeniniam naudojimui, liepdami už tai nešioti narkotines medžiagas ar jas platinti*¹³⁸.

Įvardijant įtraukimo būdus verta paminėti ir Lenkijos BK įtvirtintos įtraukimo girtauti padarymo būdus. Šios šalies BK 208 straipsnis vaiko įtraukimo girtauti sudėtį įvardija taip: „kas įtraukia vaiką girtauti, pateikdamas jam alkoholinį gėrimą, palengvindamas jo vartojimą arba skatindamas vartoti tokį gėrimą“. Šiame straipsnyje įtvirtintos įtraukimo veikos, kurios apima skirtingus įtraukimo būdus. Alkoholinio gėrimo pateikimas apima kaltininko veiksmus, kuriais jis perduoda alkoholinį gėrimą vaiko disponavimui, pavyzdžiui, perduoda, padovanoja, pavaišina, atsilygina¹³⁹. Šio gėrimo vartojimo palengvinimą reikia suprasti kaip situacijos

---

¹³⁶ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-685-366/2013.

¹³⁷ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-107-557/2013.

¹³⁸ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. N1-52-380/2015.

¹³⁹ Wąsek, A.; Zawłocki, R. *Kodeks karny. Część szczególna. Tom I, Komentarz do artykułów 117–221*. Warszawa: Duże Komentarze Becka, 2010, s. 1006-1007.

sudarymą, kurios metu suteikiama galimybė vaikui netrukdomai vartoti alkoholį. Tai gali būti pinigų alkoholiui davimas ar jo nupirkimas vaikui, laisvų patalpų suteikimas, kuriose vaikas gali netrukdomai vartoti alkoholį kada panorėjęs, nesutrukdytas vartoti alkoholį¹⁴⁰, sutikimo iš vaiko tėvų ar globėjų dėl alkoholinių gėrimų vartojimo gavimas, informacijos dėl alkoholio įsigijimo vietų suteikimas¹⁴¹. Vaiko skatinimas vartoti alkoholį apibūdinamas kaip vaiko valios palenkimas sužadinant norą vartoti alkoholį. Šiuo atveju kaltininkas pasitelkia įtikinėjimą, prašymą, paskatinimą, nurodinėjimą, prievartą¹⁴². Atsižvelgiant į šiuos išaiškinimus, verta pastebėti, kad įtraukimo į nusikalstamą veiką ir įtraukimo girtauti ar vartoti apkvaišinančias medžiagas būdai yra panašūs – vaiko įtikinėjimas, prašymas, grasinimas, ir visi kiti būdai, kuriais galima priversti vaiką apsispręsti dėl tam tikrų veiksmų atlikimo. Dėl alkoholinių gėrimų (BK 161 str.) bei kitų apkvaišinančių medžiagų (BK 160 str.) kaip nusikalstamų veikų dalyko specifiškumo atsiranda būdai, kuriais kaltininkas gali paprasčiau paveikti vaiką nei įtraukimo į nusikalstamą veiką atveju. Alkoholinių gėrimų ir vaistų ar kitų apkvaišinančių medžiagų vaikui pardavimas, dovanojimas, pinigų šių medžiagų įsigijimui davimas ar jų nupirkimas, informacijos dėl šių medžiagų įsigijimo galimybių suteikimas, ar kitokio pobūdžio veiksmai pagal galiojančią BK gali užtraukti baudžiamąją atsakomybę. Tačiau, autorės nuomone, tokie veiksmai dėl jų mažo intensyvumo neturėtų būti vertinami iš baudžiamosios teisės pozicijų. Griežčiausios teisinės atsakomybės taikymas galimas tik dėl įtraukimo būdų, susijusių su fizinio smurto ar psichinės prievartos panaudojimu (grasinimas, gąsdinimas, baimės sukėlimas, apgaulė ir kt.).

Apibendrinant, pažymėtina, kad „vaiko įtraukimo“ požymis turi būti suprantamas ne tik kaip procesas (intensyvus vaiko įtraukimo būdų panaudojimas), bet ir rezultatas (būtini pavojingi padariniai - vaikas įtraukiamas į nusikalstamą veiką, girtauti ar vartoti vaistus). Vaiko įtraukimas siejamas su kaltininko bent vieno konkretaus poveikio (įtraukimo) būdo panaudojimu vaiko atžvilgu. Baudžiamasis įstatymas numatydamas plačią vaiko teisių apsaugą nenurodo baigtinio įtraukimo būdų sąrašo. Dėl šios priežasties įtraukimo būdai yra skirstomi į tiesiogiai įstatyme įtvirtintus bei neįtvirtintus būdus. Vaiko įtraukimo būdas gali būti apibūdinamas kaip kaltininko aktyvūs veiksmai, kuriais siekiama paveikti vaiką, kad jis dalyvautų konkrečioje nusikalstamoje veikoje, girtautų, vartotų vaistus ar kitas apkvaišinančias medžiagas. Siūlytina

---

¹⁴⁰ Bojarski, J. et al. *Kodeks karny. Komentarz*. Warszawa: Lexis Nexis Polska, 2012, s. 1044.

¹⁴¹ Czeszejko-Sochacki, Z. *Przestępstwo rozpijania małoletniego*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1975, s. 106–107.

¹⁴² Zoll, A. et al. *Kodeks karny. Część szczególna. t. II, Komentarz do art. 117–277 k.k.* Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2013, s. 732.

asmenį traukti baudžiamojon atsakomybėn tik už pavojingiausių poveikio būdų, susijusių su psichinės prievartos ar fizinio smurto vaiko atžvilgiu, panaudojimu. Nagrinėjant konkrečių įtraukimo būdą būtina atsižvelgti į visas bylos aplinkybes, į tai ar panaudotas būdas lėmė vaiko įsitraukimą, ar juo buvo paveikta vaiko valia.

2.1.3. Įtraukimo padariniai

Jeigu nusikalstamos veikos dispozicijoje veikos baigtumas siejamas su pavojingų padarinių, įtvirtintų BK konkrečiame straipsnyje, atsiradimu, ši požymį būtina analizuoti ir vertinti kaltininko atliktoje nusikalstamoje veikoje. Analizuojamų nusikalstamų veikų, susijusių su vaiko įtraukimu, sudėtys yra materialios, todėl vienas ir pagrindinių objektyviųjų požymių yra žalingi padariniai. BK 159 straipsnyje numatytos veikos padariniai formuluojami kaip vaiko dalyvavimas nusikalstamoje veikoje, 160 straipsnyje – vaistų ar kitų apkvaišinančių medžiagų pavartojimas nors vieną kartą, 161 straipsnyje – nuolatinis alkoholinių gėrimų vartojimas¹⁴³. Toks baudžiamojo įstatymo aiškinimas suponuoja galimybę kalbėti apie veikos baigtumą tik kilus šiems padariniams. Pavyzdžiui, teismų praktikoje pripažįstama, kad įtraukimo į nusikalstamą veiką padarinys yra vaiko dalyvavimas *bent vienoje* nusikalstamoje veikoje¹⁴⁴.

Verta iškelti klausimą, ar galima nurodytų veikų padariniais laikyti ne konkrečias kilusias pasekmes dėl vaikui taikomo poveikio, o būtent vaiko valios palaužimą ar noro atitinkamai elgtis sukėlimą? Ar galima taikyti baudžiamąją atsakomybę asmeniui, kuris grasindamas panaudoti smurtą, panaudodamas kitokią psichinę prievartą arba pasinaudodamas asmens priklausomumu privertė vaiką sutikti dalyvauti nusikalstamoje veikoje, vartoti apkvaišinančias medžiagas ar girtauti? Objektyviai šis nusikaltimas pasireiškė vaikui privertimu atlikti konkrečius veiksmus prieš vaiko valią, kai tai pasiekama grasinimu pavartoti fizinį smurtą ar kitokią psichinę prievartą ir panašiais pavojingais būdais. Taip vaiko įtraukimo padariniai būtų apibrėžti kaip vaiko valios palaužimas, o ne vaiko tolimesnių veiksmų atlikimas – dalyvavimas nusikalstamoje veikoje, apkvaišinančių medžiagų vartojimas ar girtavimas. Atsižvelgiant į tai, svarstyтина, ar būtent vaiko valios palaužimo ar apsisprendimo elgtis nusikalstamai, girtauti, vartoti vaistus, momentas galėtų būti laikomas BK 159, 160, 161 straipsnyje numatytų veikų baigtumo momentu.

---

¹⁴³ Abramavičius, A. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 211-216;

¹⁴⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-224-177/2018.

Šių veikų įtvirtinimas BK siejamas su visapusiška vaiko apsauga nuo žalingos socialinės aplinkos, kitų asmenų neigiamos įtakos. Numatant vaiko įtraukimo baudžiamumą, buvo siekiama apginti vaiką nuo pavojingo ir intensyvaus poveikio jo psichikai. Būtent dėl neigiamos įtakos vaikas priima sprendimą sutikti atlikti kaltininko nurodomus neteisėtus ir vaikui žalą darančius veiksmus. Vaiko įtraukimo padariniais galima laikyti poveikio vaikui rezultatą – vaiko valios palaužimą.

Panašią nuomonę pateikė ir ekspertai Nr. 1 bei Nr. 3, nurodydami, kad vaiko įtraukimo sudėtyje padariniais galima įvardinti vaiko apsisprendimą dalyvauti nusikalstamoje veikoje, girtauti ar vartoti vaistus ne gydymo tikslais. Ekspertas Nr. 1 pažymėjo, kad įtraukimo sudėtis turėtų būti suvokiama panašiai kaip privertimo lytiškai santykiauti sudėtis (BK 151 str.). Vaiko valios palaužimas turėtų lemti baigtos nusikalstamos veikos konstatavimą, kaip tai yra pateikiama baudžiamosiose bylose dėl privertimo lytiškai santykiauti. Veika yra baigta, kai auka dėl panaudotų poveikio būdų sutinka atlikti su kaltininku lytinį aktą¹⁴⁵. Galima pritarti ekspertų nuomonei, kad vaiko valios palaužimas, jam duodant sutikimą atlikti konkrečius veiksmus (dalyvauti nusikalstamoje veikoje, girtauti, vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias priemones) būtent dėl panaudotų prievartinių poveikių būdų, yra pakankamai pavojingas, kad užtrauktų baudžiamąją atsakomybę.

Vienoje byloje teismas pažymėjo, kad „*vaiko įtraukimas į nusikalstamą veiką padaromas tiesiogine tyčia – kaltininkas supranta, kad įtraukiamas asmuo yra vaikas, kad objektyviai atliekami veiksmai yra nukreipti palenkti vaiko valią padaryti nusikalstamą veiką, kaltininkas siekia palenkti vaiką padaryti nusikalstamą veiką. Ji pasireiškė nepilnamečio įkalbėjimu kartu daryti nusikaltimą, konkrečių nurodymų, kokius veiksmus atlikti, davimu, bei ir po to besitęsiančiu jų abiejų bendru dalyvavimu užpuolant nukentėjusį, iki turto pagrobimo*¹⁴⁶“. Šiuo atveju aiškiai nurodoma, kad šios nusikalstamos veikos padariniai – tai vaiko valios palaužimas, o ne konkrečios nusikalstamos veikos atlikimas. Šioje byloje vaikas savanoriškai atsisakė pabaigti pradėtą nusikaltimą. Nustatyta, kad vaiko atsisakymui padaryti plėšimą visiškai neturėjo įtakos kaltininko veiksmai, tai buvo padaryta pastarajam net nesuvokiant vaiko išreikštos valios. Kaltininkas toliau tęsė nusikalstamus veiksmus ir po jų abiejų pavartoto smurto pagrobė nukentėjusiajam priklausiusį turtą, t.y. iki galo realizavo iš anksto aptartus, bendrai pradėtus

---

¹⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus septynių teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-147/2014.

¹⁴⁶ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. rugsėjo 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-495-397/2007.

nusikalstamus tikslus. Tai, kad nusikaltimą kaltininkas pabaigė vienas, nešalina jo atsakomybės dėl nepilnamečio įtraukimo į nusikaltimą. Teismas konstatavo, jog kaltininkas, žinodamas vaiko amžių, bei pastarajam esant nusikaltimo subjektui, atliko veiksmus, kuriais *palenkė jo valią padaryti nusikalstamą veiką*¹⁴⁷. Tai bene vienintelis toks teismo išaiškinimas, nurodantis valios palaužimą kaip vaiko įtraukimo padarinius.

Rusijos BK 150 ir 151 vaiko įtraukimo į nusikalstamą veiką ir kitus antivisuomeninius veiksmus sudėtyms konstruojamos taip, kad siekiant kaltininkui inkriminuoti vieną iš nurodytų veikų yra būtinas žalingų padarinių kilimas, konkrečiau vaikas turi būti kartu su jį įtraukiančiu asmeniu dalyvauti bent vienoje nusikalstamoje veikoje, ar vartojant apkvaišinančias medžiagas, valkataujant¹⁴⁸. Šios šalies baudžiamosios teisės teorijoje, pažymima, kad pats BK 150 straipsnio pavadinimas „Vaiko įtraukimas į nusikalstamos veikos padarymą“ suponuoja, jog vaikas turi atlikti tam tikrus nusikalstamus veiksmus palenktas būtent pilnamečio asmens¹⁴⁹. Šioje šalyje, kaip ir Lietuvoje, vaiko įtraukimo padariniais pripažįstami vaiko dalyvavimas nusikalstamoje veikoje, vaiko girtavimas ar kitų apkvaišinančių medžiagų vartojimas.

Lenkijos mokslininkai laikosi truputį kitokios pozicijos. Šioje valstybėje vaiko įtraukimas girtauti laikomas materialia nusikalstamos veikos sudėtimi, tai reiškia, kad pavojingi padariniai yra privalomas sudėties požymis¹⁵⁰. Tradiciškai padariniais pripažįstamas vaiko įpratimas gerti alkoholinius gėrimus. Tačiau kartu jie gali būti apibrėžiami ir kaip objektyvi vaiko būseną, atsirandanti jo psichikoje dėl kaltininko aktyvių poveikio būdų ir išreikšta tendencingu polinkiu vartoti alkoholinius gėrimus¹⁵¹. Konkrečiai padariniai įvardijami kaip dėl kaltininko neteisėto poveikio kilęs *pavojus* vaikui priprasti prie nuolatinio alkoholinių gėrimų vartojimo ar net tapti

---

¹⁴⁷ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. rugsėjo 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-495-397-2007.

¹⁴⁸ Rusijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 45-АПУ16-8.

¹⁴⁹ Пудовочкин, Ю.Е. *Ответственность за преступления против несовершеннолетних по российскому уголовному праву*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, с. 99.

¹⁵⁰ Lenkijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1976 m. birželio 9 d. nutarimas Nr. VI KZP 13/75 „Teismų praktikos gairės dėl baudžiamosios teisinės šeimos apsaugos“. [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 20 d.] http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:zfaO3CN7Pc0J:www.boz.org.pl/wp/kalisz/wytyczne_sn_1976.pdf+&cd=2&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-b-ab.

¹⁵¹ Zoll, A. et al. *Kodeks karny. Część szczególna. t. II, Komentarz do art. 117–277 k.k.*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2013, s. 899.

priklausomam¹⁵². Nurodyta veika laikoma pavojinga vien dėl to, jog dėl intensyvių kaltininkų veiksmų vaikas apsisprendžia vartoti alkoholinius gėrimus. Veikos baigtumas gali nepriklausyti nuo vaiko įpročio atsiradimo vartoti svaiguosius gėrimus. Jis sietinas su vaiko noru vartoti šiuos gėrimus atsiradimu. Tačiau kartu pripažįstama, kad baudžiamoji atsakomybė gali atsirasti tik esant realiam pavojui, kurį dėl skirtingo alkoholio poveikio vaiko organizmui be nustatytų vaiko girtavimo atvejų būtų sudėtinga pagrįsti¹⁵³.

Baudžiamosios teisės doktrinoje nurodoma, kad veikos, susijusios su vaiko įtraukimu, apima pavojingus padarinius, apibrėžtus kaip vaiko girtavimas, dalyvavimas nusikalstamoje veikoje, vaistų ar kitų apkvaišinančių medžiagų vartojimas. Teismai vaiko įtraukimo padarinius apibūdina skirtingai. Vienais atvejais tai vaiko valios palaužimas, kai vaikas apsisprendžia atlikti kaltininko nurodytus veiksmus, kitais – konkrečių veiksmų atlikimas (vaiko dalyvavimas nusikalstamoje veikoje ir pan.). Atsižvelgiant į veikos pavojingumą ir vaiko apsaugos būtinybę, siūlytina vaiko įtraukimo sudėtyse pavojingus padarinius apibrėžti kaip vaiko valios palaužimas. Šie padariniai apimtų vaiko sutikimą atlikti konkrečius neteisėtus veiksmus (dalyvauti nusikalstamoje veikoje, girtauti, vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias priemones), gautą tik dėl kaltininko pavojingų poveikio būdų, susijusių su fizinio smurto ar psichinės prievartos, panaudojimu.

2.1.5. Priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių

BK 159, 160, 161 straipsniuose numatytos nusikalstamos veikos susijusios su vaiko įtraukimu yra materialios, todėl kvalifikuojant kaltininko veiką būtina nustatyti priežastinį ryšį tarp kaltininko atliekamų įtraukimo veiksmų bei vaiko priimto sprendimo dalyvauti nusikalstamoje veikoje, vartoti alkoholinius gėrimus, vaistus ar kitas apkvaišinančias medžiagas. Kaip žinoma, priežastinis ryšys įvardijamas kaip objektyvi reiškinių sąsaja, nepriklausanti nuo asmens valios¹⁵⁴. Kitaip tariant, tam tikri kaltininko veiksmai tam tikromis sąlygomis visada sukelia atitinkamus padarius, nepriklausomai nuo jų norėjimo. Pagrindinė būtinojo priežastinio ryšio savybė yra ta, kad jis yra iš anksto numatomas. Žmogaus gyvenimo patirtis padeda pažinti

---

¹⁵² Czeszejko-Sochacki, Z. *Przestępstwo rozpijania małoletniego*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1975, s. 100–101.

¹⁵³ Konarska-Wrżosek, W. *Ochrona dziecka w polskim prawie karnym*. Toruń: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, 1999, s. 100-101.

¹⁵⁴ Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius, 2006, p. 282.

gamtos ir visuomenės dėsniais. Iš gyvenimo patyrimo asmuo gali numatyti, kokie jo veiksmai ar neveikimas, kokius padarinius gali sukelti. Būtent dėl šios priežasties, kiekvienas asmuo gali numatyti, kad fizinio smurto panaudojimas gali priversti asmenį atlikti nurodomus veiksmus. Tačiau priežastinio ryšio nustatymas baudžiamojoje byloje nėra paprastas.

Lietuvos teismų praktikoje dėl priežastinio ryšio nustatymo kylančias problemas lemia tai, kad baudžiamajame įstatyme priežastinio ryšio klausimai tiesiogiai nereglamentuojami. Nustatant priežastinį ryšį galima naudotis įvairiomis metodikomis. Marten Shultz lygino dvi priežastinio ryšio teorijas: *sine qua non* ir *INUS*. Šis mokslininkas nurodo, jog pagal *sine qua non* priežastinio ryšio nustatymo metodiką, siekiama atsakyti į klausimą, ar įvykis būtų įvykęs jei tam tikrų sąlygų nebūtų. Pagal *INUS* metodiką reikia surasti atsakymą į klausimą, ar esant visoms kitoms sąlygoms (sąlygų visumai) įvykis vis vien būtų įvykęs¹⁵⁵. Nacionaliniai teismai vadovaujasi baudžiamosios teisės teorijoje pateikiama viena priežastinio ryšio nustatymo metodika, kurią yra pateikęs V. Piesliakas. Pagal ją priežastinis ryšys nustatinėjamas dviem etapais¹⁵⁶.

Pirmiausiai nustatoma būtina padarinių kilimo sąlyga. Šio etapo pagrindinė užduotis, atsakyti į klausimą, ar be kaltininko veiksmų esant nurodytoms faktinėms aplinkybėms kiltų BK nurodyti pavojingi padariniai. Tai atliekama paeiliui eliminuojant galimą padarinių kilimo sąlygą, kuri gali turėti reikšmės padarinių atsiradimui, paliekant labiausiai tikėtiną. Toliau būtina nustatyti priežastinio ryšio pobūdį. Baudžiamosios teisės teorijoje teisinės pasekmės sukelia būtinas priežastinis ryšys, kadangi jis esant tam tikros sąlygoms visada arba dažniausiai sukelia BK nurodytus padarinius¹⁵⁷. Teismų praktikoje nurodoma, kad asmuo gali numatyti tik tokias savo veikos pasekmes, kurios kyla iš būtinojo priežastinio ryšio¹⁵⁸.

Nustatant priežastinį ryšį daugiausiai probleminių klausimų kyla, kai padarinių kilimą galima susieti su keliomis sąlygomis, tuomet būtina išsiaiškinti, kuri sąlyga buvo pagrindinė, taip pat vertinant, kokio pobūdžio yra priežastinis ryšys. Sunkumų nustatant priežastinį ryšį iškyla ne

---

¹⁵⁵ Mackie, J., L. *Causes and Conditions*, Oxford: Oxford University Press, 1997, p. 34. Iš: Rozenbergienė, E. *Probleminiai priežastinio ryšio nustatymo aspektai nagrinėjant eismo saugumo pažeidimo bylas*. Teisės apžvalga, 2014, Nr. 1 (11), p. 82.

¹⁵⁶ Piesliakas, V. *Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje*. Jurisprudencija, 2006, Nr. 7 (85), p. 8.

¹⁵⁷ Rozenbergienė, E. *Probleminiai priežastinio ryšio nustatymo aspektai nagrinėjant eismo saugumo pažeidimo bylas*. Teisės apžvalga, Nr. 1 (11), 2014, p. 77-98.

¹⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-264/2011.

kiekvienoje byloje. Teismai taikydami baudžiamąją atsakomybę už BK 159, 160, 161 straipsniuose numatytas veikas priežastinio ryšio detalai nenustatinėja.

Lietuvoje, Lenkijoje ir Rusijoje teismams nagrinėjant baudžiamąsias bylas dažniausiai net nekyla abejonų dėl priežastinio ryšio vystymosi, todėl šis požymis detaliau net nėra aptariamas¹⁵⁹. Nustatant priežastinį ryšį vaiko įtraukimo sudėtyse reikia atsižvelgti į šių sudėčių specifiškumą. BK 159, 160, 161 straipsniuose numatytos veikų atlikimas gali būti apibūdinamos keliais etapais. Kaltininkas norėdamas įtraukti vaiką į nusikalstamą veiką, girtavimą ar vaistų vartojimą, turi panaudoti tam tikrą poveikio būdą, dėl kurio vaikas turi sutikti atlikti tam tikrus veiksmus. Kai dėl kaltininko pavojingo ir tikslingo poveikio vaikas sutinka dalyvauti konkrečioje nusikalstamoje veikoje, pavartoti apkvaišinančių medžiagų ar gėrimų, galima teigti, kad tarp kaltininko veiksmų ir nurodytų padarinių yra priežastinis ryšys.

Jei vaikui pačiam be pašalinės įtakos kilo sumanymas kartu su kitu pilnamečiu asmeniu dalyvauti nusikalstamoje veikoje, ne gydymo tikslais vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias priemones, girtauti, gali kilti abejonų dėl priežastinio ryšio. Tačiau faktas, kad vaiką atlikti šiuos veiksmus pastūmėjo ne tik kaltininko veiksmai, bet ir kitos aplinkybės, pavyzdžiui, sunki vaiko materialinė padėtis, sveikatos būklė ar vaikiškas smalsumas, nepaneigia priežastinio ryšio¹⁶⁰. Tokiu atveju būtinoji padarinių kilimo sąlyga turėtų būti nustatinėjama, aiškinantis, ar kaltininko panaudoti poveikio būdai buvo pagrindinė sąlyga lėmusi vaiko apsisprendimą atlikti BK 159, 160, 161 straipsniuose numatytus veiksmus.

Jeigu nustatoma, kad iniciatyva kilo iš vaiko pusės, t. y. vaikas pats susirado kaltininką, paprašė nupirkti alkoholinių gėrimų ar vaistų, sugalvojo konkrečios nusikalstamos veikos atlikimo planą bei paprašė pagalbos jį įgyvendinant, galima teigti, kad vėlesni kaltininko veiksmai negalės būti pripažinti būtinaja padarinių kilimo sąlyga. Tokiu atveju, negalima

---

¹⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-532/2006; Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. gruodžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-21-478/2016; Rusijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 45-АП/16-8; Lenkijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1976 m. birželio 9 d. nutarimas Nr. VI KZP 13/75 „Teismų praktikos gairės dėl baudžiamosios teisinės šeimos apsaugos“. [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 20 d.]

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:zfaO3CN7Pc0J:www.boz.org.pl/wp/kalisz/wytyczne_sn_1976.pdf+&cd=2&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-b-ab

¹⁶⁰ Fedosiuk, O. *Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai vaikui ir šeimai (BK 156 - 164 str)*. Paskaitų tezės.

asmens, nupirkusio alkoholinius gėrimus ar vaistus, kartu dalyvavusio nusikalstamoje veikoje, baudžiamoji atsakomybė pagal LR BK 159, 160, 161 straipsnius dėl priežastinio ryšio nebuvimo.

Jeigu vis dėlto nustatoma, kad kaltininko gąsdinimai, grasinimai, apgalės panaudojimas sąlygojo vaiko sutikimą dalyvauti nusikalstamoje veikoje, girtauri ar vartoti vaistus, reikia papildomai įvertinti, ar tokios situacijos atsiradimas yra dėsningas. Būtina nustatyti priežastinio ryšio pobūdį. Doktrinoje išskiriami atsitiktinis ir būtinasis priežastinis ryšys. Atsitiktinis priežastinis ryšys apibrėžiamas kaip nedėsningas, nebūdingas reiškinių ryšys, kai paprastai net ir per daugkartinius bandymus veika nesukelia tam tikrų padarinių, bet tam tikromis sąlygomis, labai retai, galbūt net nepasikartojančiomis, prisidėjus papildomai sąlygai nusikalstama veika turi ryšį su kilusiais padariniais¹⁶¹. Kadangi Lietuvos teismai vaiko įtraukimo bylose plačiau atsitiktinio priežastinio ryšio nenagrinėja, nėra ir pavyzdžių, kokiais atvejais būtų konstatuojamas atsitiktinis priežastinis ryšys.

Apibendrinant verta pripažinti, kad Lietuvoje ir pasirinktose užsienio valstybėse priežastinis ryšys kaip vaiko įtraukimo veikų sudėtinis požymis beveik nenagrinėjamas. Kol kas nei doktrinoje, nei teismų praktikoje nėra specialių šioms veikoms suformuotų priežastinio ryšio nustatymo taisyklių. Lietuvoje turi būti vadovaujama bendrąja priežastinio ryšio nustatymo metodika, taikoma baudžiamosiose bylose dėl skirtingų nusikalstamų veikų. Nustatant priežastinį ryšį reikia surasti būtinąją padarinių kilimo sąlygą ir atpažinti priežastinio ryšio pobūdį. Pagal šią metodiką būtina nustatyti, kad būtent dėl kaltininko tikslingo prievartinio poveikio vaikas sutiko įsitraukti į nusikalstamą veiką, girtavimą ar apkvaišinančių medžiagų vartojimą. Toks vaiko elgesys turi būti numatomas, kaltininko poveikis vaikui ir vaiko atliekami veiksmai turi būti susieti būtinuoju priežastiniu ryšiu.

2.1.2. Subjektas, įtraukiantis vaiką

BK neapibrėžia vaiko sąvokos, todėl teismų praktikoje priimta vadovautis 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos Seimo įstatymu ratifikuotos 1989 m. lapkričio 20 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos priimtos Vaiko teisių konvencijos 1 straipsniu, kuriame numatyta, kad “vaiku laikomas kiekvienas žmogus, neturintis aštuoniolikos metų”¹⁶². Tas pats pakartojama Lietuvos Respublikos Seimo priimtame Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme, nurodant, kad

---

¹⁶¹ Piesliakas, V., *Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje*. Jurisprudencija, Nr. 7 (85), 2006, p. 9.

¹⁶² *Vaiko teisių konvencija*. Valstybės žinios, 1995, Nr. 60-1501.

„vaikas yra žmogus, neturintis 18 metų¹⁶³“. Taikant baudžiamąjį įstatymą laikomasi nuostatos, kad asmuo nesulaukęs pilnametystės dėl socialinės, psichinės ir fizinės nebrandos turi būti saugomas nuo bet kokio nusikalstamo kėsینimosi¹⁶⁴. Nagrinėjant vaiko kaip aukos amžiaus kriterijų, paminėtinas eksperto Nr. 1 pasiūlymas, jog vaiko įtraukimą reikėtų konstatuoti, kai į nusikalstamą veiką įtraukiamas jaunesnis nei 16 metų asmuo. Nuo 16 metų įtraukiamas vaikas pagal BK 13 straipsnio 1 dalį galėtų būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn kaip konkretaus nusikaltimo bendrininkas. Tarptautiniai vaiko teisių apsaugos standartai, įpareigoja vaiku laikyti asmenį iki 18 metų amžiaus. Valstybės gali tik išplėsti vaiko teisių apsaugą, nustatydamos papildomus kriterijus, pagal kuriuos asmuo galėtų būti pripažįstamas vaiku, pavyzdžiui, priimant įstatymą, kuriame vaiko sąvoka būtų siejama su 21 metų amžiumi bei socialinės, dvasinės brandos kriterijumi. 18 metų amžiaus ribos kaip asmens pripažinimo vaiku pagrindinio kriterijaus nesilaikymas yra nesuderinamas su vaiko teisių standartais įtvirtintais tiek tarptautinėje, tiek nacionalinėje teisėje.

Analizuojant vaiko apibrėžimą pagal formalų amžiaus kriterijų kartu kyla pagrįstas klausimas, ar asmuo būdamas nepilnametis (vaikas), tačiau jau sulaukęs amžiaus, nuo kurio gali kilti baudžiamoji atsakomybė, yra nusikalstamų veikų, įtvirtintų BK 159, 160, 161 straipsniuose, subjektas.

BK nustatytas baudžiamojon atsakomybėn trauktino asmens amžius kaip nusikalstamos veikos sudėties požymis, reiškia, kad įstatymų leidėjas preziumuoja, jog asmuo sulaukęs atitinkamo amžiaus, nors ir būdamas nepilnametis, jau gali pagal savo protinį išsivystymą ir turimą gyvenimo patirtį suprasti savo veiksmų esmę, pobūdį bei pasekmes. BK 13 straipsnyje įtvirtintos 14 ir 16 metų ribos leidžia teigti, kad atitinkamo amžiaus asmuo supranta, ką daryti galima ir ko daryti negalima, bei, kad už nederamus veiksmus jam kils pareiga atsakyti. Doktrinoje netgi nurodoma, kad „tais atvejais, kai 14 ar 16 metų asmens socialinė ir protinė branda atitinka 12 ar 13 metų žmogaus socialinę brandą ir protinį išsivystymą, toks asmuo vis vien trauktinas baudžiamojon atsakomybėn bendrais pagrindais, nes amžius yra formalusis nusikalstamos veikos sudėties požymis, kuris negali būti traktuojamas kitaip, negu numatyta BK

---

¹⁶³ Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. Valstybės žinios, 1996, Nr. 33-807.

¹⁶⁴ Ažubalytė, R. *Baudžiamojo proceso, kuriame dalyvauja nepilnamečiai, teisinės ir faktinės diferenciacijos prielaidos ir iš jų kylantys reikalavimai*. Iš: Ancelis, P. et al. *Sąžiningas baudžiamasis procesas: probleminiai aspektai*. Vilnius: Industrias, 2009, p. 61; Murauskienė, D. *Parens patriae doktrinos raiška baudžiamajame procese, kuriame dalyvauja vaikai*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2017, p. 35.

13 straipsnyje¹⁶⁵. Tokiai kategoriškai nuostatai nepritartina, nes jei asmuo, nors ir sulaukęs baudžiamajai atsakomybei kilti būtino amžiaus, realiai pagal savo socialinę brandą gali būti prilyginamas 12 metų amžiaus asmeniui, jis gali nesuvokti savo žalingo elgesio, ir dėl to negali tinkamai įvertinti bei suvaldyti savo veiksmų (trūks pakaltinamumo požymio).

Baudžiamosios teisės mokslininkai nagrinėdami subjekto amžiaus, nuo kurio asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą, požymį atkreipia dėmesį, kad „<...> amžiaus ribų nustatymas yra santykinis ir problemiškas dalykas, kadangi jam įtakos turi įvairūs veiksniai (istorijos, kultūros, socialiniai, politiniai, religiniai ir kt.) kartu jis grindžiamas ir moksliniais tyrimais <...>. Savo ruožtu įstatymų leidėjas įvairiuose įstatymuose ar kituose teisės aktuose dažnai nesilaiko kokios nors vienos amžiaus tarpsnių klasifikacijos ir nurodo skirtingas amžiaus ribas“¹⁶⁶. G. Sakalauskas nurodo, kad „svarbiausia baudžiamosios atsakomybės prielaida, kuri šiuo atveju materializuojama formalios amžiaus ribos nustatymu, yra tam tikro lygio asmens psichinė ir socialinė branda, leidžianti bendrai suvokti savo elgesio pavojingumą bei sudaranti prielaidą atsakomybei. Teiginys, kad kiekvienas šešiolikametis tokią brandą be abejonės yra pasiekęs visų nusikalstamų veikų atžvilgiu, o keturiolikametis – tik tam tikrų nusikalstamų veikų atžvilgiu, neatrodo pagrįstas“¹⁶⁷.

Nagrinėjant teismų nutartis dėl nusikalstamų veikų, susijusių su vaiko įtraukimu, pastebima, kad teismai analizuoja šių veikų subjekto amžiaus požymį tik nustatant kaltininko kaltės turinį¹⁶⁸. Taip yra dėl baudžiamosios teisės doktrinoje esančio požiūrio, jog nusikalstamas veikas, kurios atliekamos prieš vaikus, pavyzdžiui, BK 159, 160, 161 ir 162 straipsniuose įtvirtintas veikas, gali atlikti tik pilnametis, tai yra 18 metų sulaukęs asmuo. Teisinėje literatūroje dėl BK 13 straipsnio taikymo yra pažymėta, jog kai kuriais atvejais nusikalstamos veikos sudėtis yra konstruojama taip, jog nusikalstamos veikos subjektui atsakomybę nulemia pilnametystė, t.

---

¹⁶⁵ Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė: Pirmoji knyga*, Vilnius: Justitia, 2006, p. 303.

¹⁶⁶ Drakšienė, A., Drakšas, R. *Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 43.

¹⁶⁷ Sakalauskas, G. *Minimalaus baudžiamosios atsakomybės amžiaus problema: lyginamieji teisiniai ir kriminologiniai aspektai*. Vilnius: Teisės problemos, 2009, Nr. 2 (64), p. 92.

¹⁶⁸ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-18-634/2018; Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. N1-109-309/2014; Kaišiadorių rajono apylinkės teismo 2014 m. liepos 21 d. baudžiamojoje byloje Nr. N1-27-753/2014.

y. už nusikaltimus, numatytus BK 159, 160, 161, 162, 264 straipsnio 2 dalyje, 307 straipsnio 3 dalyje, 308 straipsnio 2 dalyje, gali atsakyti ne jaunesnis kaip 18 metų asmuo¹⁶⁹.

Rusijos BK 150 straipsnio „Nepilnamečio įtraukimas į nusikalstamą veiką“ ir 151 straipsnio „Nepilnamečio įtraukimas į antisuvomeninius veiksmus“ dispozicijose tiesiogiai nurodoma, jog šių veikų subjektas yra 18 metų sulaukęs (pilnametis) asmuo. Nors šios šalies baudžiamosios teisės mokslininkas N. Ivanovas buvo išreiškęs nuomonę, kad nepilnamečiui, bet sulaukusiam baudžiamajai atsakomybei kilti būtino amžiaus, asmeniui, aktyviai naudojančiam prievartą įtikinėjant, skatinant vaiką dalyvauti nusikalstamos veikos atlikime, turėtų kilti baudžiamoji atsakomybė¹⁷⁰. Tokiai nuostatai nepritarė J. E. Pudovochkin, pažymėdamas, kad šiose normose yra įtvirtintas specialus nusikaltimų subjektas ir pilnametystė yra ne antraeilis, fakultatyvus, o pagrindinis nusikaltimų subjektą apibūdinantys požymis, kurį lemia šių nusikaltimų prigimtis¹⁷¹.

Lenkijos BK 208 straipsnyje yra numatytas vaiko įtraukimas girtauti. Iš straipsnio dispozicijos matoma, kad nusikalstamos veikos subjektui nėra keliamas pilnametystės reikalavimas. Remiantis šios valstybės BK 10 straipsnio 1 dalimi, už vaiko įtraukimą girtauti turėtų atsakyti asmuo sulaukęs 17 metų. Tai reiškia, kad pagal Lenkijos baudžiamąjį reguliavimą vaikas gali įtraukti kitą vaiką girtauti. Toks reguliavimas formaliai galėtų apimti atvejus, kai nukentėjęsysis (įtrauktas į girtavimą vaikas) bus keliais mėnesiais vyresnis už kaltininką, nors abiem bus po 17 metų¹⁷². O tokios situacijos yra labai tikėtinos, nes atsižvelgiant į tai, kad brendimo procese dauguma vaikų bendrauja su savo bendraamžiais, jų įtaka bei nuomonė vaikui gali būti svarbesnė nei tėvų ar pedagogų¹⁷³. Priklausymas bendraamžių grupei yra sąlygojamas bendrų pomėgių, pažiūrų, veiklos¹⁷⁴, todėl tokiose grupėse paaugliai aktyviai bendrauja, o kartais

---

¹⁶⁹ Abramavičius, A. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 211, 214, 217.

¹⁷⁰ Иванов, Н. *Соучастие со специальным субъектом*. Российская юстиция, 2001, № 3, с. 50. Iš: Пудовочкин, Ю.Е. *Ответственность за преступления против несовершеннолетних по российскому уголовному праву*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, с. 113.

¹⁷¹ Пудовочкин, Ю.Е. *Ответственность за преступления против несовершеннолетних по российскому уголовному праву*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, с. 113.

¹⁷² Zoll, A. et al. *Kodeks karny. Część szczególna. t. II, Komentarz do art. 117–277 k.k.* Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2013, s. 758–759; Spotowski, A. *Granice bezkarności uczestnika koniecznego*. Państwo i Prawo, 1986, № 9, s. 106.

¹⁷³ Bauer, J. *Schmerzgrenze. Vom Ursprung alltäglicher und globaler Gewalt*. München: Karl Blessing Verlag, 2011, p. 69.

¹⁷⁴ Walter, M. *Jugendkriminalität*. 3. Aufl. Stuttgart: Richard Boorberg Verlag, 2005, p. 76.

net pasiryžta neteisėtiems poelgiams, į kuriuos įtraukia ir savo draugus¹⁷⁵. Dėl šios priežasties formalus baudžiamosios atsakomybės taikymas tokiais atvejais neatitinka šios veikos kriminalizavimo tikslų, kadangi tokiu būdu bus baudžiamas vaikas, būtent kurį, įtvirtinant šią normą, pirmiausiai siekta apsaugoti¹⁷⁶.

Tiriant BK 159, 160, 161 straipsnių dispozicijas, pastebima, kad jose irgi nėra nurodytas subjekto amžius, nuo kurio kaltininkui kyla baudžiamoji atsakomybė pagal minėtas BK normas. Nusikalstamų veikų, susijusių su vaiko įtraukimu, subjektas apibūdinamas žodžiais "tas, kas" nenurodant, kad subjektas įtraukiantis vaiką į kitą nusikalstamą veiką, girtavimą ar apkvaišinančių medžiagų vartojimą, turi būti pilnametis. Dėl šios priežasties turėtų būti taikoma bendroji LR BK 13 straipsnio 1 dalyje esanti taisyklė, kad baudžiamojon atsakomybėn gali būti traukiamas asmuo, kuriam iki nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymo buvo suėję 16 metų. Remiantis šia norma, 16 ir 17 metų asmenys turėtų atsakyti už savo bendraamžių įtraukimą į nusikalstamą veiką, girtavimą ar apkvaišinančių medžiagų vartojimą. Ar taip nebūtų pernelyg išplečiamos baudžiamosios atsakomybės taikymo ribos?

Siekiant atsakyti į šį klausimą būtina paanalizuoti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį Nr. 2K-369-788/2016 dėl baudžiamosios atsakomybės taikymo už narkotinių medžiagų platinimą nepilnamečiams, kurioje nusikalstamos veikos subjekto amžiaus požymis buvo pagrindinis nagrinėjimo dalykas. Teismų praktikoje BK 261 straipsnyje numatyta nusikalstama veika yra laikoma pavojingesne veika, nes atliekama prieš labiau pažeidžiamos visuomenės narių grupės atstovus – nepilnamečius¹⁷⁷. Kadangi BK 159, 160, 161 straipsniuose įtvirtintomis veikomis taip pat kėsinamasi į nepilnamečius, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje Nr. 2K-369-788/2016 pateiktas išaiškinimas galėtų būti pritaikomas ir šių nusikalstamų veikų subjekto amžiaus apibrėžimui. Nurodytoje byloje asmuo buvo nuteistas pagal BK 261 straipsnį už tai, kad neteisėtai platino narkotines medžiagas nepilnamečiui – už 30 Lt pardavė vieną folijos lankstinuką su 0,618 g kanapių ir jos dalių. Teismas pažymėjo, kad BK 261 straipsnyje nėra nuorodų į tai, kad už narkotinių ir psichotropinių medžiagų platinimą nepilnamečiams gali atsakyti tik pilnametystės sulaukęs ar kitus specialiuosius požymius turintis asmuo, todėl

---

¹⁷⁵ Sakalauskas, G. *Vaikų ir jaunimo neužimtumo ir nusikaltimų prevencija*. Vilnius: Teisės institutas, 2000, p. 49.

¹⁷⁶ Sawicki, J., *Prawnokarna ochrona małoletnich przed szkodliwym działaniem alkoholu*. Wrocław: Wrocławskie Studia Erazmiańskie, 2013, Nr. 7, s. 114.

¹⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-191/2009; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-395/2010.

remiantis bendruoju amžiaus, nuo kurio asmuo atsako pagal baudžiamuosius įstatymus, teisiniu reguliavimu, už nusikalstamą veiką, numatytą BK 261 straipsnyje, atsako asmuo, kuriam iki šios veikos padarymo buvo suėję 16 metų. Pasisakydamas dėl nusikalstamų veikų numatytų BK XXIII skyriuje „Nusikalstamos veikos vaikui ir šeimai“ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atkreipė dėmesį, jog *“BK specialiojoje dalyje yra tokių normų, kurios, nors formaliai ir neriboja baudžiamosios atsakomybės subjekto pilnametystės požymiu, bet toks ribojimas natūraliai išplaukia iš pačios nusikalstamos veikos apibrėžimo. Pavyzdžiui, logiška teigti, kad vaikas (asmuo iki 18 metų amžiaus) negali atsakyti už tai, kad įtraukė kitą vaiką į nusikalstamą veiką, apkvaišinančių nenarkotinių priemonių ar dopingo vartojimą, girtavimą (BK 159–161 straipsniai). Toks siaurinamasis minėtų normų aiškinimas pateisinamas, nes baudžiamoji atsakomybė už šias veikas nustatyta dėl to, kad šios veikos nukreiptos būtent prieš nepilnamečius, o analogiški veiksmai suaugusių asmenų atžvilgiu baudžiamosios atsakomybės neužtraukia. Iš to išplaukia išvada, kad baudžiamasis draudimas daryti minėtą poveikį vaikams skirtas išimtinai pilnamečiams. Minėtas siaurinamasis įstatymo aiškinimas taip pat apsaugo pačius nepilnamečius nuo baudžiamojo persekiojimo už veikas, kurių pavojingumo jie dažnai dar nesugeba tinkamai suvokti. Kita vertus, narkotinių ir psichotropinių medžiagų platinimas užtraukia baudžiamąją atsakomybę tiek tais atvejais, kai medžiagos platinamos suaugusiems, tiek ir tais atvejais, kai medžiagos platinamos nepilnamečiams. Nekelia abejonių ir tai, kad asmenys, sulaukusieji 16 metų, geba suvokti narkotinių ir psichotropinių medžiagų platinimo nepilnamečiams didesnę pavojingumą“¹⁷⁸.*

Pateiktas išaiškinimas suponuoja, kad nepilnamečio patraukimas baudžiamojon atsakomybėn dėl kito nepilnamečio įtraukimo yra negalimas dėl to, kad veikų numatytų BK 159, 160, 161 straipsniuose esmė yra ta, kad nepilnametį į nusikalstamą veiką, girtavimą, apkvaišinančių medžiagų vartojimą įtraukia būtent pilnametis. Pagrindinis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo argumentas, yra tai, kad tapatūs veiksmai atlikti prieš pilnamečius asmenis nėra kriminalizuoti ir dėl to neužtraukia baudžiamosios atsakomybės. O kadangi pagal baudžiamąjį įstatymą narkotinių medžiagų platinimas galimas nepilnamečiams ir pilnamečiams asmenims, galima teigti, kad jų pavojingumas priklauso tik nuo asmens, kuriam platinamos šios medžiagos, amžiaus. BK 159, 160, 161 straipsniuose įtvirtintų veikų pavojingumą iš esmės lemia ne tik nukentėjusiojo amžius, bet ir kaltininko amžius. Kadangi veika laikytina pavojingesnė, kai

---

¹⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-369-788/2016.

ją atlieka subrendęs, visiškai savo veiksmų socialinę reikšmę suprantis, asmuo¹⁷⁹, būtent pažeisdamas vaiko teisę į visapusišką dorovinį, dvasinį vystymąsi, nei, kai tuos pačius veiksmus atlieka vaiko bendraamžis. Pastaruoju atveju galima kalbėti tik apie bendrininkavimo instituto taikymą (dalyvaujant kitoje nusikalstamoje veikoje). Jeigu būtų kitaip, baudžiamosios atsakomybės taikymas taptų neproporcinga ir savo esmės neatitinkančia priemone.

Tokią poziciją išreiškė ir 2 iš 3 apklaustų ekspertų. Ekspertas Nr. 2 pateikė mintį, kad vaiko įtraukimo subjektas turi būti sulaukęs 16 metų, tačiau tarp nukentėjusiojo ir kaltininko turi būti atitinkamas amžiaus skirtumas, pavyzdžiui, 3 ar 5 metai. Jeigu tarp nukentėjusiojo ir kaltininko nėra didelio amžiaus, dvasinės ir fizinės brandos skirtumo, tai baudžiamoji atsakomybė neturi kilti. Šis pasiūlymas yra aktualus, kai į nusikalstamas veikas, ar į kitas BK 160, 161 straipsniuose uždraustas veikas, 16 metų jaunuoliai įtraukia mažamečius, pavyzdžiui, 10 – 12 metų vaikus. Manytina, kad teismai pagal esamą vaiko įtraukimo sudėties požymių aiškinimą, tokiam jaunuoliui netaikytų baudžiamosios atsakomybės. Tačiau atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, panaudotus įtraukimo būdus, jų intensyvumą, veikas, į kurias siekta vaiką įtraukti ir kitas didesnę kaltininko veiksmų pavojingumą rodančias, išskirtines aplinkybes, neatmetama galimybė įtraukimo subjektu pripažinti 18 metų nesulaukusį asmenį.

Be to, verta atkreipti dėmesį, jog BK 159, 160, 161 straipsniuose subjektui be nurodyto amžiaus kriterijaus nėra keliami specialūs reikalavimai. Rusijos BK 150 ir 151 straipsniuose apibrėžiant įtraukimo į nusikalstamą veiką bei antivisuomeninius veiksmus sudėtis, atsižvelgiant į specialius subjekto požymius, yra griežtinama baudžiamoji atsakomybė nustatant kvalifikuotą sudėtį. Šios valstybės BK 150 straipsnio 2 dalyje ir 151 straipsnio 2 dalyje yra numatyta, kad, jeigu vaiką į nusikalstamą veiką ar antivisuomeninius veiksmus įtraukia tėvai, pedagogas ar kitas asmuo, turintis pareigas vaikui (jį auklėti, rūpintis), jis gali būti baudžiamas griežčiau. Tad atsižvelgiant į asmens ryšį su vaiku ir jo pareigas vaikui yra diferencijuojamas baudžiamosios atsakomybės griežtumas. Tai yra skatintina, kadangi šie asmenys tokiu savo elgesiu tik padaro didesnę žalą vaiko psichikai, sveikatai bei vystymosi procesui. Artimieji ar kiti už vaiką atsakingi asmenys negali įtraukinėti jo į pavojingus, neigiamas nuostatas formuojančius veiksmus, užuot jį auklėjus, užtikrinus tinkamas vystymosi sąlygas. Ekspertas Nr. 2 nurodė, kad specialaus subjekto įtvirtinimas vaiko įtraukimo sudėtyse yra netikslingas, nes jį apima speciali BK 163 straipsnyje numatyta piktnaudžiavimo tėvų, globėjo ar rūpintojo arba kitų teisėtų vaiko atstovų teisėmis ar pareigomis norma. Kiti ekspertai pritarė siūlymui į vaiko įtraukimo sudėtis

---

¹⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-137/2004.

įtraukti kvalifikuojantį specialaus subjekto – tėvo, globėjo, pedagogo – požymį. Teismų praktikoje nurodoma, jog tai, kad tėvas įtraukia į nusikalstamos veikos padarymą savo vaiką, parodo didesnę veikos pavojingumą, nes vaikas pasitiki savo tėvais labiau nei kuriuo kitu žmogumi, lygiuojasi į juos, todėl ir žala vaikui yra didesnė¹⁸⁰.

Lietuvoje BK 159, 160, 161 straipsnių dispozicijose nėra tiesiogiai įtvirtinta, kad už šių nusikalstamų veikų padarymą atsako tik pilnametis asmuo. Teismų praktikoje nedviprasmiškai nurodoma, kad vaiką įtraukti į nusikalstamą veiką, vartoti alkoholinius gėrimus ar kitas apkvaišinančias medžiagas gali tik pilnametis asmuo. Dėl šios priežasties BK 13 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta bendroji kaltininko amžiaus taisyklė nusikalstamų veikų numatytų BK 159, 160, 161 straipsniuose atžvilgiu netaikytina. Vaiko įtraukimo į nusikalstamą veiką, vartoti alkoholinius gėrimus ar kitas apkvaišinančias medžiagas nusikalstamų veikų sudėčių subjektas yra asmuo sulaukęs 18 metų. Be subjekto apibūdinančio amžiaus kriterijaus į vaiko įtraukimo sudėtis galima įtraukti kitus specialius požymius. Pavyzdžiui, kai vaiką į nusikalstamą veiką ar kitus veiksmus įtraukia tėvas, globėjas ar pedagogas, galima numatyti griežtesnę atsakomybę.

---

¹⁸⁰Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-192/2005.

2.2.Subjektyvieji vaiko įtraukimo sudėčių požymiai

2.2.1.Kaltininko kaltės turinys

Kaltė yra asmens padariusio nusikalstamą veiką vidinis, psichinis santykis su objektyviaisiais nusikalstamos veikos požymiais¹⁸¹. Šis santykis turi būti nustatomas tiek su pagrindiniais, tiek su fakultatyviaisiais veikos požymiais. Atsižvelgiant į sudėties rūšį, formali tai sudėtis, ar materialinė, bei į kitų požymių įtvirtinimą veikos dispozicijoje, turi būti formuojamas atitinkamas kaltininko kaltės turinys.

BK 159, 160, 161 straipsniuose numatytos veikos, nors ir apibūdinamos kaip veikos susijusios su vaiko įtraukimu, tačiau atsižvelgiant į šių veikų specifiškumą, darant atskiras veikas skiriasi kaltininko kaltės turinys. Pavyzdžiui, konstatuojant vaiko įtraukimą į girtavimą, būtina kruopščiai nustatyti kaltininko santykį su padarinių norėjimu per sistemingumo, periodiškumo požymį. Tačiau bendrosios įtraukimo nuostatos susijusios su kaltės turinio nustatymu gali būti taikomos visoms nurodytoms veikoms.

Kaip jau buvo minėta, teismų praktikoje šios veikos laikomos materialiosiomis, todėl būtina nustatyti psichinį santykį ne tik su pavojinga veika, bet ir su kilusiais padariniais. Psichinis santykis su pavojinga veika doktrinoje vadinamas intelektualiniu kaltės elementu, o psichinis santykis su padariniais - valiniu kaltės elementu¹⁸².

Baudžiamosios teisės teorijoje pažymima, kad veikos numatytos BK 159, 160, 161 straipsniuose gali būti padaromos tik tiesiogine tyčia¹⁸³. Tyčinė kaltė yra tik tada, kai žmogus veikdamas turėjo valios laisvę, galimybę rinktis iš kelių galimų elgesio variantų, ir asmens noras veikti ir sukelti pavojingus ir BK numatytus padarinius išreikštas laisvai, be išorinio poveikio¹⁸⁴. Įstatymų leidėjas pripažįsta įtraukimo veikas pavojingomis ir jas uždraudžia baudžiamuoju įstatymu, jeigu jas asmuo padaro tyčia, numatydamas savo veiksmų žalą vaikui bei norėdamas palenkti vaiko valią, kad jis sutiktų įsitraukti į nusikalstamos veikos darymą, vaistų ir kitų

---

¹⁸¹ Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė: Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 336.

¹⁸² Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė: Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 353.

¹⁸³ Abramavičius, A. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 211-216; Гуль, Н., В. *Уголовная ответственность за неисполнение обязанностей по воспитанию несовершеннолетнего*. Журнал российского права, 2005, № 3, с. 161.

¹⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-532/2006.

apkvašinančių medžiagų vartojimą, girtavimą. Šios veikos apima kaltininko suvokimą, kad jis pasitelkdamas konkrečius poveikio būdus, pažeidžia asmens nesulaukusio pilnametystės teisę būti apsaugotam nuo neigiamos socialinės aplinkos, numato, kad įtrauks jį į nusikalstamą veiką, alkoholinių gėrimų ar vaistų vartojimą, ir būtent to nori.

Pažymėtina, kad daromos veikos pavojingo pobūdžio suvokimas apima faktinių daromos veikos aplinkybių suvokimą ir daromos veikos socialinės reikšmės suvokimą. Faktinių daromos veikos aplinkybių suvokimas reiškia, kad asmuo suvokia savo poelgio faktines aplinkybes, tai yra jis aiškiai įsivaizduoja, kokią daro veiką, kuriai vertybei kelia pavojų darydamas veiką, o BK numatytais atvejais – ir kokį veikos padarymo būdą pasirinko, koks yra veikos padarymo dalykas ir panašiai. S. Bikelis nurodo, kad kaltininkas nebūtinai turi suprasti baudžiamuoju įstatymu saugomą vertybę taip, kaip ji suprantama baudžiamojoje teisėje¹⁸⁵. Pagal galiojantį baudžiamąjį įstatymą išvada apie padarytos veikos pavojingumo pobūdžio suvokimą neturi lemiamos reikšmės įstatymo žinojimas ir padarytos veikos priešingumo baudžiamajai teisei suvokimas. Kaltininkas atlikdamas nusikalstamą veiką turi aiškiai suprasti, kad jo veiksmai visuomenėje yra netoleruojami.

Lenkijoje pripažįstama galimybė įtraukti vaiką girtauti ir netiesiogine tyčia¹⁸⁶. Lietuvoje vaiko įtraukimo girtauti sudėtyse siekiant konstatuoti kaltininko netiesioginę tyčią, reikia nustatyti, kad kaltininkas nenori, kad vaikas pradėtų girtauti, bet sąmoningai leidžia šiems padariniams kilti, pavyzdžiui, vaišina vaiką alkoholiu, bet nenori, kad šis pradėtų tai daryti sistemingai¹⁸⁷. Tiek doktrinoje¹⁸⁸, tiek teismų praktikoje¹⁸⁹ pripažįstamas BK 159, 160, 161 straipsniuose įtvirtintų veikų padarymas tik tiesiogine tyčia, išreškia nacionalinį požiūrį, kad tokios veikos yra pavojingos tik tuomet, kai kaltininkas kryptingai siekia įtraukti vaiką į nusikalstamą veiką, girtavimą ar vaistų vartojimą ir šiuos padarinius laiko neišvengiamais. Toks požiūris atsispindėjo ir apklausiant ekspertus, 2 iš 3 griežtai pasisakė už vaiko įtraukimą tik

---

¹⁸⁵ Bikelis, S. *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007, p. 51.

¹⁸⁶ Sawicki, J., *Prawnokarna ochrona małoletnich przed szkodliwym działaniem alkoholu*. Wrocławskie Studia Erazmiańskie, 2013, Nr. 7, s. 95-118.

¹⁸⁷ Fedosiuk, O. *Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai vaikui ir šeimai (BK 156 - 164 str.)*. Paskaitų tezės.

¹⁸⁸ Abramavičius, A. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 211-216.

¹⁸⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. liepos 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-175-628/2016.

tiesiogine tyčia. Ekspertas Nr. 3 nurodė, kad tam tikrais atvejais vaiko įtraukimas gali būti padaromas ir netiesiogine tyčia. Šiai eksperto nuomonei galima pritarti tik tuo atveju, jei vaiko įtraukimo padariniai bus įvardijami kaip vaiko dalyvavimas nusikalstamoje veikoje, girtavimas, vaistų ar kitų apkvaišinančių medžiagų vartojimas. Kaip jau buvo minėta, pati vaiko įtraukimo girtauti sudėtis apima situacijas, kai vaikas gali būti paveiktas tiek tiesiogine, tiek netiesiogine tyčia. Atsižvelgiant į siūlymą vaiko įtraukimo padariniais laikyti vaiko valios palaužimą, manytina, kad tokiu atveju kaltininkas gali veikti tik tiesiogine tyčia. Jis vartodamas fizinį smurtą, psichinę prievartą prieš vaiką veikia tikslingai ir sąmoningai, kad vaikas dėl panaudotų prievartinio poveikio būdų sutiktų atlikti kaltininko nurodomus veiksmus.

Teismų praktikoje nustatant kaltininko kaltės turinį vaiko įtraukimo sudėtyse turi būti labai atidžiai ištiriamas asmens psichinis santykis su įtraukiamo asmens amžiumi, įtraukimu ir jo būdais bei padariniais.

Kvalifikuojant veiką pagal BK 159 straipsnį svarbus yra kaltininko suvokimas, kad jis pasirinktais būdais veikia vaiką, nori pakeisti jo elgesį, kad šis pradėtų nusikalstamai elgtis. Tad objektyviai vaiko įtraukimas į nusikalstamą veiką pasireiškia bet kokiais aktyviais veiksmais, kuriais siekiama, kad vaikas sutiktų dalyvauti darant nusikalstamą veiką¹⁹⁰. Tiek vienu, tiek kitu atveju, būtinas kaltininko žinojimas, supratimas, kad tokie veiksmai atliekami vaikui¹⁹¹.

Pastebima, kad taikant BK 159 straipsnį nėra numatyta, jog kaltininkas turi žinoti tikslų vaiko, įtraukiamo į nusikalstamą veiką, amžių¹⁹². Vienoje byloje turi būti nustatyta, jog kaltininkas supranta, kad įtraukiamas asmuo yra vaikas. Lenkijoje, kaip Lietuvoje, vadovaujamosi taisykle, kad sprendimas dėl vaiko požymio suvokimo, gali būti priimtas tik išanalizavus visas bylos faktines aplinkybes¹⁹³. Teismų praktikoje pasitaiko įvairių teismų interpretavimų dėl šio požymio suvokimo kontatuojuant kaltininko kaltę.

Dažniausiai vaiko amžiaus suvokimas kontstatuojamas, kai nustatoma, kad kaltininkas vaiką pažinojo pakankamai ilgai, su pastaruoju bendravo, žinojo, kur vaikas gyvena, ar kad jis

---

¹⁹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. liepos 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-175-628/2016.

¹⁹¹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. liepos 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-175-628/2016.

¹⁹² Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-330/2008.

¹⁹³ Świecki, D. *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom II, Komentarz do art. 438, teza 10*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2015, s. 15; Lenkijos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. V KK 13/17.

lanko mokyklą¹⁹⁴. Pavyzdžiui, *vienoje byloje vaikams buvo pasiūlyta užsidirbti pinigų, parūpintos nusikaltimų darymo priemonės, paaiškinta, į kokias parduotuves reikės vykti ir kaip veikti, ir už tai buvo pažadėtas atlygis. Nuteistieji surado šiuos vaikus, nes gerai juos pažinojo, visi gyveno kaimynystėje ir lankė tą pačią mokyklą*¹⁹⁵. Teismai, nustatinėdami vaiko amžiaus suvokimą, dažniausiai atsižvelgia į tai, kad tiek vaikas, tiek kaltinamasis gyvena viename nedideliame kaime, kuriame visi gyvenantys asmenys yra pažįstami¹⁹⁶.

Kitoje byloje nustatyta, kad *du asmenys, veikdami organizuotoje grupėje ir vykdydami susitarimą, žinodami vaikų amžių, sudominę galimybe gauti finansinę naudą ir kanapių asmeniniam vartojimui nemokamai, sukurstė juos dalyvaujant organizuotoje grupėje įgyti, laikyti, gabenti ir pardavinėti tiekiamą narkotinę medžiagą – kanapes ir jų dalis. Vienas iš įtrauktų vaikų nurodė, kad pardavinėti narkotines medžiagas jam pasiūlė kaltinamasis, su kuriuo jis mokėsi nuo pirmos iki dešimtos klasės. Taip pat, jis paaiškino, kad su kaltinamuoju bendravo 10 metų, kartu švęsavo gimtadienius, todėl apie jo amžių kaltinamasis žinojo*¹⁹⁷.

Kartais kaltininkas pažinodamas įtraukiamą vaiką pats gali nurodyti vaiko amžių. *Baudžiamojoje byloje nuteistasis teisme nurodė, kad vaikas už jį ketveriais metais jaunesnis. Aptariamų įvykių metu nuteistasis buvo 18 metų amžiaus, taigi jis žinojo, jog vaikas galėjo būti apie 14 metų (iš tiesų jam buvo 15 metų). Net nežinant jau minėto vaiko apibrėžimo akivaizdu, kad kaltininkas akivaizdžiai suprato, kad įtraukiamas asmuo yra nepilnametis*¹⁹⁸.

Kitas svarbus požymis, galintis patvirtinti ar paneigti kaltininko suvokimą dėl vaiko amžiaus, yra jo išvaizda. Teismų praktikoje dažnai aptinkami atvejai, kai kaltininkas ginasi iš asmens išvaizdos nesupratęs, kokio amžiaus šis asmuo yra. Tačiau ši aplinkybė priklauso ne tik nuo vaiko išvaizdos ir kaltininko subjektyvaus supratimo, bet ir objektyvios galimybės nustatyti asmens amžių pagal jo išvaizdą. Vertinant galimybę iš asmens išvaizdos nustatyti to asmens amžių, būtina vadovautis protingo ir atidaus asmens postulatu. Tai reiškia, kad vertinant

---

¹⁹⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. liepos 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-175-628/2016.

¹⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-378/2012.

¹⁹⁶ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-45-360/2014.

¹⁹⁷ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. N1-52-380/2015.

¹⁹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-224-177/2018.

kaltininko galimybę vien iš asmens išvaizdos nustatyti jo amžių, vadovujamasi principu, kurio esmę apibūdina, tai kaip atitinkamoje situacijoje kitas asmuo įvertintų įtraukiamo asmens amžių. Pavyzdžiui, vienoje byloje įtraukti į vagystes vaikai buvo sulaukę atitinkamai 15 ir 16 metų, tačiau net ir po metų nagrinėjant bylą pirmosios ir apeliacinės instancijų teismuose, teismams nekilo abejonių, kad įtraukti asmenys, net ir po atliktų veikų praėjus metams, yra nepilnamečiai¹⁹⁹.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nagrinėdamas baudžiamąją bylą dėl BK 261 straipsnio įtvirtintos veikos bei nustatinėdamas kaltininko suvokimą nurodė, kad „*baudžiamoji atsakomybė pagal šį straipsnį kyla tik tada, kai kaltininkas žino arba turi ir gali suvokti, jog asmuo, kuriam jis platina narkotines ar psichotropines medžiagas, yra nepilnametis, ir tokia išvada daroma iš visų konkrečių bylos aplinkybių. Vertindamas vaikų išvaizdą, reikia atsižvelgti į paties nuteistojo amžių, socialinę brandą, gyvenimo patirtį, laiko trukmę, kiek jis pažinojo šiuos vaikus, kaip dažnai ir apie ką jie bendraudavo bei kitas aplinkybes, turinčias reikšmės vertinant nuteistojo gebėjimą vien tik iš asmenų išvaizdos suvokti, kad asmuo, kuriam jis platina narkotines ar psichotropines medžiagas, yra nepilnametis*“²⁰⁰. Nurodytais kriterijais taip pat vadovujamasi sprendžiant vaiko amžiaus suvokimo klausimą baudžiamosiose bylose dėl BK 159, 160, 161 straipsniuose įtvirtintų veikų.

Vertinant, ar kaltininkas suvokė vaiko amžių, ar galėjo jį suvokti, atsižvelgiama į visas bylos aplinkybes. Be fiziologinių vaiko požymių bei kitų su vaiku susijusių požymių, svarbu įvertinti ir aplinkybes priklausančias nuo kaltininko. Dažniausiai teismai nagrinėdami bylas dėl vaiko įtraukimo, tokiomis aplinkybėmis įvardija kaltininko gyvenimo patirtį, savų vaikų turėjimą ar didelį amžiaus skirtumą tarp kaltininko ir įtraukiamo asmens. Vienoje byloje Rusijos teismas pabrėžė, kad esant ženkliam amžiaus skirtumui, galima konstatuoti, kad kaltininkas tyčia ieškojo kontakto su jaunesniu negu 18 metų asmeniu, kad būtent tokio amžiaus žmogų, lengviau pasiduodantį kitų asmenų įtakai, panaudojant tam tikrus intensyvesnius įtikinimo veiksmus, galėtų greičiau įtraukti į nusikalstamą veiką nei suaugusįjį²⁰¹.

---

¹⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-224/2012.

²⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. gruodžio 19 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-340-648/2017.

²⁰¹ Mitiščinsko miesto Maskvos apskrities Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos teismo 2017 m. birželio 14 d. nuosprendis baudžiamojame byloje Nr. 1-258/2017.

Lietuvoje tokių pavyzdžių irgi yra. Vienoje byloje asmuo įtraukė į sukčiavimą bei vagystę iš parduotuvės 16 metų vaiką. Nuteistasis prie mokyklos esančioje aikštėje žaisdamas futbolą, susipažino su žymiai jaunesniu, vos šešiolikos metų sulaukusi, dar socialiai nebrandžiu asmeniu. Teismas pažymėjo, kad jų amžiaus skirtumas net vienuolika metų negali būti vertinamas kaip neženklus, iš kurio nebūtų galima spręsti, kad įtraukiamas vaikas nepilnametis. Nuteistasis už nepilnametį būdamas žymiai vyresnis ir turėdamas gyvenimo patirties, o taip pat ir savo du vaikus, turėjo ir galėjo suprasti, jog nepilnametis yra jauno amžiaus ir, kad į nusikalstamą veiką įtraukia vaiką²⁰².

Kai į nusikalstamą veiką įtraukiami mažamečiai, tai yra asmenys, nesulaukę amžiaus, nuo kurio gali būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn (jaunesni nei 14 metų), pripažįstama, kad asmuo turėjo ir galėjo numatyti šių asmenų amžių. Baudžiamojoje byloje asmuo nuteistas už tai, kad sutiktiems gatvėje mažamečiams, pasiūlydamas padaryti vagystę iš UAB „Coca-cola“ priklausančio šaldytuvo ir žinodamas, kad jie yra neturintys amžiaus, nuo kurio asmenys atsako pagal baudžiamuosius įstatymus, įtraukė vaikus į nusikalstamą veiką. Iš bylos duomenų matyti, jog nuteistasis tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme metu nenurodė tokių aplinkybių, jog nežinojo, kad į nusikalstamą veiką įtraukti asmuo A ir asmuo B yra mažamečiai. Remiantis bylos duomenimis nustatyta, jog nusikaltimo padarymo metu vaikams buvo po 12 metų, todėl, teismo nuomone, nuteistasis, įvertinęs jų išvaizdą, turėjo suprasti, kad jie yra mažamečiai, juo labiau, kad nuteistasis teigė dažnai juos matydavęs. Be to, pats nuteistasis pirmosios instancijos teismo posėdyje įvardijo šiuos asmenis kaip vaikus²⁰³.

Teismų praktikoje pasitaiko atveju, kai kaltininkai turi suprasti įtraukiamo asmens amžių jau vien dėl to, kad vaikas negali atlikti tam tikrų veiksmų, kuriuos įstatymai jam tiesiogiai uždraudžia. Pavyzdžiui, vienoje byloje surinkti duomenys patvirtino, kad kaltininkas, pasiūlydamas vaikams padaryti nusikaltimą, žinojo, kad šie yra nepilnamečiai. Tuo metu vienam buvo 16, o kitam – 15 metų. Dar tą pačią dieną, kaltininkas vieno iš vaiko prašymu nupirko alaus, kurį penkiese kartu gėrė. Iš vaikų parodymų matyti, kad jie prašydavo kaltininką nupirkti cigarečių ir alaus, nes jiems, kaip nepilnamečiams, jų neparduodavo. Kaltininkas neginčytinai

---

²⁰² Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-808-397/2014.

²⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K- 467/2007; Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-1104-113/2012.

žinojo, kad šie yra nepilnamečiai²⁰⁴. Tokios aplinkybės leidžia kaltininkui pagrįstai abejoti dėl vaiko amžiaus.

Svarbu atsižvelgti į vaiko nurodomas nusikalstamos veikos atlikimo faktines aplinkybes. Vertinant kaltininko suvokimą dėl vaiko nepilnametystės būtina remtis ir vaiko parodymais. Pateikiamoje byloje vaikas nurodė, jog buvo sakęs, kad turi septyniolika metų, o kartu važinėjantis ne vieną kartą rodęs ir mokyklą. Nuteistieji tikrai žinojo, kiek jam metų, nes jis yra sakęs, kadangi jo klausė. Abu žinojo kiek jam metų. Jis sakė vienam iš nuteistųjų, kad jam yra 17 metų. Nuteistieji žinodami, kad nepilnametis dar mokosi mokykloje, nenori eiti į pamokas, būdami prie jo mokyklos, įvertinus ir jo išvaizdą, turėjo suvokti, kad įtraukiamas asmuo yra vaikas²⁰⁵.

Nagrinėjant kaltininko psichinį santykį su asmens amžiaus požymiu, baudžiamosios teisės doktrinoje išsiskiria nuomonės dėl kaltės formos šio požymio atžvilgiu. Analizuojant kitas nusikalstamų veikų sudėtis diskutuojama, ar tam tikro veikos požymio, dažniausiai veiką kvalifikuojančio, nepakankamas suvokimas nepaneigia tos veikos pavojingumo²⁰⁶. G. Švedas nurodo, kad tuo atveju, kai nusikalstamos veikos sudėtis numato kvalifikuojančius požymius, kaltininko suvokimas turi apimti ir šiuos požymius²⁰⁷. Tuo tarpu V. Piesliakas nurodo, jog kvalifikuojančių požymių, pavyzdžiui, amžiaus, BK 149 straipsnio 3 dalyje esančioje išžaginimo veikoje, *galimybės suvokti* turėjimas yra pakankamas, konstatuojant kaltininko kaltę²⁰⁸. Tokią pačią poziciją yra išreiškęs ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas²⁰⁹. Tai reiškia, kad pagal BK 159 straipsnį, kaltininkas nors ir nesupratęs, kad asmuo yra jaunesnis nei 18 metų amžiaus, tačiau sprendžiant iš bylos faktinių aplinkybių turėjęs ir galėjęs tai suvokti, turi būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Tokiu atveju kaltininko psichinis santykis su amžiaus požymiu pasireiškia neatsargia kaltės forma – nusikalstamu nerūpestingumu. Tad nagrinėjant

---

²⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 8 d. baudžiamojame byloje nutartis Nr. 2K -224/2012.

²⁰⁵ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 1A-212-209/2012.

²⁰⁶ Bikelis, S. *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007, p. 81.

²⁰⁷ Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius. 2006, p. 206.

²⁰⁸ Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius. 2006, p. 400.

²⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 49 „Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“. Teismų praktika, 2004, Nr. 22.

baudžiamąsias bylas dėl nusikalstamų veikų numatytų BK 159, 160, 161 straipsniuose ir nustatant kaltininko kaltę, galima susidurti su mišria kalte²¹⁰.

Pažymėtina, kad užsienio valstybėse yra susiklosčiusi kitokia pozicija šiuo klausimu. Pavyzdžiui, Rusijoje bei Vokietijoje pripažįstama, kad kvalifikuojantys požymiai yra nusikalstamos veikos sudėties dalis, todėl nustatant kaltininko kaltę būtina konstatuoti visų sudėties požymių suvokimą, kadangi jų suvokimas sietinas su veikos pavojingo pobūdžio, neigiamos socialinės reikšmės suvokimu²¹¹. Pritardamas šių valstybių praktikai, S. Bikelis pažymi, jog „įstatymo aiškinimas, kai daromos įstatyme nenumatytos išimtys iš bendros taisyklės, kurios, be to, yra kaltininko nenaudai, gali būti laikomas plečiamuoju. O toks aiškinimas baudžiamojoje teisėje gali būti pripažintas leistinu tik išimtiniais atvejais, esant kelių baudžiamosios teisės ar net konstitucinių principų kolizijai, kai jos išspręsti kitais būdais nėra galimybės²¹²“. Verta sutikti, kad esama teismų praktika, kai nusikalstama veika gali būti padaryta tik tyčia, o dėl atskiro veikos požymio gali būti nustatoma ir neatsargi kaltė, prieštarauja baudžiamosios atsakomybės taikymo principams. Juk tiek Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, tiek Europos Žmogaus Teisių Teismas yra pripažinęs, kad sprendžiant baudžiamosios atsakomybės klausimą, būtina vadovautis in dubio pro reo principu, pagal kurį visos abejonės ir neaiškumai, kurių nėra galimybės pašalinti, turi būti aiškinami baudžiamojon atsakomybėn traukiamo asmens naudai²¹³.

---

²¹⁰ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-1104-113/2012; Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-808-397/2014.

²¹¹ Schönke, A. *Kommentar. (Sexueller Missbrauch von Kindern)*. 2006, s. 176; Roxin, C. *Strafrecht. Allgemeiner Teil*. 1997, s. 424; Rusijos Federacijos Aukščiausiojo Teismo plenarinės sesijos 2004 m. birželio 15 d. nutarimas Nr. 11 "Dėl teisminės praktikos dėl nusikalstamų veikų, numatytų Rusijos BK 131 ir 132 straipsniuose". [žiūrėta 2018 lapkričio 3 d.] <https://base.garant.ru/1353563/cd4026db52d2024cac43401e13e65c8a/>; Папоян, А., И. *Квалификация преступлений по субъективным признакам*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, с. 167 – 169; Иванов, Н., Г. *Принцип субъективного вменения и его реализация в УК*. Государство и право, 1999, № 10, с. 55.

²¹² Bikelis, S. *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007, p. 86.

²¹³ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1988 m. gruodžio 6 d. sprendimas byloje *Barber, Messegue and Jabardo v. Spain*, pareiškimas Nr. 146; Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. kovo 20 d. sprendimas byloje *Telfner v. Austria*, pareiškimas Nr. 33501/96; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gruodžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-619/2012; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-232/2014.

Nustatant kaltininko tyčią, kai gali būti įtraukiamas ne vienas vaikas, būtina išsiaiškinti, kurį iš vaikų buvo siekta įtraukti. Vienoje iš baudžiamųjų bylų vaiko įtraukimą į nusikalstamą veiką norėta konstatuoti vien dėl to, kad mažametis dalyvavo pokalbyje, kuriuo metu buvo tartasi dėl nusikalstamos veikos atlikimo. *Analizuojamoje byloje asmuo nuteistas už tai, kad organizavo svetimo turto sugadinimą ir įtraukė vaikus į nusikalstamą veiką, o būtent: turėdamas tikslą sugadinti svetimą turtą susitarė su nepilnamečiu A ir žinodamas, kad nepilnametis B yra mažametis, įtraukė juos į bendrininkų grupę ir organizavo automobilio sugadinimą. Kaltinime nurodyta, kad jis paprašė abiejų nepilnamečių, kad jie apgadintų automobilį, pažadėdamas už tai 100 eurų atlygį. Būtina atkreipti dėmesį į svarbias bylos aplinkybes, jog nepilnametis A buvo kartu su mažamečiu B, kai nuteistasis prašė padaryti nusikalstamą veiką – sugadinti svetimą turtą, ir už jos padarymą pažadėjo atsiskaityti, sumokėti 100 Eur, tik nepilnamečiui A. Tai reiškia, kad nuteistasis kalbėdamasis su nepilnamečiu A vaiko B akivaizdoje, prašė atlikti nusikalstamus veiksmus tik nepilnamečio A. Mažamečio B atžvilgiu nuteistasis nenaudojo jokių aktyvių veiksmų, galėjusių sukelti norą dalyvauti nusikalstamoje veikoje, neįkalbinėjo, kad šis sugadintų svetimą turtą. Kaip nurodė teismas, nuteistojo veiksmai buvo nukreipti į nepilnamečio A įkalbėjimą atlikti nusikalstamą veiką, būtent jam nuteistasis nurodė, kokį ir kur esantį turtą jis turi sugadinti, būtent su juo susitarė dėl atlyginimo dydžio, ir tik jam sumokėjo atlygį už svetimo turto sugadinimą. Tad tai, jog abu nepilnamečiai dalyvavo sugadinant svetimą turtą nors buvo susitarta tik su vienu iš jų, negali būti pripažįstama vaiko įtraukimu į nusikalstamą veiką mažamečio B atžvilgiu. Byloje nėra duomenų, jog nuteistasis būtų prašęs mažamečio B sudaužyti automobilį, taip pat nėra duomenų, jog jis būtų prašęs nepilnamečio A pasikviesti į pagalbą mažametį B ar kokį kitą vaiką²¹⁴. Pritartina, kad paprastas dalyvavimas pokalbyje bei vėliau nusikalstamų veiksmų atlikimas be kaltininko iniciatyvos negali jam užtraukti baudžiamosios atsakomybės dėl kaltės požymio nebuvimo.*

Kaip ir vaiko požymio suvokimas, lygiai taip pat svarbus yra ir veikos bei padarinių suvokimas. Kaltininko veikos suvokimas apima jo supratimą, kad tik dėl jo aktyvių veiksmų, kurie gali pasireikšti įvairių poveikio būdų, tokių kaip įkalbinėjimas, grasinimas, apgaulė ir kitų baudžiamajame įstatyme neįtvirtintų, panaudojimu, vaikas priima sprendimą dalyvauti nusikalstamoje veikoje, sistemingai vartoti alkoholį ar išmėginti tam tikrus vaistus. Tai pažymima ir teismų praktikoje nurodant, jog vaiko įtraukimas į nusikalstamą veiką gali būti

---

²¹⁴ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-332-557/2016.

padarytas tik tiesiogine tyčia, tai yra kaltininkas privalo suvokti, kad veikia vaiką ir nori pakeisti jo elgesį, kad šis pradėtų nusikalstamai elgtis²¹⁵.

BK 159 straipsnyje numatytos veikos padariniai formuluojami kaip vaiko dalyvavimas nusikalstamoje veikoje, 160 straipsnyje – vaistų pavartojimas nors vieną kartą, 161 straipsnyje – nuolatinis alkoholinių gėrimų vartojimas²¹⁶. Pagal BK 15 straipsnio 2 dalies 2 punktą kaltininkas turi numatyti būtent šiuos pavojingus padarinius bei norėti jų atsiradimo. Nusikalstamos veikos kylančių pavojingų padarinių, įtvirtintų konkrečiame baudžiamojo įstatymo straipsnyje, numatymas esant tiesioginei tyčiai apima: 1) galimų padarinių rūšies numatymą 2) socialinės padarinių reikšmės numatymą. Pripažįstama, kad asmuo gali numatyti tik tokias savo veikos pasekmes, kurios kyla iš būtinojo priežastinio ryšio. Asmuo suvokdamas daromos veikos faktinę pusę, numato priežastinio ryšio vystymąsi, kokius padarinius gali sukelti jo daroma pavojinga veika. Jeigu vaiko įtraukimo sudėčių padariniais laikyti vaiko valios palaužimą, būtina nustatyti, kad kaltininko tyčia apėmė būtent šiuos padarinius. Vaiko valia palaužta, kai vaikas dėl panaudotos prievartos duoda sutikimą dalyvauti nusikalstamoje veikoje, girtauti, vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias medžiagas. Kaltininkas gali detalizuoti, kokių padarinių atsiradimo jis nori.

Atsižvelgiant į kaltininko pavojingų padarinių kiekybinės išraiškos siekimą išskiriamos dvi tiesioginės tyčios rūšys: 1) apibrėžta; 2) neapibrėžta. Apibrėžta tyčia yra tada, kai asmuo suvokia daromos veikos pavojingą pobūdį, numato, kad dėl jo veikimo gali kilti BK numatyti padariniai ir nori griežtai, kiekybiškai apibrėžtų padarinių. Tai reiškia, kad kaltininkas numato ir nori vaiką įtraukti į konkrečią nusikalstamą veiką. Neapibrėžta tyčia yra tada, kai asmuo suvokia daromos veikos pavojingumo pobūdį, numato pavojingų padarinių rūšį, jų nori, tačiau jų nedetalizuoja iki kiekybinės išraiškos atskirame BK straipsnyje ar jo dalyje, o siekia tik tam tikros rūšies padarinių. Pavyzdžiui, kaltininkas siekia įtraukti vaiką į nusikalstamų veikų darymą, detaliam nenumatydamas, kokios tai turėtų veikos, kada ir kaip atliktos. Jis tik numato ir siekia vaiką įtraukti į nusikalstamų veikų darymą. Pavyzdžiui, Rusijoje vaiko įtraukimas į nusikalstamą veiką dažniausiai yra susijęs su organizuotu nusikalstamumu, todėl konstatuojant pavojingiausias bendrininkavimo formas bei vaiko įtraukimą į nusikalstamas veikas, pripažįstama, kad

---

²¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-532/2006; Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. gruodžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-21-478/2016.

²¹⁶ Abramavičius, A. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 211-216.

kaltininkai veikė neapibrėžta tyčia²¹⁷. Jei vaiko įtraukimo padariniai būtų numatyti kaip vaiko valios palaužimas, visais atvejais reikėtų nustatyti dėl kokių veiksmų atlikimo, kaltininkas siekė išgauti vaiko sutikimą.

Pažymėtina, kad norint padaryti teisingą išvadą apie tyčios apibrėžtumą, labai svarbu kaltinamojo parodymus lyginti su objektyviaisiais padarytos nusikalstamos veikos požymiais, ypač atsižvelgti į nusikalstamos veikos padarymo būdus, jų pobūdį, vietą, nusikalstamų veiksmų intensyvumą ir jų nutraukimo priežastis, kaltininko ir nukentėjusiojo tarpusavio santykius, elgesį įvykio metu ir prieš bei po jo padarymo.

Aiškinantis nusikalstamų veikų, susijusių su vaiko įtraukimu į nusikalstamą veiką, girtavimą ar vaistų vartojimą, kaltės turinį, būtina detalai iširti kaltininko psichinį santykį su įtraukiamo asmens amžiaus, pavojingų įtraukimo būdo bei atsirasiančių padarinių požymiais. Jų vertinimas turi atitikti faktines bylos aplinkybes. Nustatant kaltininko psichinį santykį su vaiko amžiaus požymiu reikia atsižvelgti į tai, kaip atitinkamoje situacijoje kitas asmuo įvertins vaiko amžių. Papildomai reikia atsižvelgti į vaiko ir kaltininko santykius, bendravimo trukmę, vaiko ir kaltininko gyvenamąją vietą, vaiko išvaizdą bei kitas aplinkybes, galinčias padėti kaltininkui suvokti vaiko amžių. Kaltininko psichinis santykis su įtraukimo būdais ir padarinių norėjimu vertinamas per kaltininko veiksmų sistemingumą, intensyvumą, dideles pastangas. Kaltininko kaltės turinį galima apibūdinti taip: kaltininkas suvokia, kad vartodamas fizinį smurtą ar psichinę prievartą verčia vaiką sutikti dalyvauti nusikalstamoje veikoje, ne gydymo tikslais vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias nenarkotines priemones, girtauti, numato, kad vaikas dėl patirtos prievartos sutiks atlikti nurodomus veiksmus, ir šių padarinių nori.

2.2.2. Fakultatyvieji subjektyvieji įtraukimo veikų požymiai

Vaiko įtraukimo nusikalstamų veikų sudėtys nenumato fakultatyviųjų subjektyviųjų požymių – tikslo ir motyvo. Atsižvelgiant į užsienio valstybių patirtį, bei į tai, kad šių požymių įtraukimas į nusikalstamos veikos sudėtį padidina veikos pavojingumą, neatmetama galimybė vieną iš šių požymių įtraukti į vaiko įtraukimo sudėtis.

Tikslas bei motyvas priskiriami prie subjektyviųjų nusikalstamos veikos požymių. Kadangi jie yra fakultatyvūs, jų konstatavimas kaltininko veikoje ir įrodinėjimas galimas, jei jie

---

²¹⁷ Rusijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. gegužės 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 72-АП/16-9; Rusijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 45-АП/16-8.

yra įtvirtinti baudžiamojo įstatymo konkretaus straipsnio dispozicijoje. Pažymėtina, kad kaltininkas darydamas nusikalstamą veiką kiekvieną kartą turi tam tikrų tikslų ar motyvų, tačiau veikos kvalifikavimui teisiškai yra reikšmingi tik numatyti veikos sudėtyje. Baudžiamosios teisės doktrinoje motyvas kaip nusikalstamos veikos požymis apibūdinamas kaip kaltininko paskata, priežastis padaryti veiką, o tikslas – kaip konkretaus rezultato siekimas²¹⁸.

BK 159, 160, 161 straipsniai nusikalstamų veikų padarymą nesieja su kaltininko tam tikrais tikslais ar motyvais. Tą patį numato ir Lenkijos BK 208 straipsnis. Tuo tarpu Rusijos BK 150 straipsnio 4 dalis numato alternatyvius vaiko įtraukimo į nusikalstamą veiką kvalifikuojančius požymius - tikslą ir motyvą. Šios valstybės BK 150 straipsnio 4 dalies dispozicijoje nurodomas kaltininko tikslas – siekiant įtraukti vaiką į organizuotą grupę, ar į vieno sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo darymą. Kaip alternatyva nurodoma, jog vaikas gali būti įtrauktas į nusikalstamą veiką dėl politinių, ideologinių, rasinių, tautinių, religinės ar socialinės neapykantos motyvų. Vertinant tikslą kaip nusikalstamos veikos požymį Rusijos autoriai pažymi, jog toks įstatymų leidėjo žingsnis įtvirtinti kvalifikuojantį veiką požymį – tikslą įtraukti vaiką į organizuotą grupę, sukelia problemų dėl BK normų konkurencijos, kadangi be 150 straipsnio, Rusijos BK yra keli straipsniai (208, 209, 210 str.) numatantys baudžiamąją atsakomybę už dalyvavimą organizuotoje grupėje bei asmenų įtraukimą į ją²¹⁹. Taikant kitą požymį - motyvą, Rusijos teismai nesusiduria su panašiais sunkumais²²⁰. Rusijos literatūroje pažymima, kad šių kvalifikuojančių požymių įtraukimas siejamas su veikos didesniu pavojingumu²²¹. Tačiau kartu pastebima, kad Rusijoje vaiko įtraukimas į nusikalstamą veiką dažniausiai kvalifikuojamas būdent pagal dalį, numatančią tikslą bei motyvą kaip kvalifikuojančius požymius²²². Tokiu būdu pripažįstama, kad vaiko įtraukimas į nusikalstamą veiką yra pavojingas, tik tuomet kai jis pasireiškia dalyvavimu organizuotoje grupėje, sunkaus ar

---

²¹⁸ Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius, 2006, p. 411-414.

²¹⁹ Пудовочкин, Ю.Е. *Ответственность за преступления против несовершеннолетних по российскому уголовному праву*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, с. 119.

²²⁰ Rusijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 69-АПУ16-2; Rusijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 47-УД16-8.

²²¹ Пудовочкин, Ю.Е., *op. cit.* c., 100-130.

²²² Rusijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 56-АПУ15-30; Rusijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 5-АПУ14-55.

labai sunkaus nusikaltimo daryme, dėl politinių, ideologinių, rasinių, tautinių, religinės ar socialinės neapykantos motyvų.

Ekspertams buvo pateiktas prašymas pateikti požymius didinančius veikos pavojingumą, kuriais galima papildyti vaiko įtraukimo į nusikalstamą veiką, girtavimą ar vaistų vartojimą sudėtis. Visi ekspertai pritarė, kad į šias sudėtis reikia įtraukti papildomus požymius. Vienbalsiai pritariama vaiko įtraukimo į sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo padarymą požymio atsiradimui BK 159 straipsnio dispozicijoje. Ekspertas Nr. 2 nurodė, kad būtina suformuluoti aiškesnius padarinius, kurie informatyviai rodytų pavojingesnį nusikalstamą pobūdį. Ekspertas Nr. 3 pažymėjo, kad reikėtų įvertinti padarinių sunkumą, kaip padarytų nusikalstamų veikų, taip ir vaiko fizinei ar/ir psichinei būklei. Ekspertų nuomonei, jog į vaiko įtraukimo sudėtis reikia įtraukti papildomus didesnį pavojingumą rodančius požymius, pritariama.

Nusikalstamos veikos motyvas ar tikslas įtraukiamas į nusikalstamų veikų sudėtis apeliuojant į didesnį veikos pavojingumą. Siūlytina BK 159 straipsnyje baudžiamąją atsakomybę nustatyti už vaiko įtraukimą tik į sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo darymą, arba šį požymį įtraukti kaip kvalifikuojantį. Tokios nurodytos veikos įtvirtinimas realiai atitiktų jai keliamą tikslą – apsaugoti vaiką nuo neigiamos ir pavojingos socialinės aplinkos.

3. Vaiko įtraukimo kaip nusikalstamos veikos atribojimas nuo panašių administracinių nusižengimų ir kitų nusikalstamų veikų

Valstybėje socialiniai santykiai yra reguliuojami teisės normomis. Būtent jos nustato konkrečias elgesio taisykles, todėl jas pažeidęs asmuo yra traukiamas teisinėn atsakomybėn. Kitaip tariant, socialinės teisinės normos sukuria pagrindą teisinės atsakomybės atsiradimui. Asmuo, turintis laisvę pasirinkti atitinkamoje situacijoje savo veikimo būdą, kartu privalo ir atsakyti už netinkamą savo elgesį. Tokiu būdu atsiranda teisinė atsakomybė, susidedanti iš „pareigos veikti pagal pageidautino visuomenėje elgesio modelį ir pareigos atsakyti už savo veiksmų padarinius“²²³. Įtvirtinant teisinę atsakomybę už tam tikrų taisyklių pažeidimus, svarbu numatyti tos atsakomybės griežtumą, tai yra atsakomybės rūšį, bei jos ribas.

Šiuo metu tinkamas teisinės atsakomybės nustatymas priklauso nuo teisės pažeidimo priskyrimo atitinkamai teisės šakos reguliavimo sričiai. Kiekviena teisės šaka numato konkrečius teisinius instrumentus, kuriuos panaudoja kaip reakciją į teisės normų pažeidimus²²⁴. Dėl teisinių santykių nuolatinės kaitos ir tobulėjimo tam tikras teisės pažeidimas gali būti vertinimas iš kelių teisės šakų pozicijų. Taip yra todėl, kad kiekvienas teisės pažeidimas, kad ir kokios teisės šakos reguliavimo sričiai priklausytų, yra netapatus pažeidimui aprašytam kodifikuotoje teisėje, be to, įstatymų leidėjas uždrausdamas ir bauddamas už visuomenei žalingą elgesį negali numatyti visų galimų teisės normos pažeidimo atvejų²²⁵. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje byloje yra paminėjęs, kad „nepritartina praktikai, kai įvairūs tarpusavyje kylantys konfliktai ir ginčai dirbtinai kriminalizuojami kaltinant vieną iš konfliktuojančių pusių, neanalizuojant, ar pakankamas padarytų veiksmų pavojingumas, neįvertinant kitų teisės šakų normų veiksmingumo atkuriant pažeistas teises“²²⁶. Tokiu būdu atitinkamas neteisėtas elgesys tiesiog „pritempiamas“ prie uždraustos veikos sudėties taikant griežčiausią valstybės prievartos priemonę – baudžiamąją atsakomybę. Pastaruoju metu pastebima tendencija, kad vis dažniau kriminalizuojamos veikos

---

²²³ Baublys, L. et al. *Teisės teorijos įvadas*. Vilnius: Mes, 2012, p. 468.

²²⁴ Hryniewicz-Lach, E. *Kara kryminalna w świetle Konstytucji RP*, Warszawa: C.H. Beck, 2015, s. 49.

²²⁵ Lenkijos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 29 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. I KZP 8/9 (OSNKW 2009, Nr. 8, poz. 61).

²²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2011 m. spalio 20 d. nutartis Nr. 2K-P-267/2011.

priklausančios kitos teisės reguliavimo sričiai. O. Fedosiuk šį reiškinį įvardija kaip dirbtinę kriminalizaciją²²⁷.

Tiek baudžiamosios teisės teorijoje, tiek teismų praktikoje pripažįstamas baudžiamosios teisės subsidiarus veikimas. Pripažįstama, kad ne bet kokia neteisėta veika turi būti vertinama kaip nusikalstama. Baudžiamoji atsakomybė demokratinėje visuomenėje turi būti suvokiama kaip kraštutinė, paskutinė priemonė (*ultima ratio*), naudojama saugomų teisinių gėrių, vertybių apsaugai tais atvejais, kai švelnesnėmis priemonėmis tų pačių tikslų negalima pasiekti²²⁸. Vokietijos mokslininkai nagrinėdami *ultima ratio* principą kaip baudžiamosios atsakomybės taikymo pagrindą, pažymi, jog šio principo veikimą lemia saugomų gėrių svarba²²⁹ bei pasirinktų apsaugos priemonių atitikimas pažeidimo sunkumui²³⁰.

Kriminalizuojant veikas, būtina atsakyti į klausimą, ar proporcinga numatyti būtent baudžiamąją atsakomybę už konkretų priešingą teisei poelgį? Vokietijos Konstitucinis Teismas dar 1975 metais yra nurodęs, kad baudžiamoji teisė dėl savo represinio stipriai asmens teisės ir laisvės suvaržančio pobūdžio turi veikti tik išimtiniais atvejais. Tokiais atvejais asmens poveikio būdų griežtumas turi būti adekvatus saugomo teisinio gėrio pažeidimo sunkumui²³¹. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad vadovaujantis proporcingumo principu įstatymų leidėjui suteikiama teisė bei pareiga numatyti kriterijus, pagal kuriuos atitinkamas elgesys užtrauks labiausiai tą situaciją atitinkančią atsakomybę, pradedant nuo civilinės, drausminės, administracinės ir baigiant baudžiamąja. Tie kriterijai turėtų būti aiškiai ir nedviprasmiškai apibrėžti bei išplaukti iš nurodytų teisinių santykių turinio, kadangi kiekviena

---

²²⁷ Fedosiuk, O. *Dirbtinis kriminalizavimas kaip teisinės praktikos patologija*. Vilnius: Teisės apžvalga, 2016, Nr. 2 (14), p. 28-47.

²²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2011 m. spalio 20 d. nutartis Nr. 2K-P-267/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2011 m. gegužės 24 d. nutartis Nr. 2K-262/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. balandžio 20 d. nutartis Nr. 2A-7-2/2010; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. rugsėjo 27 d. nutartis Nr. 2K-383/2011.

²²⁹ Roxin, C. *Strafrecht: Allgemeiner Teil I: Grundlagen, Der Aufbau der Verbrechenslehre*. Aufl. 4. München: C.H. Beck, 2006, s. 45; Stratenwerth, G. *Strafrecht: Allgemeiner Teil I: die Straftat*. Aufl. 4. Köln, 2000, s. 40.

²³⁰ Arnold, J. *Menschengerechtes Strafrecht. Festschrift für Albin Eser zum 70. Geburtstag*, München, 2005, s. 1335.

²³¹ Vokietijos Konstitucinio Teismo 1975 m. vasario 25 d. sprendimas Nr. BVerfGE 39.

teisės šaka reguliuoja tik jai būdingus, specifinius santykius²³². Įstatymo leidėjo atsakomybės rūšies pasirinkimas, nors pripažįstamas diskreciniu, turi būti paremtas bendraisiais proporcingumo ir ultima ratio principais. Verta paminėti O. Fedosiuko mintį, kad „svarbiausias baudžiamųjų įstatymų kokybės rodiklis turėtų būti aiškumas, koks konkrečiai nusikalstamas elgesys kriminalizuojamas, neabejotinas šio elgesio pavojingumas ir tikras įsitikinimas, kad į jo definiciją neįtraukta to, ko nesiekama kriminalizuoti“²³³.

Konstitucinis Teimas nagrinėdamas baudžiamosios ir administracinės atsakomybės takoskyrą pažymėjo, jog tarp administracinės ir baudžiamosios teisinės atsakomybės yra nemažai panašumų, bet yra ir esminių skirtumų. Teismas pagrindiniais skirtumais įvardijo nevienodą veikos pavojingumą bei veiką atlikusio asmens patraukimo administracinėn arba baudžiamojon atsakomybėn padarinius²³⁴. Teisinėje literatūroje pažymima, kad administracinis nusižengimas turi būti traktuojamas kaip mažiau pavojingas, bet vis vien uždraustos veikos, už kurias nustatomos švelnesnės sankcijos²³⁵.

A. Dambrauskienė pažymi, kad „pagrindinis ir pirminis šių teisės pažeidimų atribojimas turėtų būti atliekamas įstatymų leidėjui kriminalizuojant konkrečią veiką ir aiškiai įstatyme nubrėžiant ribą tarp nusikalstamos veikos ir administracinio nusižengimo“²³⁶. Deja, šios taisyklės

---

²³² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas Nr. 4/97 „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03 „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr. 8/02-16/02-25/02-9/03-10/03-11/03-36/03-37/03-06/04-09/04-20/04-26/04-30/04-31/04-32/04-34/04-41/04 „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas Nr. 01/04 „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 163² straipsnio (2002 m. liepos 5 d. redakcija) 5 dalies ir šio straipsnio (2003 m. liepos 4 d. redakcija) 6 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

²³³ Fedosiuk, O. *Dirbtinis kriminalizavimas kaip teisinės praktikos patologija*. Vilnius: Teisės apžvalga, 2016, Nr. 2 (14), p. 28-47.

²³⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d., 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimai.

²³⁵ Čaplinskas, A. et al. *Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos*. Teisės problemos, 2004, Nr. 14(46), p. 60.

²³⁶ Dambrauskienė, A. *Ultima ratio principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2017, p. 217.

laikomasi nevisada. ANK specialiojoje dalyje administracinių nusižengimų dėstymas pagal skyrius yra panašus į nustatytą BK. Taip išlaikomas požiūris į administracinius nusižengimus ir nusikalstamas veikas kaip į vienodos prigimties veiksmus, kuriems taikomi vienodi esminiai atsakomybės patraukimo principai (nekaltumo prezumpcija, atsakomybės neišvengiamumo, proporcingumo), nors ir skiriasi šių pažeidimų pavojingumas. Būtent pavojingumo kriterijus kaip baudžiamosios ir administracinės atsakomybių atribojimo pamatas turi būti vertinamas nagrinėjant konkrečias nusikalstamų veikų sudėtis.

Vaiko ir šeimos teisės bei interesai gali būti saugomi ir ginami ne tik baudžiamosiomis priemonėmis, bet ir kitų teisės šakų (konstitucinės, civilinės, administracinės) teisės normose esančiomis priemonėmis. BK 159, 160, 161 straipsniuose apibrėžiamos veikos, kuriomis kėsinama į vaiko teisę būti apsaugotam nuo neigiamos socialinės aplinkos, asmenų įtakos. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse (toliau ir ANK) 72, 76 straipsniuose yra numatyti nusižengimai susiję su tapačios vaiko teisės pažeidimu. Dėl šios priežasties nagrinėjant nurodytas nusikalstamas veikas vaikui ir šeimai kyla problema dėl administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimo.

Teisinėje literatūroje atkreipiamas dėmesys, kad nėra vienos administracinio teisės pažeidimo koncepcijos, kuri be išimčių tiktų visų valstybių teisinėms sistemoms, nes vienoje valstybėje teisės pažeidimas gali užtraukti administracinę atsakomybę, kitoje - baudžiamąją²³⁷. Kadangi administracinės ir baudžiamosios atsakomybės skirtumus lemia ir administracinio teisės pažeidimo bei nusikalstamos veikos prigimtis – šių veikų didesnis ar mažesnis pavojingumas, todėl, atribojant administracinį teisės pažeidimą nuo baudžiamąjį nusižengimą, itin svarbūs tampa šį padidintą ar sumažintą pavojingumą leidžiantys nustatyti kriterijai²³⁸. Dažniausiai pats įstatymų leidėjas konstruodamas nusikalstamų veikų sudėtis numato konkrečius požymius, leidžiančius nusikalstamą veiką atriboti nuo administracinio nusižengimo²³⁹. Šiuos kriterijus pateikia ir teismai aiškindami vienus ar kitus nusikalstamos veikos ir administracinio

---

²³⁷ Čaplinskas, A. et al. *Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos*. Teisės problemos, 2004, Nr. 14(46), p. 57. Tokių pavyzdžių galima rasti ir Lietuvoje. Pavyzdžiui, senajame ATPK 180 straipsnyje buvo numatytas administraciniai teisės pažeidimas – nepilnamečio nugirdymas, tokia pati veika buvo numatyta ir BK 161 str. 2 dalyje. 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojus naujam ANK, šis teisės pažeidimas liko tik BK ir yra laikomas nusikalstama veika.

²³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 13 d. nutartis Nr. 2K-7-76/2012.

²³⁹ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. kovo 24 d. nutartis Nr. 1A-127-245/2016.

nusižengimo požymius²⁴⁰. Veikos pavojingumą lemia objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visuma. Nustatant atsakomybės rūšį už neigiamos įtakos vaikui, jo vystymuisi darymą, padidintą ar mažesnę pavojingumą gali rodyti šių požymių visumą – vaiko amžius, poveikio vaikui būdai²⁴¹, kaltininko veiksmų ypatybes, intensyvumas, trukmė, kilę padariniai ir kitos aplinkybės.

ANK 72 straipsnis numato administracinę atsakomybę už vaiko teisių pažeidimą. Toks abstraktus veikos apibrėžimas gali apimti visų ginamų vaiko teisių pažeidimus. Tokiu atveju ir veikos numatytos į BK XXIII skyriuje formaliai atitiktų ANK 72 straipsnyje minimo vaiko teisių pažeidimo sąvoką. Siekiant atskirti atvejus, kada už vaiko teisės būti apsaugotam nuo neigiamos socialinės aplinkos, teisės į psichinę sveikatą, į sveiką gyvenimo būdą pažeidimą turi būti taikoma administracinė atsakomybė, o kada baudžiamoji, baudžiamosios teisės teorijoje išskiriami tokie veikos pavojingumo požymiai kaip pavojingumo pobūdis ir pavojingumo laipsnis. Pavojingumo pobūdis yra kokybinė nusikalstamos veikos charakteristika, o pavojingumo laipsnis išreiškia kiekybinę nusikalstamos veikos charakteristiką. Tai reiškia, kad pavojingumo pobūdis rodo, koks yra pavojingumas (jo turinys), o pavojingumo laipsnis parodo, kokio dydžio yra šis pavojingumas. Pavyzdžiui, teismai nagrinėdami bylas dėl vaiko teisių pažeidimų, dažniausiai taiko administracinę atsakomybę už vaiko apšaukimą, užgauliojimą necenzūriniais žodžiais, nerimo sukėlimą stipriai beldžiant į duris²⁴². Tokie veiksmai nėra pripažįstami pakankamai pavojingais, kad juos galima būtų laikyti psichine prievarta. Teisinėje literatūroje pripažįstama, kad psichinė prievarta pasireiškianti įvairaus turinio grasinimais, keliančiais baimės jausmą, gali būti analizuojama tik baudžiamosiose bylose²⁴³. Teismų praktika tik patvirtina, kad ne kiekvienas vaiko gąsdinimas ar drausminamojo pobūdžio pastabos nukreipimas jo atžvilgiu gali būti vertinamas per baudžiamosios teisės prizmę. Tuo tarpu fizinės prievartos panaudojimas dažniausiai parodo didesnę pažeidimo pavojingumo pobūdį, o jos intensyvus naudojimas – pavojingumo laipsnį, todėl jos panaudojimas ir panaikina administracinės atsakomybės taikymo galimybę.

---

²⁴⁰ Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė: Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 152, 155.

²⁴¹ Пудовочкин, Ю.Е. *Ответственность за преступления против несовершеннолетних по российскому уголовному праву*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, с. 108.

²⁴² Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. kovo 24 d. nutartis byloje Nr. AN2-272-810/2017; Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. rugpjūčio 10 d. nutartis Nr. AN2-91-870/2017; Šakių rajono apylinkės teismo 2017 m. balandžio 6 d. nutartis Nr. A2-175-630/2017.

²⁴³ Fedosiuk, O. *Psichinės prievartos samprata baudžiamojoje teisėje*. Jurisprudencija. 2001, Nr. 21(13), p. 108.

BK 159 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę už vaiko įtraukimą į nusikalstamą veiką, kas negali būti administracinės teisės reguliavimo objektu. Asmens patraukimas baudžiamojon atsakomybėn už kartu su vaiku atliktą veiką ir administracinės atsakomybės taikymas už vaiko įtraukimą į nusikalstamą veiką būtų nesuderinamas su ne bis in idem principu, kadangi kaltininko veiksmai būtų vertinami du kartus iš skirtingų teisinių pozicijų iš esmės dėl vieno vieningo kaltininko sumanymo – pasitelkiant vaiką palengvinti nusikalstamos veikos padarymą. Šį principą nagrinėję Lenkijos mokslininkai pažymėjo, kad kai asmuo padaro teisei priešingus veiksmus, kurių neapima vienos nusikaltamos veikos sudėtis, turi būti konstatuojamos kelios nusikalstamų veikų sudėtytys. Negalima už vieno asmens vieningu sumanymu atliktus veiksmus taikyti skirtingas atsakomybės rūšis²⁴⁴. Vaiką įtraukti galima tik į nusikalstamą veiką, o ne į administracinį nusižengimą, todėl ir už šią veiką turėtų būti taikoma baudžiamoji atsakomybė. O vaikas sulaukęs amžiaus, nuo kurio gali kilti baudžiamoji atsakomybė, už bendrai su jį įtraukiusiu asmeniu padarytą veiką atsako kaip nusikaltimo bendrininkas. Vaiko įtraukimas į nusikalstamą veiką pagrįstai yra įtvirtintas būtent BK.

Vertinant teisės pažeidimų atbrijimo būtinybę turėtų būti analizuojamos tik BK 160 ir 161 straipsnyje numatytos veikos. Vaiko įtraukimas vartoti vaistus ne gydymo tikslais ir kitas apkvaišinančias medžiagas Lietuvoje užtraukia baudžiamąją atsakomybę, nors realiai veikos pavojingumas gali pasireikšti vaistų ar medžiagų perdavimu vaikui ir jų suvartojimu. Lietuvos Respublikos farmacijos įstatyme vaistas apibūdinamas kaip „vaistinė medžiaga arba jų derinys, pagaminti ir teikiami vartoti, kai atitinka bent vieną šių kriterijų: 1) pasižymi savybėmis, dėl kurių tinka žmogaus ligoms gydyti arba jų profilaktikai; 2) dėl farmakologinio, imuninio ar metabolinio poveikio gali būti vartojamas ar skiriamas atkurti, koreguoti ar modifikuoti žmogaus fiziologines funkcijas arba diagnozuoti žmogaus ligas²⁴⁵. Pagal nurodytą apibrėžimą vaistiniai preparatai, kurių sudėtyje yra narkotinių ar psichotropinių medžiagų, nėra nurodytos veikos dalyku. Vaistai, kurių sudėtyje yra šių medžiagų, yra nepilnamečio lenkimo vartoti narkotines ar psichotropines medžiagas (BK 264 str. 2 d.), sudėties požymis. Teismų praktikos pavyzdžių šiuo klausimu rasti nepavyko. Tačiau žiniasklaidoje buvo detalai aptartas atvejis, kai vaikų darželio auklėtojos padėjėja sugirdė neramiam vaikui raminančių vaistų. Vaistų sudėtyje buvo

---

²⁴⁴ Kardas, P. *Problem reakcji na tzw. czyny przepolowione w świetle ciągłości popelnienia przestępstwa, konstrukcji idealnego zbiegu czynów karalnych oraz zasady ne bis in idem*. Prokuratura i prawo, 2018, Nr. 3, s. 34; Radecki, W. *Odpowiedzialność za przestępstwa, wykroczenia i delikty administracyjne w prawie polskim, czeskim i słowackim*. Prokuratura i prawo, 2017, Nr. 10, s. 18-44.

²⁴⁵ Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymas. Valstybės žinios, 2006, Nr. 78-3056.

psichotropinė medžiaga – klonazepamas, todėl buvusi auklėtojos padėjėja nuteista už mažamečio lenkimą vartoti narkotines ar psichotropines medžiagas. Kauno apylinkės teismas pripažino, kad tokiais savo veiksmais ji lenkė ir pratino mažametį vaiką ne gydymo tikslais vartoti psichotropines medžiagas²⁴⁶. Tad raminančių vaistų davimas vaikui ir jų suvartojimas negali būti vertinamas BK 160 straipsnio kontekste.

Vaiką galima įtraukti ir į Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytų medžiagų vartojimą. Šis įstatymas numato, kad tam tikros dopingo medžiagos – tai organizmo fizinę ir psichinę veiklą skatinančios ar slopinančios medžiagos. Jomis pripažįstami: anaboliniai androgeniniai steroidai; augimo hormonas; augimo hormono išsiskyrimą skatinančios medžiagos, turinčios poveikį raumenų, sausgyslių ar raiščių baltymų sintezei (degradacijai), vaskuliarizacijai, energijos panaudojimui, regeneracijos gebėjimams ar skaidulų tipo pasikeitimui; eritropoezę skatinančios medžiagos²⁴⁷. Šių medžiagų platinimas nepilnamečiams užtraukia baudžiamąją atsakomybę pagal BK 276² straipsnį²⁴⁸. ANK 69 straipsnyje numatyta administracinė atsakomybė už dopingo medžiagų gaminimą, perdirbimą, įgijimą, laikymą, gabenimą ar siuntimą nedideliais kiekiais be tikslo šias medžiagas platinti. Dopingo medžiagų kiekis bei platinimo tikslas yra pagrindiniai kriterijai atskiriant administracinį nusižengimą nuo nusikalstamų veikų, susijusių su dopingo medžiagų perdavimu vaikui.

BK 160 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalyku gali būti kitos apkvaišinančios medžiagos. Tai raminantys, stimuliuojantys augalai, stipriai veikiančios medžiagos, kitos bet kokį apkvaišinimą sukeliančios buityje esančios medžiagos, tokios kaip gumos klijai ar įvairūs chemikalai, parfumerijos, skalbimo, valymo ir kitos priemonės, kurios nėra įtrauktos į narkotinių ar psichotropinių medžiagų sąrašą²⁴⁹. Pavyko rasti tik vieną atvejį, kai asmuo buvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 160 straipsnį. *Vienoje byloje asmuo buvo kaltinamas tuo, kad įtraukė vaikus vartoti apkvaišinančias nenarkotines priemones, t. y. jis nuo 2009 m. liepos mėnesio iki 2010 sausio mėnesio pabaigos esančiame miške ne gydymo tikslais davė uostyti*

---

²⁴⁶ 15min.lt. *Nuteista mažametį apnuodijusi Kauno darželio darbuotoja, moteris iki šiol neigia kaltę.* [žiūrėta 2018 m. spalio 27 d.] <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimaiirnelaimes/nuteista-mazameti-apnuodijusi-kauno-darzelio-aukleteja-moteris-iki-siol-neigia-kalte-59-1050622>.

²⁴⁷ Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatymas. TAR, 2015, Nr. 7406.

²⁴⁸ BK 276² straipsnio dispozicijoje numatyta: „tas, kas platino ne gydymo tikslais Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytas medžiagas nepilnamečiams, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų“.

²⁴⁹ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. sausio 6 d. „*Isakymas dėl narkotinių ar psichotropinių medžiagų sąrašų patvirtinimo*“. Valstybės žinios, 2000, Nr. 4-113.

apkvaišinantį poveikį turinčius „Monolit“ klizus vaikams²⁵⁰. Šiuo atveju buvo pažeista vaikų teisė būti apsaugotiems nuo neigiamo socialinio poveikio, šis nusikaltimas buvo kaip etapas kitų nusikaltimų atlikimui, nurodyta veika kvalifikuota iš sutapties su seksualiniais prievartavimais, todėl šiuo atveju nekyla abejonių dėl kaltininko veiksmų pavojingumo. Tačiau kai vaiko įtraukimas vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias medžiagas nėra susijęs su kitomis nusikalstamomis veikomis, BK 160 straipsnyje numatytos veikos pavojingumas yra pernelyg menkas, kad už jos padarymą būtų taikoma griežčiausia atsakomybė, todėl siūlytina, šią veiką dekriminalizuoti, arba įtraukti papildomus požymius didinančius veikos pavojingumą, pavyzdžiui, tikslą pasinaudoti apsvaigusiu vaiku, intensyvaus fizinio smurto ar psichinės prievartos panaudojimą ir pan.

Daugiausiai klausimų kyla atibojant BK 161 straipsnyje numatytas veikas nuo ANK 76 straipsnyje esančio administracinio nusižengimo. Baudžiamąją atsakomybę užtraukia vaiko nugirdymas bei vaiko įtraukimas į girtavimą, administracinę – alkoholinių gėrimų perdavimas jaunesniam negu 20 metų asmeniui. Čia galima išvelgti keletą probleminių atibojimo aspektų.

Pirmiausiai, vaiko įtraukimas girtauti apima kaltininko aktyvius veiksmus, kurie gali pasireikšti alkoholinių gėrimų vaikui nupirkimu, pavaišinimu, kas iš pirmo žvilgsnio atitinka administracinio nusižengimo požymius (ANK 76 str.). Pažymėtina, kad ne tik Lietuvoje yra toks painus reguliavimas. Pavydžiui Lenkijoje iki 2001 metų, kai buvo priimtas įstatymo „Dėl visuomenės blaivybės skatinimo ir pasipriešinimo alkoholizmui“ (pl. - *ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*) pakeitimas²⁵¹, vaiko įtraukimas girtauti buvo pripažįstamas tik teisės nusižengimu²⁵². Dabar Lenkijoje, kaip ir Lietuvoje, vaiko įtraukimas girtauti užtraukia baudžiamąją atsakomybę, o alkoholinio gėrimo nupirkimas vaikui – administracinę atsakomybę. Todėl ir šioje šalyje kyla šių teisės pažeidimų atibojimo poreikis.

Lietuvoje administracinė atsakomybė gresia už svaigiųjų gėrimų perdavimą ne tik vaikui, bet vyresniam, 20 metų nesulaukusiam, jaunuoliui. Tokiu būdu susiduriama su teisiniu reguliavimu, kai administracinėmis priemonėmis nustatoma platesnė asmens apsauga nuo

---

²⁵⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. vasario 29 d. nutartis Nr. 1A-257/2012.

²⁵¹ Lenkijos Respublikos įstatymas „Dėl visuomenės blaivybės skatinimo ir pasipriešinimo alkoholizmui“. Seimo kanceliarija, 1982. [žiūrėta 2018 m. spalio 25 d.] <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:0vkvf9kxyguYJ:prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19820350230/U/D19820230Lj.pdf+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-b-ab>.

²⁵² Sawicki, J. *Odpowiedzialność nieletnich za przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe*. Wrocław: Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, 2012, s. 308–309.

neigiamos socialinės aplinkos nei baudžiamojoje teisėje. Atribojant nurodytus pažeidimus, nurodoma, kad vaiko įtraukimo girtauti sudėtis reikalauja kaltininko veiksmų sistemingumo požymio bei pavojingų padarinių kilimo – vaiko nuolatinio alkoholinių gėrimų vartojimo²⁵³.

Lenkijoje laikomasi pozicijos, kad kiekvienas įtraukimo būdas turi būti vykdomas sistemingai, periodiškai, kiekvienas atvejis turi būti laiko atžvilgiu labai nenutolęs vienas nuo kito, kadangi pagrindinis kaltininko tikslas yra įpratinti vaiką vartoti alkoholį, padaryti jį priklausomu nuo alkoholio²⁵⁴. Lenkijoje dar 1976 metais atribojant vaiko įtraukimo girtauti sudėtį nuo panašaus pobūdžio administracinės teisės pažeidimo, šios valstybės Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, jog be sistemingumo požymio pagrindinis atribojimo kriterijus yra žalingų padarinių atsiradimas – faktinis vaiko priklausomumas nuo alkoholio²⁵⁵. Rusijoje atribojant BK 151¹ straipsnyje numatytą veiką – vaiko įtraukimą į sistemingą alkoholinių gėrimų vartojimą nuo Administracinių teisės pažeidimo kodekso 6.10 straipsnyje numatyto administracinio teisės pažeidimo – vaiko įtraukimo į alkoholinių gėrimų vartojimą, irgi pasitelkiamas sistemingumo požymis, kuris tiesiogiai įtrauktas į nurodytos nusikalstamos veikos sudėtį²⁵⁶.

Lietuvoje, kaip ir kaimyninėse valstybėse, reikalaujama sistemingumo požymio, nurodant, kad vaikui duoti gerti alkoholinius gėrimus reikia ne mažiau kaip tris kartus²⁵⁷. Tačiau Lenkijos Aukščiausiasis Teismas pažymi, kad esant ypatingoms aplinkybėms, pavyzdžiui, kai vaikas gydomi nuo alkoholizmo, ir vienkartinis kaltininko veiksmas, susijęs su vaiko įtraukimo girtauti būdo panaudojimu, gali sukelti tokį poveikį vaiko sveikatai bei psichikai, kad kils realus

---

²⁵³ Fedosiuk, O. et al. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis (Pirmoji knyga)*. Vilnius: Justitia, 2013, p. 221.

²⁵⁴ Lenkijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1976 m. birželio 9 d. nutarimas Nr. VI KZP 13/75 „Teismų praktikos gairės dėl baudžiamosios teisinės šeimos apsaugos“. [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 20 d.] http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:zfaO3CN7Pc0J:www.boz.org.pl/wp/kalisz/wytyczne_sn_1976.pdf+&cd=2&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-b-ab; Gdanskio apeliacinio teismo II Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 23 d. nutartis Nr. II AKa 236/15.

²⁵⁵ Abramavičius, A. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 215.

²⁵⁶ Рыдченко, К., Д. *Особенности документирования вовлечения несовершеннолетних в совершение антиобщественных действий*. Воронеж: Вестник Воронежского института МВД России, 2017, Nr. 4, с. 66-72.

²⁵⁷ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 8 d. nutartis Nr. N1-109-309/2014.

pavojus įpratinti vaiką vartoti alkoholį ar padaryti jį priklausomą²⁵⁸. Manytina, kad vaiko įtraukimo girtauti sudėtyje tiek Lietuvoje (BK 161 str. 1 d.), tiek Lenkijoje (Lenkijos BK 208 str.) tiesiogiai neįtvirtinus sistemingumo požymio, jį kaip vertinamąjį požymį įtvirtina teismų praktika, todėl jo supratimas ir turinys gali keistis priklausomai nuo bylos aplinkybių, kas ypač pastebima analizuojant Lenkijos teismų nutartis. Dėl šios priežasties jo vertėtų išvis atsisakyti, kadangi jis nors ir formaliai turėtų didinti veikos pavojingumą, iš tikrųjų, tik nurodo į kaltininko veiksmų tęstinumą.

Kaltininko tyčios kryptingumas irgi gali padėti atriboti vaiko įtraukimo girtauti veiką nuo alkoholinių gėrimų perdavimo jaunesniam nei 20 metų asmeniui administracinio nusižengimo. Iš kaltininko veiksmų pobūdžio, naudojamų įtikinimo būdų (apgaulė, grasinimai, fizinis smurtas), jų intensyvumo bei trukmės, vaiko ir kaltininko tarpusavio santykių, didelio alkoholinių gėrimo kiekio, siūlomų vartojimui gėrimų turinės etilo alkoholio koncentracijos²⁵⁹ galima nustatyti, ar kaltininkas nori vaiką įpratinti nuolat vartoti alkoholinius gėrimus. Teismų praktikos dėl BK 161 straipsnio 1 dalies taikymo nėra, todėl sunku pateikti daugiau kriterijų, parodančių kaltininko tyčią įpratinti vaiką girtauti. Tokia situacija parodo didelį vaiko įtraukimo girtauti latentškumą.

Ekspertai nurodė kelis atribojimo kriterijus. Ekspertas Nr. 2 kaip pagrindinį atribojimo kriterijų įvardijo ultima ratio principą. Veikos pobūdis, intensyvumas, trukmė, keliamas pavojus, kaltininko tyčios kryptingumas, pasak šio eksperto, padeda atskirti vaiko įtraukimą nuo panašių administracinių nusižengimų. Ekspertas Nr. 1 ir Nr. 3 pateikia vaiko įtraukimo girtauti ir ANK 76 straipsnyje numatyto nusižengimo atribojimo požymius, nurodydami, jog ANK 76 str. numatytas administracinis nusižengimas apima situacijas, kai asmuo paties vaiko prašymu perduoda alkoholinius gėrimus, o baudžiamoji atsakomybė už vaiko įtraukimą girtauti taikoma, kai konstatuojamas kaltininko tikslinis poveikis vaikui. ANK 76 straipsnis apima tik alkoholinių gėrimų nupirkimą ar kitokį perdavimą, bet jų vartojimą. Pritartina tokiems ekspertų pateiktiems atribojimo kriterijams.

Kita veika - vaiko nugirdymas kaip nusikalstama veika buvo traktuojama dar esant tarybiniam baudžiamajam kodeksui. BK 241 straipsnio 2 dalyje buvo numatyta baudžiamoji

---

²⁵⁸ Lenkijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 17 d. nutartis Nr. II KK 77/14; Lenkijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 14 d. nutartis Nr. I CSK 465/06.

²⁵⁹ Pavyzdžiui, Lenkijoje vaiko įtraukimas girtauti užtraukia baudžiamąją atsakomybę už alkoholinių gėrimų, kurių turinė etilo alkoholio koncentracija viršija 0,5 procento, perdavimą vaikui. Ši riba yra vienoda ir konstatuojant administracinį nusižengimą.

atsakomybė už nepilnamečio nugirdymą²⁶⁰. 2003 metais įsigaliojus naujam BK ši veika buvo perkelta į 161 straipsnio 2 dalį. Tačiau tuo pačiu metu ATPK 180 straipsnyje buvo numatytas analogiškas administracinės teisės pažeidimas²⁶¹. Tokiu būdu daugiau nei dešimtmetį buvo susidariusi situacija, kai tiek nusikalstama veika, tiek administracinės teisės pažeidimas buvo apibrėžiamas vienodais požymiais, tačiau už jų padarymą grėsė skirtingos teisinės pasekmės. Teismų praktikoje šių normų kolizija buvo sprendžiama nurodant, kad „nors atsakomybė dėl vaiko nugirdymo nustatyta tiek BK 161 straipsnio 2 dalyje, tiek ATPK 180 straipsnyje, pagal ATPK 9 straipsnio 2 dalies nuostatas administracinė atsakomybė už šiame kodekse numatytus teisės pažeidimus atsiranda, jeigu savo pobūdžiu šie pažeidimai neužtraukia baudžiamosios atsakomybės. Taigi vadovaujantis šia ATPK nuostata, reikalaujančia atsizvelgti į konkrečios veikos pobūdį, galima spręsti baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atirbojimo klausimus“²⁶².

Teismai taikydami administracinę atsakomybę pagal ATPK 180 straipsnį už vaiko nugirdymą kaip būtiną teisės pažeidimo požymį nurodydavo aktyvius kaltininko veiksmus siekiant apsvaiginti vaiką svaigiaisiais gėrimais. Pavyzdžiui, vienoje byloje teismas nustatė, jog „nepilnametė su pilnamečiu U. G. alkoholį vermutą „Martini“ vartojo savanoriškai, niekieno neverčiama. Byloje nėra jokių duomenų, kurie patvirtintų, kad U. G. būtų skatinęs nepilnametę vartoti alkoholinius gėrimus²⁶³“. Ši taisyklė buvo pakartota kitoje byloje, kurioje teismas pažymėjo, kad „nėra abejonių, jog V. M. vartojo alkoholinius gėrimus kartu su nepilnametėmis, to neneigia ir pats V. M.. Tačiau pagal ATPK 180 straipsnio dispoziciją administracinę atsakomybę užtraukia ne bet kokie, bet aktyvūs, valingi veiksmai, kuriais nepilnametis asmuo yra skatinamas vartoti alkoholinius gėrimus. Tuo tarpu byloje iš įrodymų visumos matyti, jog alkoholinio gėrimo butelį su savimi atsinešė pačios nepilnametės, kurios paprašė V. M. leisti jį išgerti šio automobilyje, V. M. leido, bet tuo pačiu kartu su nepilnametėmis vartojo jų atsineštą alkoholinį gėrimą. Taigi, jau iki susitikimo su V. M. nepilnametėms buvo susiformavęs ketinimas

---

²⁶⁰ Bieliūnas, E. et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 296.

²⁶¹ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Vyriausybės žinios, 1985, Nr. 1-1, negaliojantis nuo 2017-01-01.

²⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. gegužės 14 d. nutartis Nr. 2K-250/2013.

²⁶³ Kauno apygardos teismo 2013 m. gruodžio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. ATP-1349-383/2013.

*girtauti, nenustatyta, kad V. M. kokia nors forma būtų skatinęs nepilnametes vartoti alkoholinius gėrimus*²⁶⁴“.

Baudžiamoji atsakomybė pagal BK 161 str. 2 dalį taikoma už analogiškus kaltininko veiksmus. Vaiko nugirdymą sudaro tokie suaugusio asmens veiksmai, kuriais vaikas skatinamas gerti alkoholinius gėrimus ir dėl to jis pasigeria. Būtina nustatyti, kad vaikas svaigiuosius gėrimus gėrė dėl to, kad buvo skatinamas ar verčiamas tai daryti ir vartodamas svaigiuosius gėrimus apsvaigo. *Baudžiamojoje byloje teismas pripažino, jog kaltininkas pasirūpindamas alkoholiniais gėrimais, suteikdamas savo butą kaip vietą vartoti alkoholį, siūlydamas nepilnamečiams gerti alkoholinius gėrimus bei pats kartu su jais vartodamas alkoholį, neabejotinai suprato, kad tokiais veiksmais skatina nepilnamečius vartoti alkoholinius gėrimus, numatė, kad juos nugirdys, ir to norėjo*²⁶⁵. Nors tuo metu už vaiko nugirdymą galėjo būti taikoma ir administracinė, ir baudžiamoji atsakomybė, teismas atmetė galimybę kaltininko veiką traktuoti kaip administracinės teisės pažeidimą, nurodydamas, kad *tai, jog kaltininkas veikos padarymo metu tik neseniai buvo sulaukęs pilnametystės, kad girtumas buvo nustatytas M. M., M. K. ir N. Ž., kurie yra jo draugai, nesudaro pagrindo jo veiksmus vertinti kaip administracinę teisės pažeidimą, numatytą ATPK 180 straipsnyje. Atsižvelgęs į kaltininko asmenybę, į tai, kad nepilnametė nukentėjusioji buvo girdoma alkoholiu, siekiant susilpninti jos savikontrolę, kad ji dėl savo būsenos (dėl girtumo) negalėtų suprasti su ja atliekamų veiksmų reikšmės ir tokiems veiksams pasipriešinti, t. y. turint tikslą, pažeidžiant žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvę ir neliečiamumą, su ja lytiškai santykiuoti, teismas nuteistajam U. J. už vaiko nugirdymą taikė baudžiamąją atsakomybę, pagal BK 161 straipsnio 2 dalį*²⁶⁶.

Esant tokiam paraleliniam reguliavimui asmuo galėjo būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už vaiko nugirdymą tais atvejais, kai buvo konstatuojamas didesnis kaltininko veiksmų pavojingumo pobūdis. Teismai atsižvelgdavo į kaltininko asmenybę, jo padarytų nusikalstamų veikų skaičių²⁶⁷, į tai, kad nepilnamečiai buvo nugirdomi turint tikslą pažeidžiant žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvę ir neliečiamumą tenkinti seksualinius poreikius²⁶⁸, į

---

²⁶⁴ Vilniaus apygardos teismo 2014 m. birželio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. ATP-597-92/2014.

²⁶⁵ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. sausio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-23-185/2017.

²⁶⁶ *Ibid.*

²⁶⁷ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 8 d. nutartis Nr. N1-109-309/2014.

²⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. gegužės 14 d. nutartis Nr. 2K-250/2013.

nukentėjusiojo amžių (12-14 metų), išgerto alkoholio kiekį (0,7 litro butelis brendžio), į faktą, kad vaikas stiprius alkoholinius gėrimus vartojo pirmą kartą²⁶⁹. Tai reiškia, kad jeigu kaltininko veiksmai pasireiškėdavo tik vaiko nugirdymu, be jokių papildomų veiksmų atlikimo ar paslėptų siekių įgyvendinimo, teismai turėjo taikyti administracinę atsakomybę už vaiko nugirdymą.

Minėtą normų konkurenciją išsprendė naujo ANK priėmimas, kuriame neliko nepilnamečio nugirdymo nusižengimo. Tačiau tokiu būdu nepriklausomai nuo veikos pavojingo pobūdžio, vaiko nugirdymas šiuo metu užtraukia griežčiausią teisinę atsakomybę. Manytina, kad įstatymų leidėjas šiuo atveju turėjo pasielgti kitaip. Atsižvelgiant į tai, kad dažniausiai vaikas pavartoja alkoholinių gėrimų ir apsvaigsta būdamas artimųjų rate²⁷⁰, su tėvais, broliais, seserimis, draugais, vaiko nugirdymas yra buitinio pobūdžio teisės pažeidimas, dažniausiai susijęs su konkrečiomis nepavojingomis aplinkybėmis, o pavojingumą įgauna tik esant specialioms sąlygoms, ir nėra orientuotas į didelės žalos vaikui padarymą, vaiko nugirdymą reikėtų laikyti administraciniu nusižengimu.

Apibendrinant skyrių galima padaryti išvadą, kad ne tik Lietuvoje susiduriama su nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai atribojimo nuo administracinių nusižengimų problema. Teismai atskirdami atvejus, kada taikyti atitinkamos rūšies teisinę atsakomybę vadovaujasi proporcingumo ir ultima ratio principais, ypač vertindami teisės pažeidimo pavojingumo pobūdį bei laipsnį. BK 159, 160 ir 161 straipsniuose numatytų veikų pavojingumas tiesiogiai priklauso nuo tam tikrų aplinkybių buvimo. Teismų praktikoje kaltininko veiksmų pobūdis, sistemingumas, intensyvumas, trukmė, kaltininko tyčios kryptingumas, padarytų nusikalstamų veikų skaičius, teisės pažeidimo padarymo tikslas ir motyvai, kilę padariniai, vaiko ir kaltininko tarpusavio santykiai, vaiko amžius, didelis alkoholinių gėrimo kiekis ir kitos didesnę veikos pavojingumą rodančios aplinkybės padeda atskirti nusikalstamą veiką vaikui ir šeimai nuo administracinio nusižengimo. Kai kaltininko veika neapima didesnę pavojingumą lemiančių požymių, pirmenybė turi būti suteikiama administracinės teisės normoms. Nusikalstamos veikos vaiko įtraukimo vartoti vaistus ir kitas apkvaišinančias medžiagas bei vaiko nugirdymas dėl jų mažo

---

²⁶⁹ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 6 d. nutartis Nr. 1A-451-519/2013.

²⁷⁰ Pavyzdžiui, Lenkijoje atliktų tyrimų metu, buvo nustatyta, kad vaikas pirmą kartą pavartoja alkoholį paskatintas tėvų – 70 procentų atvejų, kitų giminaičių – 20 procentų, kitų asmenų - tik 10 procentų atvejų. Ratajczak, A. *Przestępstwa przeciwko rodzinie, opiece i młodzieży w systemie polskiego prawa karnego*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1980, s. 154-155.

pavojingumo turėtų būti dekriminalizuotos. Nusikalstamos veikos vaikui ir šeimai nuo kitų panašių nusikalstamų veikų atibojamos pagal sudėties požymius.

IŠVADOS

Apibendrinant mokslinę literatūrą, galiojančius teisės aktus, statistinius duomenis ir teismų praktiką vaiko įtraukimo kontekste, galima daryti tokias išvadas:

1. Lietuvos įstatymų leidėjo pozicija įtvirtinti savarankišką skyrių numatantį nusikalstamas veikas vaikui ir šeimai atitinka tarptautinės baudžiamosios politikos ir užsienio valstybių baudžiamųjų įstatymų nuostatas skirti daugiau dėmesio vaiko teisių apsaugai. Nurodytame skyriuje kriminalizuotos tik pavojingiausios veikos pažeidžiančios vaiko teises. Vaiko įtraukimo sudėčių atsiradimas baudžiamajame įstatyme nurodo į plačią vaiko teisių apsaugą.
2. Vaiko įtraukimo į nusikalstą veiką, girtauti ar apkvaišinančių medžiagų vartojimą nusikaltimai priskiriami prie nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai. Pagrindinė vaiko įtraukimo veikų saugoma vertybė yra vaiko teisė būti apsaugotam nuo neigiamos socialinės aplinkos. Lietuvoje šeima kaip baudžiamojo įstatymo saugoma vertybė neturi savarankiško turinio. Jos apsauga yra išvestinė iš vaiko kaip šeimos nario apsaugos.
3. „Vaiko įtraukimo“ požymis turi būti suprantamas ne tik kaip procesas (intensyvus vaiko įtraukimo būdų panaudojimas), bet ir rezultatas (būtinai pavojingi padariniai – prievarta gautas vaiko sutikimas atlikti kaltininko nurodomus veiksmus). Vaiko įtraukimas siejamas su kaltininko bent vieno konkretaus poveikio (įtraukimo) būdo panaudojimu vaiko atžvilgiu. Baudžiamajame įstatyme numatytas pavyzdinis (nebaigtinis) įtraukimo būdų sąrašas. Vaiko įtraukimo būdai yra skirstomi į tiesiogiai įstatyme įtvirtintus bei neįtvirtintus būdus. Vaiko įtraukimo būdas gali būti apibūdinamas kaip kaltininko aktyvūs veiksmai, kuriais siekiama paveikti vaiką, kad jis dalyvautų konkrečioje nusikalstamoje veikoje, girtautų, vartotų vaistus ar kitas apkvaišinančias medžiagas. Nagrinėjant konkretų įtraukimo būdą būtina atsižvelgti į visas bylos aplinkybes, į tai ar panaudotas būdas lėmė vaiko įsitraukimą, ar juo buvo paveikta vaiko valia.
4. Veikos, susijusios su vaiko įtraukimu, apima pavojingus padarinius, kuriuos galima apibrėžti kaip vaiko valios palaužimą, vaiko privertimą duoti sutikimą atlikti konkrečius neteisėtus veiksmus (dalyvauti nusikalstamoje veikoje, girtauti, vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias priemones), gautą tik dėl kaltininko pavojingų poveikio būdų, susijusių su fizinio smurto ar psichinės prievartos, panaudojimu.

6. Vaiko įtraukimo į nusikalstamą veiką, vartoti alkoholinius gėrimus ar kitas apkvaišinančias medžiagas nusikalstamų veikų sudėčių subjektas yra asmuo sulaukęs 18 metų.
7. Vaiko įtraukimo sudėtyse kaltininko kaltės turinys apima kaltininko suvokimą, kad jis vartodamas fizinį smurtą ar psichinę prievartą verčia asmenį, nesulaukusį 18 metų amžiaus, sutikti dalyvauti nusikalstamoje veikoje, ne gydymo tikslais vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias nenarkotines priemones, girtauti, numatymą, kad vaikas dėl patirtos prievartos sutiks atlikti nurodomus veiksmus, ir būtent šių padarinių norėjimą.
8. Atribojant administracinės ir baudžiamosios atsakomybės taikymo atvejus, turi būti vadovaujama proporcingumo ir ultima ratio principais bei vertinamas teisės pažeidimo pavojingumas. Kaltininko veiksmų pobūdis, sistemingumas, intensyvumas, trukmė, kaltininko tyčios kryptingumas, padarytų nusikalstamų veikų skaičius, teisės pažeidimo padarymo tikslas ir motyvai, kilę padariniai, vaiko ir kaltininko tarpusavio santykiai, vaiko amžius, didelis alkoholinių gėrimo kiekis ir kitos didesnį veikos pavojingumą rodančios aplinkybės padeda atskirti nusikalstamą veiką vaikui ir šeimai nuo administracinio nusižengimo. Kai kaltininko veika neapima didesnį pavojingumą lemiančių požymių, pirmenybė turi būti suteikiama administracinės teisės normoms.

PASIŪLYMAI

Atsižvelgiant į darbe iškeltas problemas ir pateiktus galimus jų sprendimo variantus siūlytina naujai suformuoti BK 159 straipsnį bei dekriminalizuoti BK 160 ir 161 straipsniuose numatytas veikas:

1. Pakeisti BK 159 straipsnį ir jį išdėstyti taip:

159 straipsnis. Vaiko įtraukimas į nusikalstamą veiką

~~Tas, kas įtikinėdamas, prašydamas, papirkdamas, grasindamas, apgaule ar kitokiu būdu įtraukė vaiką į nusikalstamą veiką,~~
baudžiamas ~~bauda~~ arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.

159 straipsnis. Vaiko įtraukimas į nusikalstamą veiką

1. Tas, kas, būdamas pilnametis, panaudodamas fizinį smurtą, grasinimus, apgaule ir kitokią psichinę prievartą privertė vaiką padaryti sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, baudžiamas laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.
2. Vaiko tėvas, globėjas ar kitas amuo, turintis pareigą rūpintis vaiku, atlikęs 1 dalyje numatytus veiksmus,
baudžiamas laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki ketverių metų.

2. Panaikinti BK 160 ir 161 straipsnius ir juos išdėstyti ANK taip:

LR BK

~~160 straipsnis. Vaiko įtraukimas vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias priemones, ar Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytas medžiagas~~

~~Tas, kas įtraukė vaiką ne gydymo tikslais vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias nenarkotines priemones, ar Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytas medžiagas,~~
~~baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.~~

~~161 straipsnis. Vaiko įtraukimas girtauti~~

~~1. Tas, kas įtraukė vaiką girtauti,~~
~~baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.~~
~~2. Tas, kas nugirdė vaiką, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir~~
~~baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu.~~

76¹ straipsnis. Vaiko įtraukimas girtauti

1. Vaiko įtraukimas girtauti,
užtraukia baudą nuo keturių šimtų keturiasdešimt eurų iki aštuonių šimtų aštuoniasdešimt eurų.

2. Vaiko nugirdymas,
užtraukia baudą nuo trijų šimtų trisdešimt eurų iki šešių šimtų šešiasdešimt eurų.

76² straipsnis. Vaiko įtraukimas vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias priemones, ar Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytas medžiagas

Vaiko įtraukimas ne gydymo tikslais vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias nenarkotines priemones, ar Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytas medžiagas,

užtraukia baudą nuo penkių šimtų penkiasdešimt eurų iki aštuonių šimtų aštuoniasdešimt eurų.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Tarptautiniai teisės aktai:

1. *Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija.* [žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 11 d.]
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A12012P%2FTXT>.
2. *Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija.* Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-987.
3. *2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/92/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR.* [žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 11 d.]
<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:j7ETQGnEWfwJ:https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/%3Furi%3Dcelex%253A32011L0093+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-b-ab>.
4. *2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR.* [žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 11 d.]
<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:tnVWEP-rDbYJ:https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/%3Furi%3DCELEX%253A32011L0036+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-b-ab>.
5. *2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR.* [žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 11 d.]
<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:hepyDixWLY4J:https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/%3Furi%3DCELEX%253A32012L0029+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-b-ab>.
6. *Jungtinių Tautų Organizacijos Minimalių tipinių taisyklių dėl teisingumo vykdymo nepilnamečiams (Pekino taisyklės).* [žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 11 d.]

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:u8wPT_g6bR8J:www.elibrary.lt/resursai/NPLC/nepilnameciu_justicija/Jungtiniu%2520Tautu%2520standartines%2520mimalios%2520nepilnameciu%2520teisenos%2520igyvendinimo%2520taisykles.pdf.

7. *Jungtinių Tautų nepilnamečių, iš kurių atimta laisvė, apsaugos taisyklės (Havanos taisyklės)*. [žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 11 d.] https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwit1-n0hJHfAhXvIYsKHViPAToQFjAAegQIAhAC&url=http%3A%2F%2Felibrary.lt%2Fresursai%2FNPLC%2Fnepilnameciu_justicija%2FJungtiniu%2520Tautu%2520nepilnameciu.pdf&usg=AOvVaw22wjxHytXzPf6DMwbZaWT.
8. *Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas*. Valstybės žinios, 2002, Nr. 77-3288.
9. *Vaiko teisių konvencija*. Valstybės žinios, 1995, Nr. 60-1501. [žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 10 d.] <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848>.
10. *Visuotinė žmogaus teisių deklaracija*. Valstybės žinios, 2006, Nr. 68-2497.

Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti teisės aktai:

1. *Lietuvos Respublikos Konstitucija*. Lietuvos aidas, 1992-11-10, Nr. 220-0.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas Nr. 4/97 „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimas Nr. 23/98 „Dėl Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 1 straipsnio 5 punkto, 10 straipsnio 3 ir 4 dalių, 15 straipsnio 1 dalies, 20 straipsnio, 21 straipsnio 2 punkto, 32 straipsnio 2 dalies, 34 straipsnio 2, 3 ir 4 dalių, 35 straipsnio 2 ir 5 punktų, 37 straipsnio 2 punkto ir 38 straipsnio 2 ir 3 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 5 d. nutarimas Nr. 44/01 „Dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1990 m. rugsėjo 27 d. nutarimo Nr. I-619 "Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų garantijų įstatymo taikymo" 1 punkto, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. liepos 5 d. nutarimu Nr. 808 "Dėl Socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo" patvirtintų Socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo nuostatų 6.1.1 punkto (1996 m. lapkričio 6 d. redakcija), 6.1.4 punkto (1996 m. lapkričio 6 d. redakcija), 6.1.5 punkto (1996 m. lapkričio 6 d. redakcija), 7 punkto (1996 m. lapkričio 6 d. redakcija), 9 punkto ir Lietuvos Respublikos

- Vyriausybės 2000 m. balandžio 17 d. nutarimu Nr. 441 "Dėl Socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo" patvirtintų Socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo nuostatų 5.1.1 punkto, 5.1.7 punkto (2000 m. balandžio 17 d. ir 2000 m. liepos 14 d. redakcijos), 5.1.8 punkto (2000 m. balandžio 17 d. ir 2000 m. liepos 14 d. redakcijos), 5.4, 5.5.2, 9 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų garantijų įstatymo 10 straipsnio (1994 m. lapkričio 3 d. redakcija) 1 daliai“.*
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03 „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“.
  6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr. Nr. 8/02-16/02-25/02-9/03-10/03-11/03-36/03-37/03-06/04-09/04-20/04-26/04-30/04-31/04-32/04-34/04-41/04 „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
  7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10d. nutarimas Nr. 01/04 „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 163² straipsnio (2002 m. liepos 5 d. redakcija) 5 dalies ir šio straipsnio (2003 m. liepos 4 d. redakcija) 6 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
  8. Lietuvos Konstitucinio Teismo nutarimas 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas Nr. 21/2008 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. birželio 3 d. nutarimu Nr. X-1569 „Dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo“ patvirtintos valstybinės šeimos politikos koncepcijos nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
  9. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Vyriausybės žinios, 1985, Nr. 1-1.
  10. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 89 – 2741.
  11. Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymas. Valstybės žinios, 2006, Nr. 78-3056.
  12. Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatymas. TAR, 2015, Nr. 7406.

13. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. Valstybės žinios, 1996-04-12, Nr. 33-807.
14. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. sausio 6 d. „Įsakymas dėl narkotinių ar psichotropinių medžiagų sąrašų patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2000, Nr. 4-113.

Užsienio valstybių teisės aktai:

1. Kodeks karny Rzeczypospolitej Polski. [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 5 d.] <https://prawo.money.pl/kodeks/karny/czesc-szczegolna/rozdzial-xvii-przestepstwa-przeciwko-rzeczypospolitej-polskiej/art-135?zobacz>.
2. Lenkijos Respublikos įstatymas „Dėl visuomenės blaivybės skatinimo ir pasipriešinimo alkoholizmui“. Seimo kanceliarija, 1982. [žiūrėta 2018 m. spalio 25 d.] <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:0vkf9kxyguYJ:prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19820350230/U/D19820230Lj.pdf+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-b-ab>.
3. Уголовный кодекс Российской Федерации. [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 4 d.] <http://base.garant.ru/10108000/>.
4. Vokietijos Konstitucinio Teismo 1975 m. vasario 25 d. sprendimas Nr. BVerfGE 39.
5. Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo 2003 m. balandžio 9 d. nutarimas Nr. 493/96, 1724/01.

Specialioji literatūra:

1. Abramavičius, A.; Aliukonienė, R.; Baranskaitė, A.; Bieliūnas, E.; Drakšienė, A.; Fedosiuk, O.; Ivoška, G.; Nocius, J.; Mickevičius, D.; Michaiovič, I.; Mockevičius, R.; Valatkevičius, D.; Praspietis, J.; Sakalauskas, G.; Sinkevičius, E.; Stasiulis, D.; Švedas, G. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 210-212.
2. Abramavičius, A.; Bieliūnas, E.; Drakšienė, A.; Nocius, J.; Pavilionis, V.; Praspietis, J.; Stasiulis, D., Švedas, G. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Antroji knyga*. Vilnius: Eugrimas, 2000.

3. Ancelis, P.; Randakevičienė, I.; Ažubalytė, R.; Malevski, H.; Jurgaitis, R.; Juodkaitė-Granskienė, G.; Belevičius, L. *Sąžiningas baudžiamasis procesas: probleminiai aspektai*. Vilnius: Industrus, 2009.
4. Arlauskas, S. *Santuokos ir šeimos atskyrimas Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo švietimo. Mokslinės konferencijos „Iššūkiai konstitucinėms vertybėms šiandien“ medžiaga*. [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 4 d.] <http://www3.lrs.lt/docs2/CRLRJITC.PDF>.
5. Arnold, J. *Menschengerechtes Strafrecht. Festschrift für Albin Eser zum 70. Geburtstag*, München, 2005.
6. Ažubalytė, R. *Baudžiamojo proceso, kuriame dalyvauja nepilnamečiai, teisinės ir faktinės diferenciacijos prielaidos ir iš jų kylantys reikalavimai*. Vilnius: Industrus, 2009.
7. Babachinaitė, G.; Galinaitytė, J.; Jurgelaitienė, G.; Kiškis, A.; Kuolaitė, A.; Palavinskienė, B.; Paukštė, A.; Petkus, A.; Raudonienė, A.; Rudzki, T.; Uscila, R. *Kriminologija: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010.
8. Baublys, L.; Beinoravičius, D.; Kaluina, A.; Kathari, P.; Lastauskienė, G.; Miliauskaitė, K.; Spruogis, E.; Stankevičius, V.; Venckienė, E. *Teisės teorijos įvadas*. Vilnius: Mes, 2012.
9. Bauer, J. *Schmerzgrenze. Vom Ursprung alltäglicher und globaler Gewalt*. München: Karl Blessing Verlag, 2011.
10. Bieliūnas, E.; Abramavičius, A.; Drakšienė, A.; Nocius, J.; Pavilionis, V.; Praspietis, J., Stasiulis, D., Švedas, G. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Eugrimas, 2001.
11. Bikelis, S. *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007.
12. Bojarski, J.; Bojarski, M.; Filipkowski, W.; Górnio, O.; Guzik-Makaruk, E.; Hoc, S.; Hofmański, P.; Kalinowski, M.; Kulik, M.; Paprzycki, L., K.; Pływaczewski, E.; Radecki, W.; Sienkiewicz, Z.; Siwik, Z.; Stefański, R., A.; Tyszkiewicz, L.; Wąsek, A.; Wilk, L.; Filar, M. *Kodeks karny. Komentarz*. Warszawa: Lexis Nexis Polska, 2012.
13. Bojarski, M.; Radecki, W. *Przewodnik po pozakodeksowym prawie karnym*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1998.
14. Худяков, Е., А., *Преступления против общественной безопасности, общественного порядка и здоровья населения*. Москва, 1970.
15. Czeszejko-Sochacki, Z. *Przestępstwo rozpijania małoletniego*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1975, s. 106–107.

16. Čaplinskas, A.; Dapšys, A.; Misiūnas, J. *Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo teorinės problemos*. Teisės problemos, 2004, Nr. 14(46).
17. Čepas, A.; Bieliūnas, E.; Ignotas, M.; Misiūnas, J.; Nocius, J.; Pavilionis, V.; Pėstininkas, A.; Praspietis, J.; Riepšas, J.; Žalkauskas, P. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989.
18. Dambrauskienė, A. *Ultima ratio principo įgyvendinimas kriminalizuojant veikas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2017.
19. Dambrauskienė, A. *Ultima ratio principo samprata*, Teisė, 2015, Nr. 97.
20. Даньшин, И., Н., *Уголовно-правовая охрана общественного порядка*. Москва, 1973.
21. Drakšienė, A.; Drakšas, R. *Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Eugrimas, 2008.
22. Fedosiukas, O. *Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė*. Jurisprudencija, 2012, Nr. 19(2).
23. Fedosiukas, O. *Dirbtinis kriminalizavimas kaip teisinės praktikos patologija*. Teisės apžvalga, 2016, Nr. 2(14).
24. Fedosiuk, O.; Milinis, A.; Gruodytė, E.; Gutaskas, A.; Žižienė, S.; Palioninė, N.; Kuzminovas, M. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis (Pirmoji knyga)*. Vilnius: Justitia, 2013.
25. Fedosiukas, O. *Neformalus baudžiamojo įstatym otaikymas: poreikis, ribos, doktrinos*. Jurisprudencija, 2014, Nr. 21(4).
26. Fedosiuk, O. *Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai vaikui ir šeimai (BK 156 - 164 str.)*. Paskaitų tezės.
27. Fedosiuk, O. *Psichinės prievartos samprata baudžiamojoje teisėje*. Jurisprudencija. 2001, Nr. 21(13).
28. Gaižauskaitė, I.; Mikėnė, S. *Socialinių tyrimų metodai: apklausa*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
29. Gelumauskienė, R., Šapoka, G. *Lietuvos teisės istorijos chrestomatija*. Vilnius: Justitia, 2012.
30. Girdenis, T. *Vengimo išlaikyti vaiką probleminiai aspektai ir alternatyvūs normai instrumentai*. Jurisprudencija, 2013, Nr. 20(2).
31. Grinevičiūtė, K. *Fizinės baudmės vaikams: baudžiamasis teisinis vertinimas*, Socialinių mokslų studijos, 2011, Nr. 3(2).

32. Grinevičiūtė, K., *Fizinio skausmo sukėlimo nustatymo ir BK 140 straipsnyje numatyto nusikaltimo pripažinimo mažareikšmiu probleminiai aspektai*, Jurisprudencija, 2014, Nr. 21(2).
33. Grinevičiūtė, K. *Piktnaudžiavimo tėvų, globėjų (rūpintojų) arba kitų teisėtų vaiko atstovų teisėmis ir pareigomis subjekto samprata*, Socialinių mokslų studijos, 2009, Nr. 4(4).
34. Grinevičiūtė, K. *Tėvų ar kitų vaiko atstovų baudžiamoji atsakomybė už žiaurų elgesį su vaiku*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016.
35. Grinevičiūtė, K. *Vaikas ir šeima kaip baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės*, Jurisprudencija, 2007, Nr. 8(98).
36. Grinevičiūtė, K. *Vengimo išlaikyti vaiką baudžiamojo teisinio vertinimo problemos*. Socialinių mokslų studijos, 2014, Nr. 6(2).
37. Grinevičiūtė, K. *Žiauraus elgesio su vaiku samprata baudžiamojoje teisėje*, Jurisprudencija, 2008, Nr. 11(113).
38. Гуль, Н., В. *Уголовная ответственность за неисполнение обязанностей по воспитанию несовершеннолетнего*. Журнал российского права, 2005, Nr. 3.
39. Hryniewicz-Lach, E. *Kara kryminalna w świetle Konstytucji RP*, Warszawa: C.H. Beck, 2015.
40. Иванов, Н., Г. *Принцип субъективного вменения и его реализация в УК*. Государство и право, 1999, Nr. 10.
41. Иванов, Н. *Соучастие со специальным субъектом*. Российская юстиция, 2001, Nr. 3.
42. Jakštienė, R. *Nukentėjusiųjų nuo smurto artimoje aplinkoje specialių apsaugos poreikų vertinimo procedūra*. Jurisprudencija, 2017, Nr. 24(2).
43. Jakštienė, R. *Šeimos nario samprata baudžiamosiose bylose dėl smurto artimoje aplinkoje: teismų praktikos pagrindumas*. Jurisprudencija, 2018, Nr. 25(1).
44. Justickis, V. *Kriminologija. 1 dalis*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001.
45. Kardas, P. *Problem reakcji na tzw. czyny przepełnione w świetle ciągłości popelnienia przestępstwa, konstrukcji idealnego zbiegu czynów karalnych oraz zasady ne bis in idem*. Prokuratura i prawo, 2018, Nr. 3.
46. Konarska-Wrzosek, W. *Ochrona dziecka w polskim prawie karnym*. Toruń: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, 1999.

47. Любавина, М., А. *Комментарий к постановлению Пленума Верховного Суда Российской Федерации Nr. 11 15 июня 2004 г. „О судебной практике по делам о преступлениях, предусмотренных статьями 131 и 132 Уголовного кодекса Российской Федерации (от 1 февраля 2011 года Nr. 1)“*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2012.
48. Mackie, J. L. *Causes and Conditions*, Oxford: Oxford University Press, 1997.
49. Michailovič, I. *Viktimologijos raida ir perspektyvos: mokymo priemonė*. Vilnius: TIC, 2007.
50. Mikelėnas, V. *Šeimos teisė*. Vilnius: Justitia, 2009.
51. Murauskienė, D. *Parens patriae doktrinos raiška baudžiamajame procese, kuriame dalyvauja vaikai*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2017.
52. Нагаева, Т. *Вовлечение несовершеннолетних в совершение преступлений и антиобщественных действий*. Уголовное право, 2011, Nr. 3.
53. Nessi, G. *Child Labour in a Globalized World*. Hampshire: „Ashgate Publishing Limited“, 2008.
54. Pakštaitis, L. *Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės reglamentavimo bei taikymo problemos*. Jurisprudencija, 2007, Nr. 8(98).
55. Piesliakas, V. *Baudžiamoji atsakomybė kaip nusikalstamos veikos padarymo teisinis padarinys*. Jurisprudencija, 2007, Nr. 8(98).
56. Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė: Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006.
57. Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga*. Vilnius: Justitia, 2008.
58. Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Antroji pataisyta ir papildyta laida*. Vilnius, 2009.
59. Piesliakas, V. *Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje*. Jurisprudencija, 2006, Nr. 7 (85).
60. Пудовочкин, Ю.Е. *Ответственность за преступления против несовершеннолетних по российскому уголовному праву*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002.
61. Radecki, W. *Odpowiedzialność za przestępstwa, wykroczenia i delikty administracyjne w prawie polskim, czeskim i słowackim*. Prokuratura i prawo, 2017, Nr. 10.

62. Парог, А., И. *Квалификация преступлений по субъективным признакам*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002.
63. Ratajczak, A. *Przestępstwa przeciwko rodzinie, opiece i młodzieży w systemie polskiego prawa karnego*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1980.
64. Romańczuk-Grącka, M.; Pikulski, S.; Orłowska-Zielińska, B. *Tożsamość polskiego prawa karnego*. Olsztyn: Pracownia Wydawnicza EISet, 2011.
65. Rozenbergienė, E. *Probleminiai priežastinio ryšio nustatymo aspektai nagrinėjant eismo saugumo pažeidimo bylas*. Teisės apžvalga, 2014, Nr. 1 (11).
66. Roxin, C. *Strafrecht. Allgemeiner Teil*. 1997.
67. Roxin, C. *Strafrecht: Allgemeiner Teil I: Grundlagen, Der Aufbau der Verbrechenslehre*. Aufl. 4. München: C.H. Beck, 2006.
68. Рыдченко, К., Д. *Особенности документирования вовлечения несовершеннолетних в совершение антиобщественных действий*. Воронеж: Вестник Воронежского института МВД России, 2017, Nr. 4.
69. Sagatys, G. *Vaiko išvežimas iš Lietuvos: teisinis reguliavimas ir praktika*. Jurisprudencija, 2017, Nr. 24(1).
70. Sakalauskas, G. *Minimalaus baudžiamosios atsakomybės amžiaus problema: lyginamieji teisiniai ir kriminologiniai aspektai*. Vilnius: Teisės problemos, 2009, Nr. 2 (64).
71. Sakalauskas, G. *Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumų prasmė*. Teisės problemos, 2013, Nr. 3(81).
72. Sakalauskas, G. *Vaikų ir jaunimo neužimtumo ir nusikaltimų prevencija*. Vilnius: Teisės institutas, 2000.
73. Sawicki, J. *Odpowiedzialność nieletnich za przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe*. Wrocław: Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, 2012.
74. Sawicki, J. *Prawnokarna ochrona małoletnich przed szkodliwym działaniem alkoholu*. Wrocław: Wrocławskie Studia Erazmiańskie, Nr. 7, 2013.
75. Schönke, A. *Kommentar. (Sexueller Missbrauch von Kindern)*. 2006.
76. Spotowski, A. *Granice bezkarności uczestnika koniecznego*. Państwo i Prawo, 1986, Nr. 9.
77. Stratenwerth, G. *Strafrecht: Allgemeiner Teil I: die Straftat*. Aufl. 4. Köln, 2000.
78. Stripeikienė, J. *Vaiko teisė į pagarbą*. Jurisprudencija, 2017, Nr. 24(2).
79. Świecki, D. *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom II, Komentarz do art. 438, teza 10*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2015.

80. Švedas, G. *Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika*. Teisė, 2012, Nr. 82.
81. Veršekys, P. *Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013.
82. Walter, M. *Jugendkriminalität*. 3. Aufl. Stuttgart: Richard Boorberg Verlag, 2005.
83. Wąsek, A.; Zawłocki, R. *Kodeks karny. Część szczególna. Tom I, Komentarz do artykułów 117–221*. Warszawa: Duże Komentarze Becka, 2010.
84. Wróbel, W. *Czy powrót do racjonalizmu? Projekty nowelizacji Kodeksu karnego w perspektywie zmian dokonanych w prawie karnym w latach 2005-2007*. Wrocław: Szklarska Poręba, 2009.
85. Uscila, R. *Vaikų viktimizacija Lietuvoje. Nepilnamečių justicija Lietuvoje: teorija ir praktika*. Vilnius: Petro ofsetas, 2011.
86. Zoll, A.; Barczak-Oplustil, A.; Bielski, M.; Bogdan, G.; Ćwiąkalski, Z.; Iwański, M.; Jodłowski, J.; Kardas, P.; Małecki, M.; Pilch, A.; Raglewski, J.; Rams, M.; Sroka, T.; Szewczyk, M.; Wojtaszczyk, A.; Wróbel, W.; Zając, D.; Zontek, W. *Kodeks karny. Część szczególna. t. II, Komentarz do art. 117–277 k.k.* Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2013.
87. Žėkas, T. *Vaiko išnaudojimas pornografijai: badžiamieji teisiniai ir kriminologiniai aspektai*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai (Teisė), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011.
88. Žėkas, T. *Vaiko išnaudojimas pornografijai ir prostitucijai – nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai sudedamoji dalis*. Teisė, 2008, Nr. 66 (1).
89. Žiobienė, E. *Vaiko teisės ginančių ombudsmenų institucijų reikalingumas ir tinkamiausias modelis*. Jurisprudencija, 2017, Nr. 24(2).

Lietuvos teismų sprendimai:

1. Kaišiadorių rajono apylinkės teismo 2014 m. liepos 21 d. baudžiamojoje byloje Nr. N1-27-753/2014.
2. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. rugsėjo 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-495-397/2007.
3. Kauno apygardos teismo 2013 m. gruodžio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. ATP-1349-383/2013.
4. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-808-397/2014.

5. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. kovo 24 d. nutartis Nr. 1A-127-245/2016.
6. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. gruodžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-21-478/2016.
7. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. kovo 24 d. nutartis byloje Nr. AN2-272-810/2017.
8. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-18-634/2018.
9. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-1104-113/2012.
10. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-107-557/2013.
11. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-182-557/2014.
12. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-45-360/2014.
13. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. N1-52-380/2015.
14. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-332-557/2016.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-137/2004.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 49 „Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“. Teismų praktika, 2004, Nr. 22.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-192/2005.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-532/2006.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-467/2007.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-121/2008.

21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-519/2008.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-191/2009.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-349/2009.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. balandžio 20 d. nutartis Nr. 2A-7-2/2010.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. spalio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-395/2010.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2011 m. gegužės 24 d. nutartis Nr. 2K-262/2011.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-264/2011.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. rugsėjo 27 d. nutartis Nr. 2K-383/2011.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2011 m. spalio 20 d. nutartis Nr. 2K-P-267/2011.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 13 d. nutartis Nr. 2K-7-76/2012.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K -224/2012.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-378/2012.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gruodžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-619/2012.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. gegužės 14 d. nutartis Nr. 2K-250/2013.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-412/2013.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus septynių teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-147/2014.

37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-232/2014.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-369-788/2016.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-417-697/2016.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. gruodžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-340-648/2017.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-197-1073/2018.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. spalio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-232-942/2018.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-444/2014.
44. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-330/2008.
45. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-309/2011.
46. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. vasario 29 d. nutartis Nr. 1A-257/2012.
47. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 28 d. nutartis Nr. 1A-121/2014.
48. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-364-165/2015.
49. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. liepos 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-175-628/2016.
50. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-15-396/2018.
51. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-224-177/2018.
52. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-208-72/2012.

53. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-685-366/2013.
54. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. sausio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-23-185/2017.
55. Šakių rajono apylinkės teismo 2017 m. balandžio 6 d. nutartis Nr. A2-175-630/2017.
56. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 6 d. nutartis Nr. 1A-451-519/2013.
57. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. N1-109-309/2014.
58. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-212-209/2012.
59. Vilniaus apygardos teismo 2014 m. birželio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. ATP-597-92/2014.
60. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. rugpjūčio 10 d. nutartis Nr. AN2-91-870/2017.

Užsienio valstybių teismų ir Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai:

1. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1979 m. birželio 13 d. sprendimas byloje *Marckx prieš Belgiją*, pareiškimas Nr. 6833/74.
2. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1988 m. gruodžio 6 d. sprendimas byloje *Barber, Messegué and Jabardo v. Spain*, pareiškimas Nr. 146.
3. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. kovo 20 d. sprendimas byloje *Telfner v. Austria*, pareiškimas Nr. 33501/96.
4. Gdansko apeliacinio teismo II Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 23 d. nutartis Nr. II AKa 236/15.
5. Mitiščinsko miesto Maskvos apskrities Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos teismo 2017 m. birželio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-258/2017.
6. Lenkijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1976 m. birželio 9 d. nutarimas Nr. VI KZP 13/75 „Teismų praktikos gairės dėl baudžiamosios teisinės šeimoms apsaugos“. [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 20 d.]

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:zfaO3CN7Pc0J:www.boz.org.pl/wp/kalisz/wytyczne_sn_1976.pdf+&cd=2&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=firefox-b-ab.

7. Lenkijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. kovo 14 d. nutartis Nr. I CSK 465/06.
8. Lenkijos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 29 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. I KZP 8/9 (OSNKW 2009, Nr. 8, poz. 61).
9. Lenkijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 17 d. nutartis Nr. II KK 77/14.
10. Lenkijos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. V KK 13/17.
11. Rusijos Federacijos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. vasario 14 d. nutarimas Nr. 7 *"Dėl teisminės praktikos nepilnamečių nusikaltimų bylose"*. [žiūrėta 2018 m. lapkričio 20 d.] <http://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/1252078/>.
12. Rusijos Federacijos Aukščiausiojo Teismo plenarinės sesijos 2004 m. birželio 15 d. nutarimas Nr. 11 *"Dėl teisminės praktikos dėl nusikalstamų veikų, numatytų Rusijos BK 131 ir 132 straipsniuose"*. [žiūrėta 2018 m. lapkričio 3 d.] <https://base.garant.ru/1353563/cd4026db52d2024cac43401e13e65c8a/>.
13. Rusijos Federacijos Aukščiausiojo Teismo plenarinės sesijos 2011 m. vasario 1 d. nutarimas Nr. 1 *"Dėl teismų praktikos taikant teisės normas, reglamentuojančias nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės taikymą ir bausmių skyrimą"*. [žiūrėta 2018 m. lapkričio 20 d.] <https://rg.ru/2011/02/11/nesovershennoletnie-dok.html>.
14. Rusijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 5-АПY14-55.
15. Rusijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 56-АПY15-30.
16. Rusijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 45-АПY16-8.
17. Rusijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 47-УД16-8.
18. Rusijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. gegužės 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 72-АПY16-9.
19. Rusijos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 69-АПY16-2.

Kiti šaltiniai:

1. 15min.lt. *Nuteista mažametį apnuodijusi Kauno darželio darbuotoja, moteris iki šiol neigia kaltę.* [žiūrėta 2018 m. spalio 27 d.]
<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimaiirnelaimes/nuteista-mazametiapnuodijusi-kauno-darzelio-aukleteja-moteris-iki-siol-neigia-kalte-59-1050622>.
2. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje per 2017 m. sausio – gruodžio mėn. (Forma _1G), Nr. (6-2) 24St -20.
3. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie nusikalstamumą Lietuvos Respublikoje per 2017 m. sausio – gruodžio mėn. (Forma _1Ž), NR. (6-2) 24St -31.
4. *Lietuvių kalbos žodynas.* [žiūrėta 2018 m. lapkričio 2 d.]
<http://www.lkz.lt/Visas.asp?zodis=traukti&lns=-1&les=-1>.
5. Министерство внутренних дел Российской Федерации ФКУ „Главный информационно-аналитический центр“ состояние преступности в России за январь-декабрь 2017 года, Москва.
6. Przestępstwa ogółem według jednostek podziału administracyjnego kraju - przestępstwa stwierdzone, przestępstwa wykryte, % wykrycia. [žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 11 d.]
<http://www.statystyka.policja.pl/st/przestepstwa-ogolem/121940,Przestepstwa-ogolem.html>.
7. Rozpijanie małoletniego – statystyka. [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 11 d.]
<http://www.statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-7/63508,Rozpijanie-maloletniego-art-208.html>.

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR VOKIEČIŲ KALBOMIS

Magistro baigiamajame darbe išanalizuotos nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai, susijusių su vaiko įtraukimu, kriminalizavimo ir kvalifikavimo teorinės ir praktinės problemos. Pirmajame darbo skyriuje analizuojama nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai koncepciją nacionaliniame baudžiamajame įstatyme, aptariamos šių nusikalstamų veikų ištakos. Antrasis darbo skyrius skirtas konkrečioms vaiko įtraukimo sudėčių kvalifikavimo ypatumams ir problemoms aptarti. Skyriuje nagrinėjami pasirinktų nusikalstamų veikų (BK 159, 160, 161 str.) sudėties požymiai ir pateikiami probleminiai kvalifikavimo aspektai. Trečiajame skyriuje ieškoma baudžiamosios atsakomybės ir administracinės atsakomybės atirbojimo kriterijų už vaiko teisių pažeidimus. Darbas paremtas teismų praktikos analize.

Reikšminiai žodžiai: vaiko teisių apsauga, vaiko įtraukimas, nusikalstamos veikos vaikui ir šeimai.

ANNOTATION

In der abschliessender Masterarbeit wurden theoretische und praktische Probleme der Kriminalisierung und Qualifizierung der Straftaten gegen das Kind und die Familie, verbundener mit dem Einbezug des Kindes, untersucht. Im ersten Kapitel der Arbeit wurde das Konzept der Straftaten gegen das Kind und die Familie im nationalen Strafgesetz analysiert, die Quellen dieser Straftaten behandelt. Das zweite Kapitel der Arbeit befasst sich mit Besonderheiten und Problemen der Qualifizierung des Bestandes des Einbezugs des Kindes. Im Kapitel werden die Merkmale der gewählten Straftatbeständen (Art. 159, 160, 161 des StGB) untersucht und problematische Qualifizierungsaspekte vorgelegt. Im dritten Kapitel wird nach Kriterien der Beschränkung der strafrechtlichen und zivilrechtlichen Haftung für die Verletzungen von Kinderrechten gesucht. Die Arbeit wurde auf der Grundlage der Rechtsprechung verfasst.

Schlüsselwörter: der Schutz der Kinderrechte, Einbezug des Kindes, Straftaten gegen das Kind und gegen die Familie.

Vaiko įtraukimas kaip nusikalstama veika vaikui ir šeimai: lyginamasis aspektas

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Įsigaliojus naujam baudžiamajam kodeksui įstatymų leidėjas šalia tradicinių nusikalstamų veikų, saugančių šeimą ir vaiką, savarankiškame skyriuje įtvirtino naują nusikalstamų veikų rūšį – nusikalstamas veikas vaikui ir šeimai. Taip remiantis Vaiko teisių konvencija griežčiausiomis teisinėmis priemonėmis, nustatant baudžiamąją atsakomybę už pavojingiausius vaiko teisių pažeidimus, užtikrinama vaiko teisių apsauga. Mokslinėje literatūroje nusikalstamoms veikoms vaikui ir šeimai skiriama mažai dėmesio. Vaiko įtraukimo sudėtis nacionaliniuose šaltiniuose iš vis beveik nenagrinėta.

Siekiant nustatyti pagrindines nusikalstamų veikų, susijusių su vaiko įtraukimu (BK 159, 160, 161 str.), kvalifikavimo problemas bei pateikti jų sprendimo būdus, buvo analizuojami Lietuvos, Lenkijos, Rusijos vaiko įtraukimo baudžiamasis teisinis reglamentavimas bei šių valstybių teismų praktika.

Darbe buvo naudojami siteminės analizės, lingvistinis, lyginamasis, dokumentų analizės, ekspertų interviu metodai.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, 3 dalys, 2 poskyriai, 7 skyreliai, išvados, pasiūlymai. Darbo apimtis – 117 puslapių.

Pirmajame skyriuje pateikiami nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai bendrieji kriminalizavimo aspektai ir ištakos. Šiame skyriuje aiškinamasi, už kokius vaiko teisių pažeidimus reikia nustatyti baudžiamąją atsakomybę, ar visos pavojingiausios veikos yra įtvirtintos nacionaliniame baudžiamajame įstatyme.

Antrajame skyriuje analizuojama nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai, numatytų LR BK 159, 160, 161 straipsniuose, sudėties požymių visuma. Skyriuje nagrinėjami pasirinktų nusikalstamų veikų sudėties požymiai, pateikiami kvalifikavimo probleminiai momentai, pateikiami teisingos kvalifikacijos variantai.

Trečiajame skyriuje ieškoma baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo kriterijų už vaiko teisių pažeidimus. Šie kriterijai atrandami lyginant teismų praktiką administracinėse ir baudžiamosiose bylose.

Darbo pabaigoje pateikiami išvados ir pasiūlymai dėl vaiko įtraukimo sudėties požymių aiškinimo ir taikymo tobulinimo galimybių bei kryptingumo.

The Inclusion of a Child as a Criminal Offenses to Child and Family: Comparative Aspect

Keywords: the Protection of the Rights of the Child, The Inclusion of a Child, Criminal Offenses to Child and Family.

Einbeziehung eines Kindes als Straftat für ein Kind und seine Familie: ein vergleichender Aspekt

ZUSAMMENFASSUNG

Nach Inkrafttreten des neuen Gesetzbuches hat der Gesetzgeber neben traditionellen Straftaten, die die Familie und das Kind beschützen, in einem selbständigen Kapitel eine neue Art der Straftaten – die Straftaten gegen das Kind und gegen die Familie festgelegt. Auf diese Art und Weise wird auf der Grundlage des Übereinkommens der Kinderrechte mit den strengsten rechtlichen Massnahmen bei der Festlegung der strafrechtlichen Verantwortung für die gefährlichsten Verletzungen der Kinderrechte der Schutz der Kinderrechte gewährleistet. In der wissenschaftlichen Literatur wird auf die Straftaten gegen das Kind und die Familie wenig Augenmerk gelegt. In nationalen Quellen wurde der Bestand des Einbezugs des Kindes fast gar nicht untersucht. Zwecks der Festlegung der wichtigsten Probleme der Qualifizierung der Straftaten, verbundener mit dem Einbezug des Kindes (Art. 159, 160, 161 des StGB) und des Vorschlags der erforderlichen Lösungen wurde die rechtliche Regelung des Einbezugs des Kindes in Litauen, Poland, Russland und die Rechtsprechung dieser Staaten analysiert.

In der Arbeit wurden die Methoden der systematischen Analyse, der sprachlichen, der Vergleichs-, Dokumentenanalyse, Experteninterview angewendet.

Die abschliessende Masterarbeit besteht aus einer Einführung, aus 3 Teilen, 2 Unterkapiteln, 7 Kapiteln, Schlussfolgerungen, Angeboten. Der Umfang der Arbeit – 117 Seiten.

Das erste Kapitel befasst sich mit allgemeinen Kriminalisierungsaspekten und Quellen der Straftaten gegen das Kind und die Familie. In diesem Kapitel wird geklärt, für welche Verletzungen der Kinderrechte die strafrechtliche Verantwortung festzulegen ist, ob alle gefährlichsten Straftaten im nationalen strafrechtlichen Gesetz festgelegt sind.

Im zweiten Kapitel wird die Gesamtheit der Merkmale des Straftatbestandes der Straftaten gegen das Kind und die Familie, vorgesehener in den Art. 159, 160, 161 des StGB der RL analysiert. Im Kapitel werden die Merkmale des Bestandes der gewählten Straftaten analysiert, problematische Momente der Qualifizierung, Varianten der richtigen Qualifizierung

angegeben. Im dritten Kapitel wird nach den Kriterien der Abgrenzung der strafrechtlichen und verwaltungsrechtlichen Haftung für die Verletzungen der Kinderrechte gesucht. Diese Kriterien werden durch Vergleich der Rechtsprechung in verwaltungsrechtlichen und strafrechtlichen Streitsachen festgelegt.

Zum Schluss werden Schlussfolgerungen und Angebote bezüglich der Auslegung der Merkmale des Bestandes des Einbezugs des Kindes und der Möglichkeiten der Verbesserung der Anwendung sowie der Zweckmässigkeit angegeben.

PRIEDAI
Nr.1
INTERVIU EKSPERTAMS

Interviu metu pateikti duomenys bus naudojami magistro baigiamajame darbe, kurio pavadinimas “Nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai kriminalizavimas lyginamuoju aspektu”.

Interviu tikslas – remiantis baudžiamosios teisės mokslininkų nuomone, nustatyti dažniausiai teorijoje ir praktikoje kylančias nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai kriminalizavimo ir kvalifikavimo problemas bei atsižvelgus į tyrimo rezultatus pateikti išvadas bei pasiūlymus.

Anketa yra anoniminė. Pateikiamų atsakymų konfidencialumas garantuojamas.

Maloniai prašau išreikšti savo nuomonę žemiau pateiktais klausimais. Iš anksto dėkoju už atsakymus.

Ivona Kijevič
Mykolo Romerio universiteto
Baudžiamosios teisės ir kriminologijos studentė

Baudžiamojo kodekso 159 straipsnis. Vaiko įtraukimas į nusikalstamą veiką

Tas, kas įtikinėdamas, prašydamas, papirkdamas, grasindamas, apgaule ar kitokiu būdu įtraukė vaiką į nusikalstamą veiką, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.

Baudžiamojo kodekso 160 straipsnis. Vaiko įtraukimas vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias priemones, ar Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytas medžiagas

Tas, kas įtraukė vaiką ne gydymo tikslais vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias nenarkotines priemones, ar Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytas medžiagas, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.

Baudžiamojo kodekso 161 straipsnis. Vaiko įtraukimas girtauti

1. Tas, kas įtraukė vaiką girtauti, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.

2. Tas, kas nugirdė vaiką, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu.

1. Kaip Jūs manote, ar BK XXIII skyriuje “Nusikalstamos veikos vaikui ir šeimai” kriminalizuotos visos pavojingiausios veikos, kuriomis pažeidžiami vaikų interesai ?

BK XXIII skyriuje “Nusikalstamos veikos vaikui ir šeimai” yra numatytos šios veikos:

- 1) *vaiko pagrobimas arba vaikų sukeitimas (156 str.)*
- 2) *vaiko pirkimas arba pardavimas (157 str.)*
- 3) *vaiko palikimas (158 str.)*
- 4) *vaiko įtraukimas į nusikalstamą veiką (159 str.)*
- 5) *vaiko įtraukimas vartoti vaistus ar kitas apkvaišinančias priemones, ar Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytas medžiagas (160 str.)*
- 6) *vaiko įtraukimas girtauti (161 str.)*
- 7) *vaiko išnaudojimas pornografijai (162 str.)*
- 8) *piktnaudžiavimas tėvų, globėjo ar rūpintojo arba kitų teisėtų vaiko atstovų teisėmis ar pareigomis (163 str.)*
- 9) *vengimas išlaikyti vaiką (164 str.)*

2. Kaip Jūs vertinate baudžiamąjį teisinį vaiko įtraukimo į nusikalstamą veiką reglamentavimą BK?
3. Kaip Jūs suprantate nusikalstamos veikos požymį – “vaiko įtraukimas”?
4. Kokie pavojingi įtraukimo būdai turėtų užtraukti baudžiamąją atsakomybę, pavyzdžiui, fizinio smurto ar psichinės prievartos panaudojimas, pasinaudojimas vaiko pažeidžiamumu ar priklausomumu ir pan.?
5. Kaip manote, ar kaltininkas gali įtraukti vaiką į nusikalstamą veiką veikdamas netiesiogine tyčia?

6. Įtraukimo subjektas įvardijamas “tas, kas”, ar tai reiškia, kad juo gali būti asmuo sulaukęs 16 metų?
7. Kaip manote, ar reikėtų numatyti vaiko įtraukimo kvalifikuotas sudėtis, kai veiką padaro specialaus subjekto požymius turintis asmuo, pavyzdžiui, tėvas, globėjas, pedagogas?
8. Kokiais požymiais didinančiais veikos pavojingumą galima papildyti vaiko įtraukimo į nusikalstamą veiką, girtavimą ar vaistų vartojimą sudėtis, pavyzdžiui, vaiko įtraukimas į sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo padarymą ir pan.?
9. BK 159, 160, 161 str. yra kriminalizuoti veiksmai įtraukiant vaiką į nusikalstamą veiką, girtavimą ar vaistų vartojimą. Už panašius veiksmus yra numatyta ir administracinė atsakomybė pagal ANK 72, 76 str. Kokiais kriterijais vadovaujantis galima atriboti nurodytas nusikalstamas veikas nuo administracinių nusižengimų?

Administracinių nusižengimų kodekso 72 straipsnis. Vaiko teisių pažeidimas

1. Neteisėtas trukdymas vaikui naudotis savo teisėmis ir laisvėmis ar kitokia vaiko teises pažeidžianti veika

užtraukia įspėjimą arba baudą nuo dvidešimt iki penkiasdešimt eurų.

2. Šio straipsnio 1 dalyje numatytas administracinis nusižengimas, padarytas pakartotinai,

užtraukia baudą nuo šešiasdešimt iki vieno šimto eurų.

3. Mokymo, auklėjimo, sveikatos priežiūros ir kitų institucijų bei įstaigų, kurių prižiūrimas yra vaikas, vadovų, auklėtojų ar kitų jiems tolygių asmenų savo pareigų nevykdymas arba netinkamas vykdymas, fizinis ar psichinis vaiko žalojimas ar kitoks vaiko teisių pažeidimas užtraukia įspėjimą arba baudą nuo trisdešimt iki vieno šimto penkiasdešimt eurų.

Administracinių nusižengimų kodekso 76 straipsnis. Alkoholinių gėrimų nupirkimas ar kitoks perdavimas jaunesniems negu dvidešimt metų asmenims

1. Alkoholinių gėrimų nupirkimas ar kitoks perdavimas jaunesniam negu dvidešimt metų asmeniui

užtraukia baudą nuo devyniasdešimt iki vieno šimto aštuoniasdešimt eurų.

2. Šio straipsnio 1 dalyje numatytas administracinis nusižengimas, padarytas pakartotinai,

užtraukia baudą nuo vieno šimto aštuoniasdešimt iki keturių šimtų keturiasdešimt eurų.

10. Jūsų nuomone, ar galima dekriminalizuoti BK 159, 160, 161 str. numatytas nusikalstamas veikas?

Nr.2

EKSPERTŲ ATSAKYMAI Į INTERVIU KLAUSIMUS

1. *Kaip Jūs manote, ar BK XXIII skyriuje “Nusikalstamos veikos vaikui ir šeimai” kriminalizuotos visos pavojingiausios veikos, kuriomis pažeidžiami vaikų interesai ?*

Ekspertas Nr. 1: BK XXIII skyriuje kriminalizuotų veikų pakanka. Teisiniuose šaltiniuose nėra kitų pavojingų veikų vaikui pavyzdžių.

Ekspertas Nr. 2: Vaiko teisių apsaugos Baudžiamajame kodekse pakanka. Baudžiamuoju įstatymu yra saugomi patys svarbiausi vaiko interesai. Tačiau kartais susidaro įspūdis, kad vienintele, veiksmingiausia teisėkūros priemone siekiant užtikrinti ir apsaugoti vaiko interesus pripažįstama baudžiamoji atsakomybė. Vertėtų rimtai pagalvoti apie tam tikrų nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai dekriminalizavimą, pvz., joms praradus baudžiamosios atsakomybės aktualumą, nes iš esmės tokių veikų jau nebeprisitaiko, taip pat mažo pavojingumo veikas.

Ekspertas Nr. 3: Skyriuje – ne, baudžiamajame kodekse – taip. Nereikia pamiršti, jog vaiko teisių apsauga užtikrinama ir kitose BK normose.

2. *Kaip Jūs vertinate baudžiamąjį teisinį vaiko įtraukimo į nusikalstamą veiką reglamentavimą BK?*

Ekspertas Nr. 1: Baudžiamoji atsakomybė BK numatyta už asmens nesulaukusio 18 metų amžiaus įtraukimą į nusikalstamą veiką. Siūlytina, vaiko įtraukimą konstatuoti, kai į nusikalstamą veiką įtraukiamas jaunesnis nei 16 metų asmuo. Nuo 16 metų įtraukiamas vaikas su kaltininku turėtų būti laikomi konkrečiau nusikaltimo bendrininkais.

Ekspertas Nr. 2: Įtvirtintas teisinis reguliavimas stokoja aiškumo, yra abstraktus.

Ekspertas Nr. 3: Reglamentavimas tinkamas, leidžiantis inkriminuoti veiką panaudojus bet kokį įtraukimo būdą.

3. *Kaip Jūs suprantate nusikalstamos veikos požymį – “vaiko įtraukimas”?*

Ekspertas Nr. 1: Vaiko įtraukimas turėtų būti suprantamas kaip procesas – poveikis vaikui. Vaiko įtraukimo sudėtis apima padarinius (rezultatą) – vaiko apsisprendimą dalyvauti nusikalstamoje veikoje, girtauti ar vartoti vaistus ne gydymo tikslais. Padarinius reikia suprasti panašiai kaip privertimo lytiškai santykiuoti sudėtyje.

Ekspertas Nr. 2: Įtraukimą galima suprasti kaip procesą ir kaip rezultatą. Įtraukimas - abstraktus požymis, todėl reikia atidžiai vertinti situaciją per vaiko interesus, veikimo tikslą ir pan. Vertinant, ar yra įtraukimo požymis, jis neturėtų būti aiškinamas ir taikomas pernelyg plačiai.

Ekspertas Nr. 3: Reiktų naudoti BK įtvirtintą formuluotę „įtraukė vaiką“, kuri turi rodyti, jog kriminalizuotas ne įtraukimo procesas, o jo rezultatas – vaikui primesta kaltininko valia dalyvauti nusikalstamos veikos padaryme. Tuo pačiu „įtraukė vaiką“ ir reiškia atitinkamą kryptingą kaltininko elgesį, primetant vaikui savo valią – dalyvauti nusikalstamos veikos padaryme.

4. Kokie pavojingi įtraukimo būdai turėtų užtraukti baudžiamąją atsakomybę, pavyzdžiui, fizinio smurto ar psichinės prievartos panaudojimas, pasinaudojimas vaiko pažeidžiamumu ar priklausomumu ir pan.?

Ekspertas Nr. 1: Vaiko įtraukimo sudėtis nereikalauja konkrečių kaltininko veikimo būdų. Visi poveikio vaikui būdai tinka, jų nereikia detalizuoti.

Ekspertas Nr. 2: Baudžiamąją atsakomybę turi užtraukti tik patys pavojingiausi nusikalstamos veikos padarymo būdai, tokie kaip fizinė, psichinė prievarta, pasinaudojimas vaiko pažeidžiamumu ar priklausomumu, apgaulės panaudojimas. Sąrašas būdų neturi būti baigtinis. Tik pavojingiausios ir šurkščiausios priemonės prieš vaiką turi užtraukti baudžiamąją atsakomybę.

Ekspertas Nr. 3: Manychiau, kad įstatyminė formuluotė yra absoliučiai tinkama ir reiškia bet kokią būdą. Nepamirškime, jog vaikas nėra galutinai susiformavusi asmenybė, su nusistovėjusia vertybių sistema.

5. Kaip manote, ar kaltininkas gali įtraukti vaiką į nusikalstamą veiką veikdamas netiesiogine tyčia?

Ekspertas Nr. 1: Vaiką į nusikalstamą veiką galima įtraukti tik tiesiogine tyčia. Netiesioginė tyčia negalima.

Ekspertas Nr. 2: Ne, veika gali būti padaroma tik tiesiogine tyčia.

Ekspertas Nr. 3: Manychiau, jog – taip. Atkreipkite dėmesį į tai, jog mano nuomone, ši sudėtis materialioji, padarinių vaidmenį atlieka vaiko valios pakeitimas (susiformavęs noras dalyvauti nusikalstamoje veikoje).

6. *Įtraukimo subjektas įvardijamas „tas, kas“, ar tai reiškia, kad juo gali būti asmuo sulaukęs 16 metų?*

Ekspertas Nr. 1: Vaiko įtraukimo subjektu turi būti asmuo nuo 18 metų. Vaikas vaikui negali daryti poveikio, kuris užtrauktų jam baudžiamąją atsakomybę. Taip apsaugomas vaikas nuo perdėto baudžiamojo persekiojimo.

Ekspertas Nr. 2: Subjektas turi būti sulaukęs 16 metų, tačiau tarp nukentėjusiojo ir kaltininko turi būti atitinkamas amžiaus skirtumas, pvz., 3 ar 5 metai. Jeigu tarp nukentėjusiojo ir kaltininko nėra didelio amžiaus, dvasinės ir fizinės brandos skirtumo, tai baudžiamoji atsakomybė neturi kilti.

Ekspertas Nr. 3: Vertinant įstatymo formuluotę – taip, 16 metų sulaukęs asmuo. Tačiau ji turėtų būti pakeista į „pilnametis asmuo“, tam, kad taikyti adekvatų įstatymo aiškinimą. Be to, toks subjekto įvardijimas BK jau egzistuoja.

7. *Kaip manote, ar reikėtų numatyti vaiko įtraukimo kvalifikuotas sudėtis, kai veika padaro specialaus subjekto požymius turintis asmuo, pavyzdžiui, tėvas, globėjas, pedagogas?*

Ekspertas Nr. 1: Galima. Tai rodo didesnę veikos pavojingumą.

Ekspertas Nr. 2: Netikslinga. Yra specialioji norma – BK 163 str.

Ekspertas Nr. 3: Taip, nes asmenų, kuriais vaikas pagrįstai labiau pasitiki, įtaka vaiko psichikai ir valiai yra labiausiai galima.

8. *Kokiais požymiais didinančiais veikos pavojingumą galima papildyti vaiko įtraukimo į nusikalstamą veiką, girtavimą ar vaistų vartojimą sudėtis, pavyzdžiui, vaiko įtraukimas į sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo padarymą ir pan.?*

Ekspertas Nr. 1: Vaiko įtraukimas į sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo padarymą galėtų atsirasti kaip didesnę pavojingumą lemiantis požymis. Žalingų padarinių vaiko sveikatai įtvirtinimas irgi galimas, tačiau šiuo atveju netikslingas, nes veikos kvalifikuojamos atskirai iš sutapties.

Ekspertas Nr. 2: Pritartina pasiūlymui sukonkretinti vaiko įtraukimo nusikaltimų požymius, pateikiant aiškesnius baudžiamosios atsakomybės taikymo kriterijus. Pavyzdžiui, suformuluojant aiškesnius padarinius, kurie informatyviai rodytų nusikalstamą pobūdį ir atribotų šią veiką nuo administracinių nusižengimų ar kitų teisės pažeidimų. Vaiko įtraukimas į sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo padarymą rodytų veikos didesnę pavojingumą.

Ekspertas Nr. 3: Reikėtų įvertinti padarinių sunkumą, kaip padarytų nusikalstamų veikų, taip ir vaiko fizinei ar/ir psichinei būklei.

9. BK 159, 160, 161 str. yra kriminalizuoti veiksmai įtraukiant vaiką į nusikalstamą veiką, girtavimą ar vaistų vartojimą. Už panašius veiksmus yra numatyta ir administracinė atsakomybė pagal ANK 72, 76 str. Kokiais kriterijais vadovaujantis galima atriboti nurodytas nusikalstamas veikas nuo administracinių nusižengimų?

Ekspertas Nr. 1: Tarp BK 159, 160, 161 str. numatytų veikų ir ANK 72 str. esančio administracinio nusižengimo nėra taikymo konkurencijos. ANK 76 str. numatytas administracinis nusižengimas apima situacijas, kai asmuo paties vaiko prašymu perduoda alkoholinius gėrimus. Baudžiamoji atsakomybė už vaiko įtraukimą girtauti taikoma, kai konstatuojamas kaltininko tikslinis poveikis vaikui.

Ekspertas Nr. 2: Administracinę ir baudžiamąją atsakomybę sunku atriboti visose bylose. Visų pirma – ultima ratio principas. Veika gali būti pripažįstama nusikalstama, jei dėl jos pobūdžio, intensyvumo, trukmės, keliamo pavojaus, kaltininko tyčios kryptingumo ar kitų požymių (vietos, laiko, nukentėjusiųjų skaičiaus ir juos apibūdinančių duomenų ir pan.) laikytina pavojingesne nei administracinis nusižengimas.

Ekspertas Nr. 3: BK 159, 160, 161 str. yra specialios normos (atribojimo prasme) palyginus su ANK 72 str., todėl jas atriboja pagrindiniai sudėties požymiai. ANK 76 str. kalba apie alkoholinių gėrimų nupirkimą ar kitokį perdavimą, bet ne apie jų vartojimą.

10. Jūsų nuomone, ar galima dekriminalizuoti BK 159, 160, 161 str. numatytas nusikalstamas veikas?

Ekspertas Nr. 1: Įtvirtinant šias nusikalstamas veikas baudžiamajame įstatyme užtikrinama tradicinė vaiko teisių apsauga. Nurodytų veikų dekriminalizavimas susilpnintų vaiko teisių apsaugą.

Ekspertas Nr. 2: BK 159 str. reikėtų sukonkretinti, BK 160 ir 161 str. numatytas veikas galima būtų dekriminalizuoti, už šių veikų padarymą nustatant administracinę atsakomybę.

Ekspertas Nr. 3: Ne, dekriminalizavimas būtų nepateisinamas.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

20 - -
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas _____ (-
ė) _____,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„_____“

_____“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

(vardas, pavardė)